

SZAKDOLGOZAT

Rácz Zsófia
2024

*A lipicai lótenyésztés, mint UNESCO szellemi
kulturális örökség gazdasági-turisztikai
hasznosítási lehetőségeinek kutatása*

Témavezető:
Dr. Dankó László
egyetemi docens

Készítette:
Rácz Zsófia
Turizmus-menedzsment MA
Neptun-kód: DGFX5V

Tartalomjegyzék

1.Bevezetés.....	3
2. Szakirodalmi áttekintés	6
2.1 Az UNESCO világörökség jegyzéke és jelentősége.....	6
2.1.1 UNESCO Világörökség	7
2.1.2. UNESCO Szellemi Kulturális Örökség.....	7
2.1.3 Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága	8
2.1.4. Szellemi Kulturális Örökség Magyar Nemzeti Bizottsága.....	9
2. 2. A lótenyésztés és a lipicai ló története.....	10
2.2.1. Lótenyésztés.....	10
2.2.2 A lipicai ló történelme	11
2.2.3 Lipicai nemzeti ménesek.....	12
2.2.4 A lipicai ló értékmérő tulajdonságai	13
2.2.5 A lipicai ló hasznosítása	14
2.3. A lovasturizmus szakirodalmi háttere.....	16
3. Primer kutatás a lipicai lótenyésztés gazdasági-turisztikai hasznosítási lehetőségeiről.....	21
3.1 Nemzeti ménesek összehasonlító elemzése... ..	21
3.1.1 Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad gazdasági működésének elemzése	22
3.1.2. A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok gazdasági működésének elemzése.....	26
3.1.3. A Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt gazdasági működésének elemzése.....	29
3.2. Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad bevételeinek alakulása, 2019-2020-2021-2022 években.....	31
3.3 Interjú nemzeti ménesek vezetőivel	37
3.3.1 Interjú Cseri Dáviddal, az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad igazgatójával	37
3.3.2 Interjú Ing. PhD. Emil Kovalčík-kal.....	41
3.4. Kérdőíves kutatás	43
4. Fejlesztési lehetőségek.....	63
4.1 Együttműködési lehetőségek szakmai szervezetekkel.....	63
4.3. Együttműködés minisztériumokkal.....	67
4.4. Szakmai programok fejlesztési lehetősége	68
5.Összegzés	69
6. Irodalomjegyzék	71
7. Ábrák jegyzéke	73
1.számú melléklet: Együttműködési megállapodás tervezet.....	75
2.számú melléklet: Konzulensi nyilatkozat	77
3.számú melléklet: Eredetiségi Nyilatkozat	78

1.Bevezetés

Napjainkban egyre nagyobb szerepet kap a hagyományok ápolása, azoknak továbbvitele a jövő nemzedéke részére. A hagyományok ápolása összefonódik a turizmus különböző típusaival; sokszínű, mind az utazó, mind a szolgáltató számára változatos tevékenységként értékelhető. A hagyományok ápolására épülő örökségturizmus a gazdaság számára jelentős bevételt jelent, munkahelyteremtő képessége a foglalkoztatottsági adatok alapján igen jelentős. A turizmus gazdasági hatásai nem elhanyagolhatók: pozitív hatást gyakorol a fizetési mérlegre, a multiplikátor-hatásnak köszönhetően a gazdaság számos területére kedvezően hat. Jövedelemtermelő funkciója, vállalkozásösztönző hatása kiemelkedő. Dolgozatom központi témája az örökségturizmus és lovasturizmus kapcsolódási pontja, a többszáz éves hagyományokkal rendelkező lipicai lótényésztés kapcsán. Ez a tevékenység, az első a világon bármely lófajta közül, amelynek tenyésztése felkerült az UNESCO szellemi kulturális örökség listájára. A felterjesztést nyolc ország adta be közösen, amelyekben rendkívül fontos szerepe van a lipicai lótényésztésnek. Magyarország tekintetében a lipicai lófajta „nemzeti kincsként” tekintenek, amely kiérdemelte ezt: a közel 500 éves lófajta az Osztrák-Magyar Monarchia területén, Szlovéniában került megalapításra, majd a nehézségekkel teli évszázadok során, háborúkat túlélve, került igazi otthonába, Szilvásvárad területén. Az elmúlt évszázadban hazánkat képviselve számos fogathajtó ért el világbajnoki címeket, amelyhez lipicai lovak segítettek, és napjainkban is rendkívül kedvelt lófajta a fogathajtásban és díjlovaglásban. Tenyésztési értéke sem elhanyagolható, hiszen őshonos magyar lófajtaként kiemelt feladata minden tenyésztőnek, a fajta génmegőrzése. Dolgozatomban a lipicai lófajta gazdasági-kulturális hasznosítását kívánom vizsgálni.

A témát a szekunder és primer kutatás módszereivel dolgozom fel. A szekunder kutatáshoz szakirodalmakat, internetes forrásokat használok fel, a forrásokra a dolgozatomban hivatkozom. Az első részben, az UNESCO szervezeti felépítését, a szellemi kulturális örökség definícióját, valamint az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságának legfőbb célkitűzéseit és működését vizsgálom. Ezt követően, a lótényésztésről általánosságban, majd a lipicai lótényésztés történelmi háttéréről gyűjtöttem adatokat. A szekunder kutatás harmadik részében a lovasturizmus fogalmát, jelentőségét határozom meg, valamint egy rövid történelmi áttekintéssel szeretném bemutatni, hogy hazánkban milyen hagyományokkal rendelkezik a turizmus ezen ága.

A primer kutatásom három részből áll: a gazdasági hasznosítási lehetőségek vizsgálata elemzéssel, mélyinterjú hazai és külföldi nemzeti lipicai méneselek vezetőivel, valamint egy kérdőíves kutatás, lipicai lótenyésztők körében.

A gazdasági hasznosítási lehetőségek vizsgálatával célom, hogy Magyarország legnagyobb, állami fenntartású lipicai törzstenyészetének, az Állami Ménegazdaság Szilvásvárának gazdasági működését vizsgáljam, és azt összehasonlítsam hasonló, állami fenntartású, őshonos fajták tenyésztésével megbízott intézményekkel: a shagya arab fajtát tenyésztő Bábolna Nemzeti Ménesházakkal, valamint a többek között nóniusz és gidrán fajtát tenyésztő Nemzeti Ménesház és Tangazdaság Zrt-vel.

Primer kutatásom során interjút készítettem két intézmény vezetőjével: az Állami Ménegazdaság Szilvásvár igazgatójával, Cseri Dáviddal, és a Kistapolcsány Nemzeti Ménesház tenyésztésért és marketingért felelős vezetőjével Ing. PhD. Emil Kovalčík-kal. A két intézmény tekintetében ugyanazokat a kérdéseket tettem fel, amelyek az alapvető adatok, a célkitűzés megismerése mellett kitér a lótenyésztés gazdasági hátterére, a fajta megítélésére, a jövőbeli kilátásokra. A kulturális hasznosítási lehetőségek vizsgálatához kérdőíves kutatást végeztem lipicai lótenyésztőkkel. Véleményem szerint, erre a kérdésre leginkább azoktól kaphatom meg a megfelelő választ, akik önmaguk is részt vesznek ebben a tevékenységben. A kérdőív válaszadása anonim módon, online történt.

A szekunder és primer kutatás alapján dolgozatomban fejlesztési lehetőségeket fogalmaztam meg, amelyeket a jövőben az Állami Ménegazdaság Szilvásvár és a Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületének vezetésének szeretnék bemutatni, mivel ez a két intézmény gyakorolja a legnagyobb hatást a lipicai lófajta jövőjére hazánkban. A fejlesztési lehetőségek során megfogalmazok javaslatokat, amelyek a gazdasági megtérülést javítják, valamint a javaslatokat teszek arra, hogy milyen összefogási módok és tevékenységek mozdíthatják előre a fajta kulturális hasznosítását a jövőben.

A témaválasztást személyes kötődésem is indokolja: gyerekkorom óta közel állnak a szívemhez a lovak és aktívan lovagolok, 15 éve versenyzek díjlovaglásban. 2018. óta dolgozok az Állami Ménegazdaság Szilvásváránál, ahol belovaglóként kezdtem, megismerve a fajta sajátosságait, majd a Szilvásvárad Lipicai Lovasközpontban megszervezett versenyek, rendezvények szervezésével bíztak meg. A munkám során nem csak az Állami Ménegazdaság Szilvásvár hanem a fajta tenyésztőszervezetében tevékenykedő magántenyészetek működését is megismerhettem. Szakdolgozatomban célja, a lipicai lótenyésztés, mint UNESCO szellemi

kulturális örökség gazdasági-turisztikai hasznosítási lehetőségeinek kutatása, melynek révén hozzá kívánok járulni ezen típusú világörökségek gazdaságilag fenntartható működtetéséhez a kultúrafinanszírozás átalakuló és önfenntartás irányába mutató rendszerében.

Kutatási kérdésem az alábbi: az UNESCO szellemi kulturális örökség lipicai lótényésztés hagyományának fenntarthatóságát milyen gazdasági-turisztikai hasznosítási lehetőségek támogatják? A lipicai lótényésztés jelenlegi helyzetének bemutatása és a jövőbeni fejlesztési lehetőségeinek megfogalmazása az elvégzett primer kutatással nyert információkra épül. Az interjúk, kérdőíves felméréssel kapott információk és a személyes tapasztalat adja azt elemzés alapját.

Hipotézisem a következők:

H₁: A lipicai fajta fennmaradását, ismertségének növelését az UNESCO világörökség cím adományozása pozitívan befolyásolja.

H₂: A lipicai lótényésztés állami ménesekben sem Magyarországon, sem más országokban nem tud nyereségesen működni, állami finanszírozásra szorul.

H₃: A lipicai lótényésztésnek vannak gazdasági-turisztikai hasznosítási módjai.

H₄: A magántenyésztők nagyobb része haszonszerzés céljából, önfenntartó módon tenyészt lipicai lovakat.

1.ábra: Pluto XXXIV. Törzsmén és Rácz Zsófia a Lipicai Lovasgálán 2022-ben
forrás: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 Az UNESCO világörökség jegyzéke és jelentősége

Az UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, amelyet 1945-ben hozták létre, Magyarország 1948 óta tagja a szervezetnek. Napjainkban tagországainak száma 194-re nőtt, amelyek mind rendelkeznek egy nemzeti UNESCO bizottsággal. Az UNESCO létrehozásának célja az volt, hogy az emberiség „intellektuális és morális szolidaritását” elősegítse a kultúrák közötti kölcsönös béke és párbeszéd megteremtése érdekében. A lefektetett alapelvek értelmében (I. cikkely) a szervezet fő tevékenysége, „hogy a béke és biztonság fenntartását azáltal segíti elő, hogy a nevelés, a tudomány és a kultúra révén szorosabbra fűzi a nemzetek közötti együttműködést a célból, hogy faji, nemi, nyelvi vagy vallási megkülönböztetés nélkül mindenki számára világszerte biztosítsa az igazság, a törvény és ama emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartását, amelyeket az Egyesült Nemzetek Alapokmánya az összes népek javára elismer”. (forrás: <https://oecd-parizs.mfa.gov.hu/page/az-unesco-es-magyarorszag>)Az UNESCO székhelye Párizsban található, 53 regionális irodával, 136 intézménnyel és kutatási központtal, amelyek összesen 2.217 munkatárssal működnek.

Az UNESCO missziója 1945 óta az, hogy békét teremtsen a nemzetközi együttműködés révén, hiszen ez az egyetlen út a nemzetek közötti hídépítésre. Ezért széles körű szakértelemmel rendelkezik az alábbi területeken: oktatás, tudományok (természettudomány és társadalomtudomány), és kultúra. 2001-ben elfogadták a Kulturális sokszínűségről szóló egyetemes nyilatkozatot, majd 2005 októberében született meg a Kulturális kifejezések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló egyezmény. Az 1972-es az világörökségi egyezményt 180 ország írta alá, ezzel kötelezettséget vállalva arra, hogy a saját területén fekvő világörökségi helyszíneket óvja és megőrzi a későbbi generációk számára, illetve, hogy lehetősége szerint hozzájárul a világörökség listán szereplő helyszínek védelméhez. 2003-ban az UNESCO elfogadta a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló egyezményt (Convention for the Safeguarding and Intangible Cultural Heritage). A mai napig valamivel több mint 100 ország csatlakozott a nemzetközi egyezményhez, hazánk 2006-ban, az országok között 39.-ként csatlakozott az egyezményben részes államokhoz és vállalta a szellemi kulturális örökségek védelmének feladatát.

2.1.1 UNESCO Világörökség

Az UNESCO definíciója szerint a világörökség nem más, mint a múlt öröksége, amivel ma együtt élünk, és mit adunk tovább a jövő generációinak..., amelyek az élet és az inspiráció pótolhatatlan forrásai. Jelenleg az UNESCO Világörökségi listáján 1199 helyszín szerepel, a világ minden tájáról. Ezek közül 48 határon átnyúló világörökség, típusaiban megkülönböztethetünk kulturális, természeti vagy vegyes világörökségeket. Az egyezményben részt vevő tagországok javaslati listát állítanak össze a javasolt helyszínekről, amelyet benyújtanak a Világörökségi Központnak. Ennek a felterjesztésnek tartalmaznia kell a helyszín megóvását és kezelését tartalmazó részletes terveknek is, amelyről a Bizottság döntést hoz. A listára kerüléshez összesen 10 kritériumnak kell megfelelnie a helyszínnek, ebből 6 kulturális, és 4 természeti értékekre vonatkozó szempont, amelyet az elbíráláskor együttesen vizsgálnak. Hazánkban jelenleg 8 világörökségi helyszín található, amelyek közé tartozik például a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj, a Hortobágyi Nemzeti Park, Budapest és Hollókő is.

2.1.2. UNESCO Szellemi Kulturális Örökség

Az UNESCO tevékenységében 2003 óta van lehetőség a szellemi kulturális örökség listájára felvételt nyerni. Szellemi kulturális örökség lehet például szóbeli hagyomány, valamilyen kifejezési forma, tradicionális előadó művészet; társadalmi szokás vagy ünnepi esemény; a természettel és a világegyetemmel kapcsolatos ismeretek, valamint a hagyományos kézművestermékek előállításához szükséges tudás és készség. Az UNESCO megfogalmazása szerint a szellemi „A szellemi kulturális örökség fontos tényező a kulturális sokszínűség fenntartásában a növekvő globalizáció mellett”. (forrás: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>) Napjainkban a szellemi kulturális örökség reprezentatív listáján 730 tétel szerepel, 5 régióból, 145 országból. Az UNESCO megfogalmazása szerint, ahhoz, hogy felkerüljön egy tétel a szellemi kulturális örökség listájára, az alábbi feltételeknek kell megfelelnie:

1. Legyen tradicionális, kortárs és élő is egyidőben: a szellemi kulturális örökség nem csak a múltból örökölt hagyományokat, de a kortárs vidéki és városi gyakorlatokat is képviselik, amelyeket napjainkban is művelnek

2. Legyen „inkluzív”: tehát képesek lehetünk megosztani a szellemi kulturális örökség olyan kifejezéseit, amelyek hasonlóak a mások által gyakorlotthoz.

3. Legyen reprezentatív: a szellemi kulturális örökséget nem kulturális „termékként” értékeli, hanem kizárólagossága vagy kivételes értéke miatt. Az örökséget a közösségen belül vagy közösségek között, generációkról generációra képesek átadni.
4. Legyen közösség-alapú: valami csak akkor lehet kulturális örökség, ha annak értékét egy adott közösség felismeri, és képes azt fenntartani és tovább vinni. Ez kulcsfontosságú kritériuma, hiszen hiába ismeri fel más az adott értéket az örökségben, ha az adott közösség nem viseli kellő gondját annak.

Magyarországon először 2009-ben hozták létre a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékét, amelyet a kulturális miniszter hozott létre. A szellemi kulturális örökség listáján olyan Magyarországhoz köthető tételek szerepelnek, mint például a Mohácsi busójárás, a solymászat, a kékfestő, vagy éppen a lipicai lótenyésztés, amely 2022. óta szerepel a listán, és az elsőként, amely egy adott lófajta tenyésztését őrzi.

2.1.3 Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága

Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságának (UMNB) célja, hogy tagállami szinten segítse az UNESCO munkáját annak érdekében, hogy a szervezet tevékenységében részt vegyenek azok a főbb nemzeti testületek, amelyek nevelésügyi, tudományos és kulturális kérdésekkel foglalkoznak. A mindenkori nemzeti bizottság összetételének tükröznie kell a kormány és az UNESCO tevékenységi körében aktív szakmai és civil szervezetek megfelelő képviseletét.

A nemzeti bizottságok fő feladatait az UNESCO Nemzeti Bizottságok Kartája fogalmazza meg, amelyet 1978-ban fogadtak el:

- a. „együttműködnek kormányaikkal és olyan szervezetekkel, intézményekkel és magánszemélyekkel, akik az UNESCO mandátumában érintett területekkel foglalkoznak;
- b. elősegítik az országos, kormányzati és nem-kormányzati szervezetek és magánszemélyek részvételét az UNESCO programjának kialakításában és megvalósításában annak érdekében, hogy a szervezet számára biztosítsák mindazt az intellektuális, tudományos, művészeti és adminisztratív támogatást, melyre szüksége van;
- c. az UNESCO céljairól, programjáról és tevékenységéről információt osztanak meg annak érdekében, hogy társadalmi érdeklődést keltsenek ezek iránt.” (forrás: <https://unesco.hu/rolunk/unesco-magyar-nemzeti-bizottsag-107229>)

Emellett a nemzeti bizottság elősegítik az állami szervek, szakmai és egyéb társulások, egyetemek és más oktatási és kutatóintézetek, valamint egyéb, oktatással, tudománnyal, kultúrával és információval foglalkozó szervezetek közötti kapcsolatok kiépülését. A Bizottsággal kapcsolatos szervezési és hivatali teendőket a Kulturális és Innovációs Minisztérium egy osztályaként működő titkárság látja el, amelyet a Bizottság főtitkára vezet.

Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága szervezeti felépítését tekintve három állandó bizottsággal rendelkezik, amely az adott nemzetközi program magyarországi végrehajtásáért felelős, véleményező, javaslattevő és döntés-előkészítő testület

1. Szellemi Kulturális Örökség Magyar Nemzeti Bizottsága
2. MAB Magyar Nemzeti Bizottság: Ember és Bioszféra (Man and Biosphere) Program
3. Geopark Magyar Nemzeti Bizottság: Földtudományi és Geopark Program

2.1.4. Szellemi Kulturális Örökség Magyar Nemzeti Bizottsága

A Szellemi Kulturális Örökség Magyar Nemzeti bizottságának legfőbb feladata, hogy javaslatokat, ajánlásokat tegyen a miniszter felé. A bizottság feladata, egy, a meghatározott kritériumrendszer alapján felvegye a helyi közösségek által felterjesztett elemeket a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékébe. Javaslatot tesz arról a miniszter felé, hogy a nemzeti jegyzék mely elemeit jelölje a szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára, valamint arra vonatkozóan, hogy a miniszter mely, a szellemi kulturális örökség megőrzését célzó programokat, projekteket és tevékenységeket jelölje kiválasztásra és terjesztésre a szellemi kulturális örökség megőrzésével foglalkozó kormányközi bizottság részére,

A bizottság munkájának részre, hogy gondoskodjon a határon túli magyar közösségek szellemi kulturális örökségével kapcsolatos együttműködést elősegítő stratégiáról és programokról. Emellett rendszeresen felülvizsgálja és aktualizálja a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékét és véleményezi a szellemi kulturális örökség megőrzésével foglalkozó kormányközi bizottság számára az magyarországi végrehajtásáról készített időszakos jelentést. A bizottság emellett az érintett tevékenységi területein jelentkező nemzetközi és hazai aktualitásokról folyamatos tájékoztatást nyújt a kormányzati, szakmai és civil szervezetek felé.

A Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság 2012-től az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság Szellemi Kulturális Örökség Szakbizottság titkárságaként is működik, amelynek székhelye a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum.

2. 2. A lótenyésztés és a lipicai ló története

2.2.1. Lótenyésztés

A ló közel hatezer éve társa az embernek: ám első találkozásukkor még vadász-zsákmány viszonyt ápoltak. Időszámításunk előtt 4. évezredben megtörtént a lovak háziasítása, és teljes mértékben megváltozott az emberek élete a lovakkal: a közlekedésben jelentős szerepet játszott mind a vontatási képessége, mind lovagolhatósága miatt. A népvándorlás során a lovas nomád népek harcaiban is kiemelkedő fontosságú szerepet játszott a ló. Hamar felismerték, hogy a lovaglás és a lovas közlekedés mellett a lovaskocsiban való használata harcászati célokra is megfelelő, ez több ezer évre megpecsételte a lovak sorsát: először a időszámításunk előtt 1500-as években hettiták alkalmazták a lovaskocsit harcászati célra Babilon elfoglalása során, ezt követően egészen évezredek át harcászati célokra tenyésztettek lovakat.

Az 1800-as évek elején már új irányvonal jelent meg a lótenyésztésben, hiszen egyre divatosabbá és elterjedtebbé vált az angol telivér fajta. 1827-től az angol telivér korszaka következik, ami napjainkra is hatást gyakorol. Ebben a korszakban terjedtek el a lóárverések is, amely hazánkban is nagy népszerűségnek örvend napjainkban: Szilvásváradon már 24. alkalommal szerveztek lipicai lóárverést.

A XX. században és azt megelőzően a lovak legnagyobb felvevőpiaca a hadsereg volt, de a második világháború után egyre kisebb mértékben használtak lovakat a hadseregekben. A motorizáció megjelenése, és vasúti közlekedés egyre nagyobb mértékben szorította ki a lovakat a hadseregekből és a teherszállításból. Az utolsó lovas alakulatot 1955-ben szüntették meg a Magyar Néphadseregben. A modernizáció hatással volt azokban a mezőgazdasági üzemekben is, ahol Magyarország legjelentősebb tenyészetei voltak, így szűntek meg sorra az ország ménesei (például a jászberényi vagy a gyöngyösi méntelep) Tovább rontott a helyzeten, hogy 1961-ben, egy kormányzati döntés következtében a tradicionális fajták elkerültek az eredeti tenyészhelyeikről. Ennek következtében a lovak egyedszáma fokozatos csökkent, és elkezdődött egy útkeresés: hogyan és mire lehetne használni tradicionális fajtáinkat, így sportirányú keresztezések folyamatát kezdték el. A lipicai lófajta tenyésztése esetében, amelynek fő cél a génmegőrzés, tehát az eredeti lipicai fajta fenntartása, és a fajta kipróbálása a lovassport területén is jelentős szerepet tölt be, *...nem azért tenyésztünk, hogy versenyezzünk, hanem azért versenyzünk, hogy jól tudjunk tenyészteni.*” Ez volt Dallos Andor (2004), az Állami Ménegazdaság Szilvásvárad egykori igazgatójának álláspontja.

2.2.2 A lipicai ló történelme

A fajta történelme több mint 400 éves: 1580. május 19-én döntés született egy hercegi ménes felállításáról a köves, karsztos területen fekvő Lipicán, Szlovéniában. A császári udvar számára kívántak itt kiváló, tűrőképes, a pompát, a gazdagságot minden jellegében mutató lovat előállítani. A kor trendjeinek megfelelően spanyol lovakkal indult a tenyésztés, de egész Európában kutattak olyan ménnek és kancák után, amelyek a kívánt célt biztosítani látszottak. A ménest 6 alapító törzsménnel hozták létre, amelyek törzseit a mai napig őrzi a tenyésztés: 1765-ben a dán királyi ménesből érkezett Pluto nevű szürke mén, amely spanyol felmenőkkel rendelkezett. Őt követte 1774-ben a nápolyi királyságból származó fekete Conversano. A csehországi Kladrubból érkezett az 1779-es születésű mén, amely a Favory törzs alapítója. Vele együtt 1773-ban vásárolták meg a lipicai ménes számára az Spanyolországban született ekkor már 10 éves Maestosot is. 1803-ban vásárlás útján került a ménesbe a Nápolyból származó pej színű Neapolitano. Az 1800-as évek elejére a kialakult ménesbe begyűrzött az előző évszázadok kiemelkedő tenyésztésű fajtája: az arab. Így 1816-ban érkezett Lipicára a Siglavy nevű saját tenyésztésű, de eredeti arab ősektől származó arab mén, mint a hatodik eredeti lipicai törzs megalapítója. Az évszázadok során a történelmi viszontagságok miatt a ménes nem mindig folytathatta kívánatos, nyugodalmas életét.

A különféle háborúkban az idegen kézre jutás félelme miatt a ménes többször kényszerült helyválttatásra, ennek legemlékezetesebb momentuma a Napóleoni Háború során történt, amikor a ménest menekíteni kellett. Több esetben szükséges volt evakuálni a ménest: hosszabb-rövidebb időre Magyarországra is, így pl. 1809-1815 között 6 évet élt a ménes Mezőhegyesen. Ebben a korszakban jelent meg a lipicai ló hetedik törzse, egy, erdélyi méneséből származó Incitato ivadékaiból. A nyolcadik törzs, a Tulipán eredeti spanyol kanca ivadékaként született. A tulipánok főként a horvát és romániai ménesekben fedeztek, innen kerültek leszármazottjaik révén a fajtába.

Az Osztrák-Magyar Monarchia 1870. évi megalakulása után 1874-ben létesült az erdélyi Alsószombatfalván a fogarasi ménes, amely mai napig az egyik legjelentősebb állománnyal rendelkező ménese a területen. Az első világháborút megelőzően, 1912-ben a fogarasi ménes állományának nagyrészét a Bábolnai Ménés állományába osztotta be: bár a környezeti viszonyok erősen eltérőek voltak, az állomány igen szépen fejlődött, minőségében és méretében is kiemelkedőnek számított más európai ménesekhez viszonyítva.

Az 1950-es években kísérleteket végeztek a lipicai ménesnek a Lipicához hasonló környezetbe való áttelepítésére. Erre a Bükk-fennsíkon található Csipkésút tűnt a

legmegfelelőbbnek. Így először 1952-ben érkezett Csipkés-kútra a lipicai ménés, majd 1953-tól a szilvásvárad telephelyen megkezdődött a törzstenyészet megalapítása, a Szilvásvárad Erdészethez csatolva. 1959-re minden lipicai törzskancát áttelepítettek Szilvásváradra. Ebben az időszakban a szilvásvárad ménesbe kerültek magánménészek tenyészkancái, amelyek a II. világháború során szétszóródtak (például: tatái Esterházy, mozgói Biedermann és pusztaszeri Pallavicini uradalom magántenyészetéből származó lovak).

2.2.3 Lipicai nemzeti ménészek

Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után az utódállamok területein lévő tenyészetek jelentős része állami fenntartásba került, amelyek a mai napig őrzik a lipicai lótenyésztés hagyományát.

- a. Lipica Állami Ménés, Szlovénia: Lipica a lipicai lovak szülőházája, egyben a legnagyobb és legrégebbi lipicai tenyészet. Az 1580-ban alapított ménés több, mint 300 hektáron terül el Szlovénia Karszt vidékén. Az állomány egyedszáma 300 fölötti. A Lipicán működő lovasiskolában a fogathajtás és díjlovaglás mellett magasiskolai képzéssel is foglalkoznak, amelyet csak a legkiválóbb lipicai lovak képesek végrehajtani, hosszú évek munkája után, ami alatt kialakul a ló-lovas közötti bizalom és harmónia.
- b. Bécsi Spanyol Lovasiskola, Ausztria: A Bécsi Spanyol Lovasiskolát 1572-ben alapították, törzstenyészet Piberben található, képzési központja pedig Heldenbergben. A 8 ménvonalból 6 törzzsel tenyésztnek, a kancacsaládok tekintetében Piber az egyetlen olyan ménés, ahol mind a 17 klasszikus kancacsalád fenntartása biztosított.
- c. Nemzeti Ménés Kistapolcsány, Szlovákia: Az 1921-ben alapított Nemzeti Ménés Kistapolcsány Szlovákia legnagyobb állami ménese. A lipicai lófajta mellett hucul, szlovák melegvérű, arab lófajta tenyésztésével is foglalkozik, állománya közel 500 egyedre számlál. Megalakulása után a ménésbirtok vette át a lovarda épületének egykori Habsburg birtokait, amely a lótenyésztés központja volt. Fokozatosan további tenyésztési épületek is a ménéshez kerültek: – Breziny, Rybník, Krásny majer és Hostie. A lóbarátok elhivatottságának köszönhetően a ménestelep máig fennmaradt és 2001 márciusában ünnepelte hétezredik csikójának születését. A ménés által tenyésztett lipicai lovak eredményesen versenyeznek díjlovaglásban és fogathajtásban, nemzeti és nemzetközi szinten.

- d. Djakovo, Horvátország: A Horvátországban található Djakovo Állami Ménesbirtok 1506-ban alapították, Európa egyik legrégebbi állami ménesei közé tartozik. Djakovon 1806 óta foglalkoznak a lipicai fajta tenyésztésével. Napjainkban a Đakovo Állami Ménesbirtok két telephellyel működik: ezek közül az egyik a Stallion Station Đakovo szívében, a másik pedig a város közvetlen szomszédságában található Ivandvor. A Ménesbirtok a lovak szelekciója és tenyésztése mellett díjlovaglásban képzeli lovait, melynek minőségét a versenyeken elért figyelemre méltó helyezései is igazolják.
- e. Kladruby, Csehország: A Kladruby nad Labem-ben található Nemzeti Ménes Európa legrégebbi ménesei közé tartozik, története egészen a 14. század közepére nyúlik vissza. A ménes legfőbb feladata a Kladruby fajta fenntartása és tenyésztése, amely a lipicai lófajtához közel áll. A ménes állományában megközelítőleg 500 kladruby fajtájú ló található, amelyből fele fekete, fele pedig szürke színű. A fajtának kiemelkedő jelentősége volt a királyi családok életében, és még napjainkban is Dániában és Svédországban a királyi udvart szolgálja. Emellett a fajta fogathajtásban és díjlovaglásban is megállja helyét, valamint a csehországi rendőrség lóállományában is találhatók kladruby lovak.
- f. Monterotondo, Olaszország: Az Olasz Állami Lipicai Ménes fenntartója a Nemzeti Mezőgazdasági Kutatási és Gazdasági Tanács. A ménes legfőbb feladata a fajta génmegőrzése, amelyek származása visszavezethető az első világháború előtti lipicai ménekre és kancákra. Az Olasz Állami Lipicai Ménes a hat klasszikus ménvonalat és a tizenegy klasszikus kancacsaládot tart fenn. A tenyésztés mellett a lipicai lovak képzésével is foglalkoznak, díjlovaglásban és fogathajtásban.

2.2.4 A lipicai ló értékmérő tulajdonságai

A lipicai ló tulajdonságait tekintve tanulékony, nagyon engedelmes, jó munkakészségű, kemény, ellenálló fajta. Általában szürke, de kisebb gyakorisággal előfordul a fekete és a pej színváltozat is. Ritkán sárga. Egyéb színek előfordulása a fajtából való kizárást vonja maga után. Mozgása egyedülálló, kifejezetten ruganyos és akciós. A lipicai fajtának jellegzetes tulajdonsága a nem burkolt kosfej. Szemei nagyok, élénkek, értelmet mutatók, feje inkább alacsony tűzésű. Nyaka magas illesztésű, kifejezetten izmos. Ebből adódóan marjára ráborul gazdag izomzata. Háta hosszú, széles, jól izmolt, mégis gyakran puha. Ágyéka hosszú, széles, jól izmos, erős, ezért jól kötött. Fara kifejezetten széles, igen jól izmolt alma vagy dinnye alakú. Szügye rendkívül széles, mellkasa inkább dongás, mint mély, ami maga után vonja

lapockájának meredekségét. Fel és alkarja gazdagon izmolt. Ízületei, inai szárazak, szikarak, csontjai tiszták. Méretei tekintetében a lipicai lófajta közepes nagyságú, bottal mért magassága 152-162 cm, szalaggal mért magassága 163-171 cm, amely izmoltságát is mutatja. Övmérete rendszerint 190-220 cm, szárkörmérete 21-23 cm. Ezek a méretek a fajta tenyészállat kiválasztásában irányadóak, az eredeti fajtajelleg fenntartása érdekében sem kisebb, sem nagyobb lovak nem kívánatosak a tenyésztésben.

2.2.5 A lipicai ló hasznosítása

1572-ben alapították meg a Bécsi Spanyol Lovasiskolát Bécs szívében, ahol a lovakat a legmagasabb képzettséget megkövetelő magasiskolai és díjlovagló feladatokra idomítják a lipicai fajtájú méneket, amelyek a Bécsi Spanyol Lovasiskola saját törzstenyészetéből, Piberből származnak. Az első világháború előtt csak a Habsburg-családnak tartottak előadást, és tanították őket lovagolni, de utána minden vasárnap nagyközönség előtt is megnyitották. A szürke lipicai lovak mellett, hagyományosan egy sötét ló is van a többi között, bizonyítva, hogy a lipicai nem csak szürke színben létezik. A Bécsi Spanyol Lovasiskola a mai napig a magasiskola és a lipicai lótenyésztés „fellegvára”: az itt képzett lovak és lovasok világhírűek. A lovak kiképzését négyéves korukban kezdik a heldenbergi kiképző központban. A nyereg alatti betanítást a klasszikus lókiképzés elvei alapján végzik, amelynek fő célja az elengedettség, engedelmesség. A klasszikus lovaglás legfőbb szempontja a ló természetes mozgáskultúrájának tanulmányozása, és szisztematikus edzéssel a lehető legmagasabb eleganciája megmutatkozásának elérése. A lókiképzés során minden ló egyedi igényeihez alkalmazkodva, időt adva a feladatok elsajátítására érik el a páratlan harmóniát ló és lovas között. A Bécsi Spanyol Lovasiskola lovasai szintén világhírűek, csak a legkitartóbb és legtehetségesebb lovasok érik el a legmagasabb, „oberbereiter” címet. Lovassá válni a Bécsi Spanyol Lovasiskolában élethosszig tartó oktatást jelent, amely mindig a lovak szükségleteinek előtérbe helyezésével történik. Fegyelmet igénylő, kemény, nyolc-tíz évig tartó folyamat. A lovasjelöltek az első három évben loápolóként a lovak ellátását és istállómunkát végeznek, ritkán, felügyelettel ülhetnek lóra. A jelölt az első egy-két évben futószáron, kengyel nélkül lovagol a tökéletes ülés elérése érdekében. A következő néhány évet gyakorló lovasként tölti, amelynek fő célja a bemutatókon való szereplésre a felkészülés. Amennyiben sikeresen vizsgázik a jelölt, megkapja első fiatal lovát, amelynek képzéséért ő felel. Ezzel egy időben, már megtörténik a lovasbemutatón való vizsgázás, amely sikeres elbírálás esetén előléptetik lovassá. A vezető lovassá váláshoz kellő tapasztalatra és speciális képzési sikerekre van szükség

lovasként és edzőként is. A Bécsi Spanyol Lovasiskolában dolgozó lovasok esetében nem ritka, hogy olimpiai szintű lovasok felkészítésére is felkérik őket szakértelmük és tapasztalatuk miatt. A Bécsi Spanyol Lovasiskolában, a hagyományok tisztelete miatt 400 évig nem alkalmaztak női lovast. 2020-ban azonban megtört a jég, és felvételre került az első nőnemű lovasjelölt. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után Josipovich Zsigmond javaslatára 1933-ban Budapesten is megalakították a Magyar Királyi Testőrség Spanyol Lovasiskoláját, mely 1944-ig működött és a bécsi intézettel egyenrangú volt.

A lipicai ló sportcélú hasznosítását tekintve fogathajtásban és díjlovaglásban ér el kiemelkedő eredményeket. Fogathajtásban az elmúlt évszázadban a magyar fogathajtók Európa- és világbajnokságokon összesen 64 érmet nyertek, ebből 31 aranyat. Pettkó-Szandter Tibor, akit „fogathajtásunk atyjaként” említenek, szerint a fogathajtás a legmagyarabb sportág. A lipicai lovak sikerességét a szakágban mi sem bizonyítja jobban, mint az általuk elért eredmények: 2020-ig összesen 105 Európa- és világbajnoki érmet szereztek meg, ebből 46 aranyat. A fogathajtó szakágban, mint a többi lovassportban is elterjedtek a modern sportra tenyésztett lófajták, mint például a német, holland sportlovak. A lipicai lófajta, mint őshonos fajta azonban megfelelő képzéssel képes a legmagasabb szintű nemzetközi versenybírók által elvárt teljesítményt nyújtani. A magyar fogathajtó szakágban 2023-ban Hölle Martin kettesfogathajtó negyedik egyéni Európa-bajnoki címét szerezte meg, csapatban pedig szintén 1. helyezést értek el. Az Európa-bajnokságon eredményesen szerepeltek lipicai fogatok is, amelyek a maratonhajtás versenyszámban a mezőny első felében végeztek. A kettesfogatok mellett a négyesfogatok kategóriájában is több, lipicai lovakból álló négyesfogat képviseli Magyarországot Európa- és világbajnokságokon.

A fogathajtó szakág mellett a lipicai lovak eredményesen versenyeznek a díjlovagló szakágban is: 2023-ban a Fiatal Lovas Európa-Bajnokságon először vett részt szilvásváradai tenyésztésű lipicai ló, Marschall István és Conversano XXVIII-2 Konyak párosa ezt követően a Magyar Bajnokságon 3. helyezést ért el. A lovas által lovagolt 6 éves ló szintén 3. helyen végzett a Fiatal Lovak Országos Bajnokságán, ahol a lovak versenysportra való alkalmasságát is bírálják. A magyar mezőnyt tekintve, a legmagasabb, nagydíj szinten is versenyzik lipicai fajtájú ló, és már a nemzetközi szintre lépés sem áll messze a párosnak. A nemzetközi szintű versenyeken a lovak jelentős része valamilyen, díjló felmenővel rendelkező sportló, azonban a lipicai rokonfajtájának, a tisztavérű spanyol lónak is vannak képviselői szinte minden nemzetközi versenyen.

A lipicai lovak a Magyar Honvédség kötelékében is szolgálatot teljesítenek. 2020-ban élesztették újra a huszárság hagyományát Szilvásváradon, ahol egy hosszútávú együttműködés vette kezdetét: a Magyar Honvédség BHD Gróf Nádasdy Ferenc Huszárosztály (megalapításakor Honvéd Huszár Díszalegység) az Állami Ménesgazdaság által tenyésztett lipicai lovakat képez, hogy a jövőben díszelgési és protokolláris feladatokat lássanak el. A lovak állománya a honvédségnél 2020. óta növekszik, és a Budai Várba és a Kossuth térre is visszatértek a lipicai lovak, ahol a legmagasabb szintű protokolláris eseményeken vesznek részt. Ennek kiemelkedő momentuma volt 2023-ban, amikor Ferenc Pápa budapesti látogatása során lipicai lovak kísérték útját.

2.3. A lovasturizmus szakirodalmi háttere

A turizmus jelenleg legelfogadottabb definíciója, a Turizmus Világszervezete (WTO) és az Interparlamentáris Unió 1989. április. 10-14 között elfogadott és a Hágai Nyilatkozatban közzétett megfogalmazás: „a turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat” (Lengyel, 2004a).

A lovasturizmus fejlődése Magyarországon A több évezredes magyar lovaskultúra nemzeti örökségünk szerves része, olyan hungarikum, amely részleteiben is önállóan hordozza az ősök tudását, mozdulatait, kapcsolatteremtő és közösséget oltalmazó képességét. Népköltészetünk mélyáramlataiban szólások, dalok, találós kérdések, meséinkben Fehérlófia és paraszat evő paripák, táltoslovak gonoszt legyűrő történetei, de helyneveink, szertartásaink, temetkezési szokásaink is megőrizték, irodalmunk és művészetünk pedig mind a mai napig hitelesen érzékeltetik a ló iránti mitikus tiszteletünket, szeretetünket.

A mesék sárkányainak, boszorkányainak vaslova, ércménese van. A ló szimbolikája azzal, hogy a hátára ült az ember, szembe tünően megváltozott. Mint hátszló, rendszerint mén vagy paripa, fel van szerszámozva, nyergében elmaradhatatlan lovasa. Gazdája átsugározza rá a maga jelképiségét. (Jankovics, 1997)

A turisztikai szolgáltatások körében a ló és a lovasturizmus különleges helyet foglal el komplexitása miatt. A lovasturizmus működéséhez számos tényező, erőforrás szükséges, amely hazánk tekintetében kiemelkedő: az ország adottságai, a lovas múlt, szakértelem, és a lószerelem. (Györffy-Villám, 2001) A XX. században a gazdasági fellendülés új fogyasztói igényeket, és ezek kielégítését szolgáló gazdasági ágazatokat hozott létre. Az új igények közül az egyik

legmeghatározóbb az idegenforgalom megjelenése. Létrejött egy olyan társadalmi réteg, amelynek igénye volt az ismeretlen felfedezésére, az idegen kultúrák megismerésére, az élményszerzésre, tehát a turizmusra. Napjainkban az idegenforgalom a világon a legnagyobb forgalmat lebonyolító üzletág, a turisztikailag frekventált országokban a lakosság egyik legmeghatározóbb megélhetési forrását jelenti. A lovasturizmus kialakulása Magyarországon a két világháború közé tehető. A 30-as évek elején, a puszták felfedezésével nyert teret. Példa a bugaci idegenforgalom kialakulása, ahol 1932-ről 1933-ra közel tízezer látogató érkezett. A látogatók első sorban passzív szemlélőként vettek részt a programokon. A hortobágyi puszták szintén nagy látogatottságok ért el. Az akkori „marketinget” irodalmunk nagyjainak, Móricz Zsigmondnak, Tamási Áronnak, Zilahy Lajosnak és számtalan kortársuknak köszönhetjük.

Az első igazi lovastúra 1934-ben, 60 holland vendég túráztatásával történt a Magyar Gazdálkodók Országos Lovasegyesülete szervezésében. A lovasturizmus további fejlődésének a II. világháború és az azt követő szovjet fennhatóság tevékeny ártó munkája vetett gátat. Enyhülés a sokak által „gulyáskommunizmusnak” nevezett Kádár-rendszerben volt tapasztalható. 1962-ben került megrendezésre a korszak első lovas túrája Tihanyban. A második lovastúra szűkebb hazánkban, Gyöngyös és Szilvásvár között. Ez az időszak a Hungária lovastúrák hőskora volt. A programok szervezését az IBUSZ végezte, a szakmai ellenőrzést pedig a Lótenyésztési Igazgatóság, mely később országos szervezetté nőtte ki magát. (Györffy - Villám 2001)

Az 1960-as években a Balaton-felvidéken is indultak túrák, valamint 1963-ban és 1964-ben megrendezték a Nagyvásonyi Lovasjátékokat. A bemutatókon lovasszínházhoz hasonló, kosztümös előadásokat láthattak a nézők különböző történelmi korokból, valamint a lovasrendőrökből álló 32 fős karüsszelt tekinthették meg. Emellett több szakágból rendeztek versenyeket, és különböző szórakoztató műsorokkal színesítették a rendezvényt, mint például néptáncokkal és íjászattal. Ez volt az első olyan, Európában is egyedülálló lovas rendezvény, amely nagy tömegeket mozgató meg, 30 ezer néző látogatott el az ötnapos rendezvényre. Ebben az évben több lovasiskola nyílt, különböző események alkalmából rendeztek lovastúrákat. Hortobágy ilyenkor kapcsolódott be az idegenforgalomba lovasbemutatóival. 1965-ben megalakult az alagi diplomataistálló, több lovasiskola is belépett az IBUSZ hálózatába. 1967-től a túravezetőknek vizsgát kellett tenni, évente továbbképzéseket szerveztek a magas színvonal fenntartása érdekében. Az elkövetkezendő években jelentős fejlődés következett be a lovasturizmusban: 1970-ben az 32, 1971-ben 40 lovastúrát szervezett az IBUSZ.

Megkezdődött a vadászlovaglások felelevenítése és a partnerek száma egyre nőtt: számos termelői szövetkezet és állami gazdaság kapcsolódott be a lovasturizmusba. A fejlődés következtében új tulajdonosi forma jelent meg a piacon: a magán lovasiskola. Ebben az időszakban ez még különlegességnek számított, sokáig mindössze 2 magánlovarda működött az országban. 6 A hetvenes években megjelent az IBUSZ versenytársa, a Pegazus Tours. A cég országszerte idegenforgalmi lovastelepeket hozott létre, és így kiépítette az ország első lovastúra-hálózatát. Ez minőségi előrelépést jelentett, hiszen sokkal komfortosabbá vált az egész szolgáltatás: a komplex idegenforgalmi lovastelepeken rendelkezésre álltak az istállók, valamint étterem és szálloda is. Az 1980-as évek tehető a lovasturizmus fénykora. A két iroda egymással versengve indította túráit, gyakran előfordult, hogy egy adott térségben egyidejűleg két-három csoport is úton volt, a legnagyobb problémát a programok összehangolása jelentette. (Györffy-Villám, 2001, 16-17.o.)

A 80-as évek közepéig a kiváló terepadottságoknak és az olcsó áraknak köszönhetően az ország vezető szerepet töltött be a lovasturizmusban. A 80-as évek közepétől a lovasturizmus hanyatlásnak indult. Az okok között az áremelkedés, a szolgáltatások színvonalának romlása, képzetlen lovak, kevésbé képzett személyi állomány, gyenge infrastrukturális háttér és a megbízhatatlan értékesítés szerepel. A lovaglás, a lótarás népszerűvé válásával egyre több hazai magánszemély vagy kisvállalkozás döntött úgy, hogy nem elégszik meg a saját célra történő „lovazással”, hanem olyan lovas létesítményt alakít ki, melynek jövedelemtermelő szerepet szán, vagyis lovas turisztikai szolgáltatást indít. (Lovas stratégia, 2007-13) A 90-es évek lovas turisztikai fejlesztései szinte kizárólag magánerekből valósultak meg, ami a magánszektor különleges befektetési hajlandósága mellett tanúskodik. A 90-es években az utazási motivációban a külföldi úti célok kaptak hangsúlyt. Csökkent az érdeklődés a lovas rendezvények, a lovastúrák iránt. A Magyar Turizmus Zrt. támogatásával a magyarországi lovas turisztikai kínálat elemeinek felmérését 2005. évben a Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség végezte el. A lovas turizmus szolgáltatásait két fő területre bontjuk: az aktív és passzív lovas turisták számára nyújtható szolgáltatásokra. Az aktív lovasok a lovaglást, fogathajtást veszik igénybe, a passzív lovasok a lovasbemutatókat, fogattúrákat élvezhetik, nekik a ló látványa a vonzerő. (Lovas stratégia 2007-13) A lovas sportban, mint aktív turisztikai termékben is különbséget kell tenni amatőr és professzionális sportturizmus között, amely mindegyike hordoz önmagában turisztikai tartalmakat. (Aktív Turizmus jegyzet). Az elmúlt években megfigyelhető, hogy a professzionális lovasok száma növekszik, akiknek igényei eltérőek az aktív vagy passzív lovas turisták igényeivel.

A tevékenység jellege alapján aktív és passzív lovasturizmust különböztethetünk meg.

Az aktív lovasturizmusról akkor beszélhetünk, amikor a turista fő motivációja valamilyen gyakorlati élményszerzés, tényleges tevékenység végzése, amely lovakkal kapcsolatos. Az aktív lovasturizmus részét képezik a különböző lovastúrák, lovasoktatások, hajtásoktatások, vadászlovaglások, de ebbe a kategóriába tartozik például a lovas solymászat vagy éppen a lovasíjászat. Sportolóként (amely a hivatásturizmus szegmensébe is beletartozik) aktív tevékenység a lovas sporteseményeken való részvétel. A versenyre érkező lovas és stábj (edző, loápoló, lótulajdonosok) az adott versenyhelyszín (vagy közelében) szállást vesznek ki és a verseny időtartamának függvényében töltenek el vendégéjszakákat.

Passzív lovas turizmus esetében a szolgáltatást fogyasztó elsődleges motivációja a lovaskultúrával való megismerkedés, a lovashagyományok ápolása, illetve lovas rendezvényeken és sporteseményeken való részvétel nézőként. Sportesemények esetében a különböző lovassport szakágainak versenyeiről beszélhetünk, mint például a díjugratás, díjlovaglás, fogathajtás, lovasusa és lovasorna. De a passzív lovas turizmushoz tartoznak a különböző lovas rendezvények, mint például lovas találkozók, felvonulások, lovas műsorokon (például bemutatók vagy lovasszínházi előadások), ahol az utazás elsődleges motivációja valamilyen lóval, lovaglással kapcsolatos esemény látogatása. A passzív lovasturizmushoz kapcsolódik továbbá a lóversenyzés is napjainkban a sportág túllépett az eredendő célján, és a szórakoztatóipar fontos elemévé vált. Természetesen a lényeg nem változott, a pályán az a fontos, hogy adott futamban melyik ló a gyorsabb, ám a prioritások változtak. Fontos szempont lett a lóversenyzés, mint turisztikai termék és annak eladhatósága, elsősorban a sportfogadási, másodsorban a rendezvénypiacon. A termék folyamatos fejlesztése kulcsfontosságú, az elmúlt években jelentős előre lépések történtek: Ügető Szilveszter, Magyar Derby és Divatfesztivál szervezése, egyéb kiegészítő programokkal való összekapcsolás (például gasztronómiai rendezvények, agárversenyek stb.).

A lovasturizmus a szabadidős turizmus mellett a hivatásturizmushoz is kapcsolódik. Magyarországon az elmúlt években, többek közt a Kincsem Nemzeti Lovas Program infrastrukturális fejlesztéseinek köszönhetően, új, világszínvonalú versenyhelyszínek jöttek létre, amely lehetőséget biztosít nemzetközi versenyek szervezésére. A hivatásturizmus definíciója szerint „a hivatásturizmus azokat az utazásokat jelenti, ahol minden a munkával függ össze... Főbb formái az üzleti utazások, a konferenciákon való részvétel, a kiállításokon való részvétel kiállítóként vagy látogatóként, illetve más rendezvények miatti utazások”. (forrás: Dr. Faragó Hilda- A hivatásturizmus trendjei)

Ebbe a kategóriába tartozik a versenyzők nemzetközi lovassport versenyeken való részvétele is: a nemzetközi szinten versenyzők (kivétel a korosztályos lovasok) szinte kivétel nélkül hivatásos, főállású lovasok, akiknek a munkájához tartozik az általa képzett lovak versenyen való bemutatása, a minél jobb eredmény elérése. A lótenyésztés iparágának elválaszthatatlan részévé vált a lovassport versenyeken való sportkipróbálás: a tenyésztés célja a sportban elérhető maximális teljesítmény elérése, amely versenyen vizsgálható. A nemzetközi versenyek rendszerint pénzdíjjal járnak, sokszor ez is adhatja a motivációt a „desztináció”, azaz a versenyhelyszín kiválasztásánál: a lovasok vagy valamilyen kvalifikáció elérése miatt, minősítő pontok megszerzéséért indulnak, vagy pedig a minél magasabb összdíjazású versenyhelyszínre utaznak.

A nemzetközi lovasversenyek tekintetében a szolgáltatók és hivatalos személyek miatt is sorolhatjuk a hivatásturizmus kategóriájába. Egy nemzetközi verseny lebonyolításához számos olyan szakmai szolgáltatást kell igénybe venni egy verseny sikeressége érdekében: a versenyirodát szolgáltató szakember(ek), az időmérő, az eredménykiértékelő személye a versenyekre munkavégzés céljából utazik, tehát hivatásturistának nevezhető. A Nemzetközi Lovasszövetség (FEI) előírja az adott szakágakban a szükséges hivatalos személyek mennyiségét, és vannak versenyek, ahol ki is jelölik azokat. Így sokszor előfordul, hogy egy Magyarországon rendezett nemzetközi versenyen több országból, a világ minden tájáról dolgoznak szakemberek egy versenyen. A hivatalos személyek közé tartozik a versenybírók elnöke és tagjai, számuk a szakágtól és a verseny szintjétől is függ. Minden versenyen kijelölt steward team dolgozik, ennek vezetője és tagjai szintén szakágtól függőek. Hivatalos személynek minősül továbbá a pályaépítő, a technikai kiküldött és az állatorvosok (FEI hivatalos állatorvos és kezelő állatorvosok is.).

A Nemzetközi Lovasszövetség (FEI) szabályzatában a hivatalos személyeknek díjazása rögzített, amely magába foglalja a helyszínre történő utazás megtérítését, a lehető legrövidebb úton, tehát meg kell téríteni a repülőjegyet, vonatjegyet, a bérelt autó, taxi vagy saját autó használatának költségét. A hivatalos személyek számára a rendező biztosítja a szállást, amelynek minősége legalább egy 3*-os hotelnek megfelelő. Emellett a rendező biztosítja a hivatalos személyek étkezését, és helyszínen belüli utaztatását.

3. Primer kutatás a lipicai lótenyésztés gazdasági-turisztikai hasznosítási lehetőségeiről

Dolgozatomban a lipicai lótenyésztés kulturális-gazdasági hasznosítását vizsgálom. A gazdasági hasznosítás vizsgálatát két szempontból végeztem el: 1. lótenyésztéssel foglalkozó, állami fenntartásban lévő intézmények gazdálkodásának vizsgálata az éves elemi költségvetés alapján. A vizsgálatot 2019-2020-2021-2022. évekből összegyűjtött adatokból készítettem el, kivéve a Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt-t, mivel annak nincs elemi költségvetése, hanem a zrt. működésének megfelelően mérleggel és eredménykimutatással rendelkezik.

2. az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár, mint Magyarország lipicai lótenyésztéssel foglalkozó állami ménesének bevételeinek alakulása, 2019-2020-2021-2022 években. Az adatokat az intézmény költségvetési beszámolójából gyűjtöttem, majd vizsgáltam azok alakulását.

3.1 Nemzeti ménesek összehasonlító elemzése

A lipicai lótenyésztés gazdasági hasznosításának vizsgálatához szükségesnek tartottam, hogy megvizsgáljam a szilvásvárad ménesgazdaság, mint legnagyobb, állami fenntartású intézmény gazdasági működésének összetevőit az elmúlt években, és összehasonlítsam, további, lótenyésztéssel is foglalkozó állami intézménnyel. Az összehasonlításhoz két intézményt, a Bábolna Nemzeti Ménesbirtokot, és a mezőhegyesi Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt-t választottam. Mindkét intézmény, a szilvásvárad ménesgazdasághoz hasonlóan, őshonos magyar lófajtá tenyésztésével foglalkozik: Bábolnán található az ország legnagyobb shagya-arab méneséért, míg Mezőhegyesen a nóniusz, gidrán, furioso és a mezőhegyesi sportló méneseinek fenntartásért felelősek. A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok, az Állami Ménesgazdasághoz hasonlóan, irányító szerve az Agrárminisztérium, költségvetési típusát azonban különböznek: az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár önálló gazdasági szervezettel nem rendelkezik, tekintettel az Áht. 10. paragrafus (4a) bekezdésére. A gazdasági szervezet feladatait jelenleg az agrárminiszter döntésének megfelelően, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság kijelölt gazdasági és pénzügyi szakállománya látja el. A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok 2016. óta önálló költségvetési szervként működik. A Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság gazdasági formáját tekintve zártkörűen működő részvénytársaság, melynek tulajdonosa a Jövő Nemzedék Földje Alapítvány. A gazdasági adatokat, a nyilvános közzétételnek eleget téve, az interneten értem el. Az első két intézmény esetében az éves elemi költségvetésből, míg Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt. esetében a nyilvános mérleg- és eredménykimutatásból készítettem el.

3.1.1. az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad gazdasági működésének elemzése

<u>Az ÁMGSZ elemi költségvetési sorainak összehasonlítása 2019-2022. években</u>				
	2019.év	2020.év	2021. év	2022. év
Költségvetési kiadások				
foglalkoztatottak személyi juttatásai	183 396 844 Ft	209 003 989 Ft	196 177 358 Ft	207 607 718 Ft
külső személyi juttatások	5 018 277 Ft	3 738 822 Ft	2 662 661 Ft	4 066 863 Ft
személyi juttatások összesen	188 415 121 Ft	209 003 989 Ft	198 840 019 Ft	211 674 581 Ft
munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adók	40 421 110 Ft	40 536 673 Ft	33 537 942 Ft	32 483 071 Ft
készletbeszerzés	84 090 244 Ft	89 340 723 Ft	89 843 390 Ft	112 375 576 Ft
kommunikációs szolgáltatások	16 588 788 Ft	12 067 561 Ft	44 324 534 Ft	6 784 707 Ft
szolgáltatási kiadások	229 044 793 Ft	257 303 659 Ft	297 213 968 Ft	351 487 168 Ft
kiküldetések, reklám-és propagandakiadások	4 847 800 Ft	9 652 000 Ft	12 186 098 Ft	14 551 234 Ft
különféle befizetések és egyéb dologi kiadások	93 221 221 Ft	102 407 459 Ft	96 312 781 Ft	111 104 336 Ft
Dologi kiadások összesen:	427 792 146 Ft	470 771 402 Ft	501 237 978 Ft	596 303 021 Ft
egyéb működési célú kiadások	7 538 850 Ft	59 272 772 Ft	0 Ft	322 830 Ft
beruházások	141 299 059 Ft	29 494 751 Ft	104 981 385 Ft	26 485 990 Ft
felújítások	26 156 107 Ft	81 089 161 Ft	27 700 170 Ft	3 953 255 Ft
költségvetési kiadások	831 622 393 Ft	890 168 748 Ft	866 297 494 Ft	871 222 748 Ft
Bevételek				
Működési célú támogatások államháztartáson belül	125 591 467 Ft	132 556 284 Ft	77 740 288 Ft	125 107 252 Ft
működési bevételek	180 285 395 Ft	175 226 690 Ft	213 483 493 Ft	276 333 345 Ft
ebből készletértékesítés ellenértéke	22 822 411 Ft	20 901 522 Ft	26 245 811 Ft	39 002 345 Ft
ebből szolgáltatások ellenértéke	45 900 492 Ft	42 162 105 Ft	74 961 920 Ft	88 220 592 Ft
felhalmozási bevételek	1 800 000 Ft	1 183 926 Ft	10 170 348 Ft	20 012 992 Ft
költségvetési bevételek	307 756 862 Ft	308 966 900 Ft	347 810 148 Ft	421 453 589 Ft
Finanszírozási bevételek (maradvány, központi irányító szervi támogatás)	569 884 928 Ft	592 701 892 Ft	535 799 901 Ft	468 296 118 Ft
forrás: saját szerkesztés				

Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad fenntartó szerve, az Agrárminisztérium által meghatározott közalkalmazotti létszámkerettel, és előre meghatározott, költségvetéssel

rendelkezik. 2019.év végén a közalkalmazottak létszáma 58 fő volt, a foglalkoztatottak személyi juttatásai ebben az évben 183.396.844 Ft volt. 2020. évben az alkalmazottak száma nem változott, a személyi juttatások összege 209.003.989 Ft-ra emelkedett. A változás az évben bekövetkezett béremelésekkel indokolható. 2021-ben a foglalkoztatottak száma nem változott, a személyi juttatások összege 196.177,358 Ft-ra csökkent, ami az év közben betöltetlen pozíciók száma, valamint az idegenforgalmi ágazat részleges lezárása eredményezte. 2022-ben a személyi juttatások összege megközelítette a 2020-as évet, összesen 207.607.718 Ft került kifizetésre. Külső személyi juttatásokra az első évben 5.018.277 Ft-ot fordított, amelyet a második évben 3.738.822 Ft-ra csökkentettek, a COVID-19 világjárvány miatti korlátozások miatt. 2021-ben ez az összeg tovább csökkent 2.662.661 Ft-ra, majd 2022-ben 4.066.863 Ft-ra emelkedett. Ilyen külső személyi juttatások a saját dolgozónak kifizetett megbízási díjak.

A munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adók az évek során csökkentek: az első két évben, 2019-ben és 2020-ban közel azonos, megközelítőleg 40.000.000 Ft volt a munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adók összege, majd 2021-ben ez az összeg jelentősen csökkent, 33.537.942 Ft-ra. 2022-ben tovább csökkentek a munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adók, 32.483.071 Ft-ra. A csökkenés az intézményre vonatkozó adókedvezményekből származik. A kiadások jelentős részét a készletbeszerzések jelentik: a vizsgált években 84.000.000 Ft és 112.000.000 Ft között volt az erre fordított összeg. 2019-ben a készletbeszerzési kiadások összege 84.090.244 Ft volt, ami 2020-ra 89340723 Ft-ra nőtt. A következő évben, 2021-ben ez a kiadási összeg szinte azonos volt az előző évihez: 89.843.390 Ft volt a készletbeszerzés költsége. 2022-ben ez az összeg jelentősen megnövekedett, 112.375.576 Ft-ra, amely a mezőgazdasági termékek drasztikus drágulásával magyarázható. A készletbeszerzések, a számviteli definíciónak megfelelően egy éven belüli felhasználásra szánt eszközök összességét jelentik, amelyek az intézmény esetében jellemzően az alábbiak: takarmánykészlet (szálas-és szemestakarmány), gyógyszerek, alkatrészek, tisztítószer, irodaszer stb. A vizsgált években a kommunikációra fordított költségek az alábbiak szerint alakultak: 2019-ben 16588788 Ft, 2020-ban 12.067.561 Ft, 2021-ben 44.324.534 Ft-ra nőtt, majd 2022-re 6.784.707 Ft-ra csökkent. A kommunikációs szolgáltatásokra fordított összeg az alábbiak fedezésére szolgál: működéshez szükséges telefon, internet szolgáltatás. Az intézmény kiadásai között legjelentősebb költségvetési sor a szolgáltatási kiadások, azaz a működéshez szükséges igénybe vett szolgáltatások díja. Ide tartoznak a lótartáshoz kapcsolódó költségek: patkolás, állatorvos, szállítási költség, valamint az egyéb ágazatok működéséhez szükséges szolgáltatások, pl. épületkarbantartások, gépjavítások, díja. Emellett igénybe vett

szolgáltatás például a postaköltség, a biztosítás és egyéb elektronikus szolgáltatások, előfizetések. A szolgáltatási kiadások a vizsgált időszakban folyamatosan nőttek: 2019-ben 229.044.793 Ft-ot vettek igénybe, majd ez az összeg 2020-ra 257.303.659 Ft-ra nőtt. 2021-ben a szolgáltatási kiadásokra fordított összeg 297.213.968 Ft volt, amely 2022-re 351.487.168 Ft-ra továbbemelkedett.

A kiküldetési, reklám-és propaganda kiadásokba tartoznak a marketinggel kapcsolatos költségek, valamint a hivatalos munkavégzéshez kapcsolódó bel-és külföldi kiküldetések díjai. Ez az összeg a vizsgált időszakban szintén növekedett: 2019-ben 4.847.800 Ft volt, 2020-ban majdnem duplájára, 9.652.000 Ft-ra emelkedett, majd 2021-re 12.186.098 Ft-ra nőtt. Ez az összeg 2022-ben 14.551.234 Ft-ra nőtt. Ezen kiadások növekedése az emelkedő számú külföldi versenyen való részvételnek, a külföldi kapcsolatok fenntartásához és fejlesztéséhez szükséges hivatalos utak miatt, valamint a megfelelő marketingre fordított összegekből adódik.

A különféle befizetések, egyéb dologi kiadásokba tartoznak hatósági díjak, eljárási díjak, a jogszabályi előírásoknak megfelelően. 2019-ben ez az összeg 93.221.221 Ft volt, amely 2020-ra 102.407.459 Ft-ra nőtt. Ezt követően 2021-re csökkenés figyelhető meg 96.312.781 Ft-ra, majd 2022-ben 111.104.336 Ft-ra nőtt. Az egyéb működési célú kiadások összege 2019-ben 7.538.850 Ft volt, amely 2020-ra 59.272.772 Ft-ra nőtt, majd 2021-ben 0 Ft-ra csökkent, 2022-ben 322.830 Ft-ra emelkedett.

A beruházások olyan tárgyi eszközök, amelyek 1 évnél hosszabb ideig szolgálják az intézmény működését. Az első vizsgált évben a beruházásokra fordított összeg 141.299.059 Ft volt, majd 2020-ra 29.494.751 Ft-ra csökkent. 2021-ben a beruházások összege 104.981.385 Ft volt, majd 2022-ben ismét csökkent, 26.485.990 Ft-ra. Ennek oka, hogy az irányító szervezet beszerzési tilalmat hirdetett számos tárgyi eszköz beszerzésére, amelyeket a tárgyévben akár időszakosan is korlátozhat. A felújítások a vizsgált időszakban 3.953.255 Ft és 81.089.161 Ft közötti összegben kerültek kifizetésre. A ráfordított összegek közötti jelentős különbség, hasonlóan a beruházásokhoz, az irányítószervi korlátozásokkal indokolható.

A bevételi oldalt vizsgálva, minden évben részesült az intézmény működési célú támogatások államháztartáson belül, amelynek összege az első évben 125.591.467 Ft., a második évben 132.556.284 Ft-ra nőtt. A 2021-es évben az intézmény működési célú támogatásai csökkentek, 77.740.288 Ft-ra, majd 2022-ben megemelték, a korábbi évekhez hasonló mértékű támogatásra, 125.107.252 Ft-ra.

A bevételi oldalon a legjelentősebb tétel a működési bevételek, amelyek az intézmény működéséből, tevékenységéből származó bevételeket jelenti. A működési bevételek között a készletértékesítés és a szolgáltatások ellenértéke a két legjelentősebb bevételi forrás, amelyek a működési bevételek, több, mint felét jelentik. Ide tartoznak a turisztikai szolgáltatásokból, szálláshelyből, lóértékesítésből, örökítőanyag értékesítésből származó bevételek. A működési bevételek összege 2019-ben 180.285.395 Ft, 2020-ban 175.226.690 Ft-ra csökkent, a világjárvány miatti korlátozások, valamint az idegenforgalmi szolgáltatások visszaesése miatt. A működési bevételek összege 2021-ben 213.483.493 Ft-ra nőtt, majd 2022-ben 276.333.345 Ft-ra tovább emelkedett.

Felhalmozási bevételek a tárgyi eszközök értékesítésből származó bevételek, amely az első évben 1.800.000 Ft volt, 2020-ban szinte azonos, 1.183.926 Ft volt. 2021- ben a felhalmozási bevételek jelentősen növekedtek, 10,170.348 Ft-ra, majd 2022-ben tovább emelkedtek, 20.012.992 Ft-ra. A finanszírozási bevétel magába foglalja a tárgyévet megelőző évből fennmaradt maradvány igénybevételét, valamint a központiirányítószervtől érkező támogatásokat: havi működéshez szükséges forrást, és a nagyobb egyösszegű támogatásokat.

3.ábra: Az ÁMG SZ bevételeinek, kiadásainak és támogatásainak összesítése Ft-ban				
	2019.év	2020.év	2021.év	2022.év
költségvetési kiadások	831 622 393	890 168 748 Ft	866 297 494 Ft	871 222 748 Ft
költségvetési bevételek	307 756 862	308 966 900 Ft	347 810 148 Ft	421 453 589 Ft
bevételek-kiadások	-523 865 531	-581 201 848 Ft	-518 487 346 Ft	-449 769 159 Ft
Finanszírozási bevételek (maradvány, központi irányító szervi támogatás)				
	569 884 928	592 701 892 Ft	535 799 901 Ft	468 296 118 Ft
eredmény	46 019 397	11 500 044 Ft	17 312 555 Ft	18 526 959 Ft
forrás: saját szerkesztés				

Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár ad elemi költségvetésének vizsgálata során megállapítható, hogy a vizsgált időszakban (2019-2022 között) az intézmény kiadásai jelentősen meghaladták az intézmény bevételeit. A kiadások az évek során emelkedtek majd csökkentek, a kiadások növekedtek. Az összesített kiadások és bevételek különbözetét minden esetben a központi irányító szervi támogatással lehetett pótolni, amelyek minden évben, pozitív évvárást eredményeztek. Az első évben a maradványérték 46.019.397 Ft volt, 2020-ban 11.500.044 Ft-ra csökkent. A 2021-es évben a maradványérték 17.312.555 Ft volt, ami 2022-ben 18.526.959 Ft-ra nőtt. A fennmaradó költségvetési maradványt minden esetben, a következő évben igénybe vehette az intézmény.

3.1.2. *A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok gazdasági működésének elemzése*

A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok elemi költségvetési sorainak összehasonlítása 2019-2022. években				
	2019	2020	2021	2022
Költségvetési kiadások				
Törvény szerinti illetmények, munkabérek	301 362 670 Ft	305 706 809 Ft	318 746 388 Ft	383 175 361 Ft
külső személyi juttatások	4 620 338 Ft	1 682 265 Ft	2 724 417 Ft	1 073 203 Ft
személyi juttatások összesen	425 371 919 Ft	412 802 700 Ft	439 547 805 Ft	498 841 518 Ft
munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adók	86 937 289 Ft	72 680 911 Ft	70 032 418 Ft	77 806 103 Ft
készletbeszerzés	323 161 312 Ft	317 277 363 Ft	359 706 926 Ft	465 952 422 Ft
kommunikációs szolgáltatások	100 497 645 Ft	12 221 239 Ft	8 843 925 Ft	118 182 762 Ft
szolgáltatási kiadások	2 012 469 360 Ft	1 985 495 932 Ft	2 042 315 017 Ft	2 601 527 821 Ft
kiküldetések, reklám-és propagandakiadások	8 923 017 Ft	9 118 531 Ft	8 127 499 Ft	4 293 662 Ft
különféle befizetések és egyéb dologi kiadások	668 922 122 Ft	703 464 349 Ft	716 699 345 Ft	883 352 323 Ft
Dologi kiadások összesen:	3 055 164 269 Ft	3 027 577 414 Ft	3 135 692 712 Ft	3 963 954 794 Ft
egyéb működési célú kiadások	1 986 516 Ft	58 934 896 Ft	1 493 Ft	0 Ft
beruházások	105 426 468 Ft	81 848 767 Ft	104 871 481 Ft	52 167 622 Ft
felújítások	163 671 228 Ft	415 406 993 Ft	120 248 415 Ft	95 653 985 Ft
költségvetési kiadások	3 838 557 689 Ft	4 069 251 681 Ft	3 870 394 324 Ft	4 688 424 022 Ft
Bevételek				
működési célú támogatások államháztartáson belül	190 871 671 Ft	135 681 997 Ft	73 263 644 Ft	191 076 701 Ft
felhalmozási célú támogatások államháztartáson belül	0 Ft	18 172 803 Ft	0 Ft	0 Ft
működési bevételek összesen	3 173 258 508 Ft	2 980 563 023 Ft	3 271 773 684 Ft	4 072 691 844 Ft
ebből készletértékesítés ellenértéke	637 874 873 Ft	579 432 186 Ft	600 109 082 Ft	891 007 186 Ft
ebből szolgáltatások ellenértéke	144 062 984 Ft	102 536 063 Ft	113 992 809 Ft	124 761 332 Ft
felhalmozási bevételek	101 057 788 Ft	44 481 530 Ft	43 831 283 Ft	45 339 360 Ft
felhalmozási célú átvett pénzeszközök	303 084 Ft	333 241 Ft	278 100 Ft	305 910 Ft
költségvetési bevételek	3 465 491 051 Ft	3 179 232 594 Ft	3 389 146 711 Ft	4 309 413 815 Ft
Finanszírozási bevételek				
belföldi finanszírozások (maradvány, központi irányító szervi támogatás)	857 618 295 Ft	954 971 791 Ft	527 111 700 Ft	498 178 887 Ft
forrás: saját szerkesztés				

A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok önálló költségvetési szervként működik, irányító szerve az Agrárminisztérium, az elemi költségvetési sorai megegyeznek a korábban bemutatott intézményével.

2019-ben a törvény szerinti illetményekre, munkabérekre fordított összeg 301.362.670 Ft volt. Ebben az évben összesen 99 dolgozó volt, akik közül 97 fő közalkalmazott, 2 fő pedig a munka törvénykönyve hatálya alá tartozók kategóriájába sorolt dolgozó volt. 2020-ban erre a költségnemre fordított összeg 305.706.809 Ft volt, azonban a dolgozók száma 97-re csökkent. A ráfordított összeg a bérek növekedésével indokolható. 2021-ben a dolgozók száma 95 főre csökkent, amelyből már 4 fő tartozott a törvénykönyve hatálya alá tartozók kategóriájába, ebben az évben összesen 318.746.388 Ft-ot fordítottak a törvény szerinti illetményekre és munkabérekre. 2022-ben az erre a költségnemre fordított összeg tovább emelkedett 383.175.361 Ft-ra. A külső személyi juttatások összege 2019-ben 4.620.338 Ft volt, ami 2020-ban 1.682.265 Ft-ra csökkent, majd 2021-ben ismét emelkedett, 2.724.417 Ft-ra. 2022-ben a külső személyi juttatások összege 1.073.203 Ft volt, ami az előző évhez képest alacsonyabb. A munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adók az első három évben csökkentek, majd az utolsó évben emelkedtek, de még így sem érte el a 2019-es mértéket. 2019-ben az erre a költségnemre kifizetett összeg 86.937.289 Ft volt, 2020-ban 72.680.911 Ft, 2021-ben 70.032.418 Ft, és 2022-ben 77.806.103 Ft. A készletbeszerzés az egyik legjelentősebb kiadás az intézménynél: az első évben 323.161.312 Ft-ot fordítottak készletbeszerzésre, amely 2019-ben 317.277.363 Ft-ra csökkent. 2021-ben ez az összeg 359.706.926 Ft-ra nőtt, majd 2022-ben 465.952.422 Ft-ra emelkedett. A kommunikációs szolgáltatásokra kifizetett összeg 2019-ben 100.497.645 Ft volt, ez 2020-ra 12.221.239 Ft-ra csökkent. 2021-ben a hasonlóan alakult a kommunikációs szolgáltatásokra kiadott összeg: 8.843.925 Ft volt, majd 2022-re jelentősen megemelkedett, 118.182.762 Ft-ra. A legjelentősebb kiadási forma a szolgáltatási kiadások, hasonlóan az előbb bemutatott intézményhez. 2019-ben 2.012.469.360 Ft, 2020-ban 1.985.495.932 Ft, 2021-ben 2.042.315.017 Ft, majd 2022-ben 2.601.527.821 Ft került kifizetésre az igénybe vett szolgáltatások ellenértékeként. A kiküldetések, reklám-és propagandakiadások az első három évben közel azonosak; 2019-ben 8.923.017 Ft, 2020-ban 9.118.531 Ft, 2021-ben 8.127.499 Ft. Ez az összeg 2022-ben jelentősen, közel felére csökkent: 4.293.662 Ft-ra, az előző évhez képest.

A különféle befizetések és egyéb dologi kiadások összege a vizsgált időszakban minden évben növekedett. 2019-ben 668.922.122 Ft, 2020-ban 703.464.349 Ft, 2021-ben 716.699.345 Ft, 2022-ben pedig 883.352.323 Ft. Az egyéb dologi kiadásokra fordított összeg az első évben

1.986.516 Ft volt, 2020-ban 58934896 Ft-ra nőtt, majd 2021-ben 1493 Ft-ra, 2022-ben pedig 0 Ft-ra csökkent. Az intézmény működése során a beruházásra fordított összegek az alábbi szerint alakultak: 2019-ben 105.426.468 Ft, 2020-ban 81.848.767 Ft-ra csökkent, majd 2021-ben 104.871.481 Ft-ra nőtt, 2022-ben pedig ismét 52.167.622 Ft-ra csökkent. Ennek az ingadozásnak oka az időszakos beszerzési tilalmakkal magyarázható. A felújításokra fordított összeg az első évben 163.671.228 Ft volt, ami a következő évben jelentősen növekedett, 415.406.993 Ft-ra. A harmadik évben a felújításra fordított összeg 120.248.415 Ft volt, amely 2022-ben 95.653.985 Ft-ra csökkent. Ez az ingadozás szintén az időszakos beszerzési tilalmakkal indokolható.

A bevételi oldalt vizsgálva a működési célú támogatások államháztartáson belüli támogatások az alábbi szerint alakultak: 2019-ben 190.871.671 Ft, 2020-ban 135.681.997 Ft, majd ez az összeg 2021-ben lecsökkent 73.263.644 Ft-ra, 2022-ben pedig megemelkedett 191.076.701 Ft-ra. A működési bevételei az intézménynek jelentősek: 2019-ben 3.173.258.508 Ft, volt, amely 2020-ban a világjárvány miatt 2.980.563.023 Ft-ra csökkent, 2021-ben 3.271.773.684 Ft-ra nőtt, és 2022-ben pedig 4.072.691.844 Ft-ra továbbemelkedett. A felhalmozási bevételek, azaz a tárgyi eszköz értékesítésből származó bevételek összege 2019-ben 101.057.788 Ft, ami 2020-ban 44.481.530 Ft-ra csökkent, 2021-ben pedig 43.831.283 Ft volt. A felhalmozási bevételek összege 2022-ben 45.339.360 Ft-ra emelkedtek. A felhalmozási célú átvett pénzeszközök a támogatásokból származó, felújításra és beruházásra fordítható pénzeszközöket jelenti, amelynek mértéke nem jelentős, 200.000 és 333.000 Ft között volt a négy évben.

A finanszírozási bevételek magába foglalja a tárgyévet megelőző évből fennmaradt maradvány igénybevitelét, az államháztartáson belüli megelőlegezések, valamint a központiirányítószervtől érkező támogatásokat: havi működéshez szükséges forrást, és a nagyobb egyösszegű támogatásokat. Az intézménynél ezeknek összege az első évben 857 618 295 Ft, 2020-ban 954 971 791 Ft, 2021-ben 527 111 700 Ft, 2022-ben pedig 498 178 887 Ft volt.

5.ábra:Az Bábolna Nemzeti Ménesbirtok bevételeinek, kiadásainak és támogatásainak összesítése				
	2019.év	2020.év	2021.év	2022.év
költségvetési kiadások	3 838 557 689 Ft	4 069 251 681 Ft	3 870 394 324 Ft	4 688 424 022 Ft
költségvetési bevételek	3 465 491 051 Ft	3 179 232 594 Ft	3 389 146 711 Ft	4 309 413 815 Ft
bevételek-kiadások	-373 066 638 Ft	-890 019 087 Ft	-481 247 613 Ft	-379 010 207 Ft
Finanszírozási bevételek (maradvány, központi irányító szervi támogatás)	857 618 295 Ft	954 971 791 Ft	527 111 700 Ft	498 178 887 Ft
eredmény	484 551 657 Ft	64 952 704 Ft	45 864 087 Ft	119 168 680 Ft
forrás: saját szerkesztés				

A Bábolna Nemzeti Ménes elemi költségvetésének vizsgálata során megállapítható, hogy a vizsgált időszakban (2019-2020-2021-2022) az intézmény kiadásai meghaladták az intézmény bevételeit. A kiadások az évek során-egy év kivételével- emelkedtek, a bevételek növekedtek. Az összesített kiadások és bevételek különbözetét minden esetben a központi irányító szervi támogatással lehetett pótolni, a finanszírozási bevételekből fennmaradó maradványértéket a következő évben minden esetben igénybe vette az intézmény.

3.1.3. A Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt gazdasági működésének elemzése

<u>6.ábra: Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt összköltség eljárással készített eredménykimutatásai (adatok ezer Ft-ban)</u>			
Tétel megnevezése	2019	2020	2021
I. Értékesítés nettó árbevétele	4904282	7618526	8024678
II. Aktivált saját teljesítmények értéke	1465040	303248	885550
III. Egyéb bevételek	1214006	1239493	1784993
IV. Anyagjellegű ráfordítások	3898368	4051837	4530030
V. Személyi jellegű ráfordítások	2456156	2567056	2827980
VI. Értékcsökkenési leírás	714359	858180	1224742
VII. Egyéb ráfordítások	997874	1141605	1398597
A. Üzemi (üzleti tevékenység eredménye)	-483429	542589	713872
VIII. Pénzügyi műveletek bevételei	537929	190477	272306
IX. Pénzügyi műveletek ráfordításai	33480	173750	102400
B. Pénzügyi műveletek eredménye	504449	16727	169906
C. Adózás előtti eredmény	21020	559316	883778
IX. Adófizetési kötelezettség	2949	3852	19383
D. Adózott eredmény	18071	555464	864395
forrás: saját szerkesztés			

A Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt. részvényeinek 2016. november óta 100%-ban a Magyar Állam a tulajdonosa. A Magyar Állam az a 2017-2021. közötti időszakban 44 milliárd forintot biztosított a Társaság számára a működéshez szükséges beruházások megvalósításához, a megfelelő színvonalú szakmai oktatás körülményeinek megteremtéséhez, valamint a mezőhegyesi lótenyésztés infrastrukturális alapjainak biztosításához. A Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt átlagos állományi létszáma 2019-ben 491 fő; 2020-ban 457 fő; 2021-ben 478 fő.

Az értékesítés nettó árbevétele a vizsgált időszakban közel duplájára nőtt: 2019-ben 4904282 eFt volt, amely 2021-ben 8024678 e Ft-ra nőtt. Az intézmény értékesítései az állattenyésztés mellett a saját termelésben előállított mezőgazdasági termékek értékesítéséből származik. Az aktivált saját teljesítmények értékeként a számviteli törvénynek megfelelően, a saját előállítású eszközöknek az üzleti évben aktivált értékét, - és a saját termelésű készletek állományváltozása együttes (összevont) összegét kell feltüntetni. Az intézmény esetében ez a szám jelentősen csökkent: 2019-ben az aktivált saját teljesítmények értéke 1465040 eFt volt, amely 2020-ra 303248 eFt-ra csökkent, majd 2021-re 885550 eFt-ra nőtt. Az egyéb bevételek közé tartoznak például a tárgyi eszköz értékesítések, a kártérítésekből származó bevételek és az egyéb támogatások. Az egyéb bevételek összege 2019-ben 1214006 eFt, 2020-ban 1239493 eFt, majd 2021-ben 1784993 eFt-ra nőtt.

Az anyagjellegű ráfordítások az intézmény ráfordításai közül a legjelentősebbek. Az anyagjellegű ráfordítások közé tartozik az összes anyagköltség (például takarmány, üzemanyag, közüzemi díjak, vetőmag stb.), az igénybe vett szolgáltatások (állategészségügyi-és állattenyésztési szolgáltatások, jogi tanácsadás, mezőgazdasági szolgáltatások stb.) és az egyéb szolgáltatások (biztosítási díjak, hatósági eljárási díjak, stb.) Az anyagjellegű ráfordítások mértéke 2019-ben 3898368 eFt, amely 2020-ra 4051837 eFt-ra nőtt, és 2021-re 4530030 eFt-ra továbbemelkedett. A személyi jellegű ráfordítások magába foglalja a teljes-és részmunkaidőben foglalkoztatottak bérköltségét, annak járulékait, valamint az egyéb személyi jellegű kifizetéseket. A személyi jellegű ráfordítások 2019-ben 2456156 eFt volt, 2020-ban 2567056 eFt, 2021-ben pedig 2827980 eFt. Az értékcsökkenési leírások összege a vizsgált időszakban növekedett: 2019- ben összege 714359 eFt-ról, 2020-ra 858180 eFt-ra nőtt, majd 2021-re 1224742 eFt-ra továbbemelkedett. Az értékcsökkenési leírás az értékcsökkenésnek a költségként elszámolt része. Ebből következik, hogy nem minden értékcsökkenés válik értékcsökkenési leírássá. Az intézmény esetében a számviteli törvényben leírtak az irányadók, azonban vannak speciális esetek, mint például a tenyészállatok várható hasznos élettartamának számítása, amelyet évente a társaság felülvizsgál. Az egyéb ráfordítások összege a vizsgált időszakban szintén növekedtek: 2019-ben 997874 eFt-ról 2020-ra 1141605 eFt-ra, majd 2021-re 1398597 eFt-ra nőtt.

Az üzemi (üzleti tevékenység eredménye) a 2019-es évben -483429 eFt, amelyet az aktivált saját teljesítmények értéke kiugróan magas értéke eredményezett. 2020-ban az üzemi (üzleti tevékenység eredménye) 542589 eFt, 2021-ben 713872 eFt-ra nőtt.

A pénzügyi műveletek bevételei a vizsgált időszakban csökkentek: 2019-ben 537929 eFt-ról 2020-ra 190477 eFt-ra csökkent, majd 2021-re 272306 eFt-ra nőtt. A pénzügyi műveletek ráfordításai azonban a vizsgált időszakban nőttek: az első évben 33480 eFt, a második évben 173750 eFt, a harmadik évben 102400 eFt volt. A pénzügyi műveletek eredménye így is minden évben pozitívan zárt, az első évben 504449 eFt-tal, a második évben 16727 eFt-tal, a harmadik évben 169906 eFt-tal zárt.

A társaság adózott eredménye a vizsgált időszakban az alábbi táblázat szerint alakult:

7.ábra: D. Adózott eredmény			
	2019	2020	2021
	18071	555464	864395
forrás: saját szerkesztés			

Összegzés

A három nemzeti ménes gazdasági működésének vizsgálata során az alábbi megállapításokra jutottam: a költségvetési szervek (Állami Ménesgazdaság Szilvásvár és Bábolna Nemzeti Ménesbirtok) esetében a fő tevékenység a lótenyésztés. A két intézmény volumenében jelentős a különbség: az alkalmazottak száma, a kiadások és bevételek mértéke alapvetően különbözik. A költségvetési kiadások jelentősen magasabbak, mint a bevételek. Mindkét intézmény esetében, a vizsgált időszakban jelentős irányító szervi támogatás bevonása volt szükséges az év végi veszteséges zárás elkerülése érdekében. A Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zárt körűen működő Részvénytársaság, részvényeinek tulajdonosa 100%-ban a Magyar Állam. A társaság jegyzett tőkéje a 2021. év végére 38.139.015 eFt, valamint a vizsgált időszakban mindhárom évben nyereséges a működése az adózott eredmény alapján.

3.2. Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár bevételeinek alakulása, 2019-2020-2021-2022 években

Szakedolgozatomban, a nemzeti ménesek (Állami Ménesgazdaság Szilvásvár, Bábolna Nemzeti Ménesbirtok és Mezőhegyesi Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt.) gazdasági működésének vizsgálatát követően az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár bevételeinek alakulását vizsgáltam 2019-2020-2021-2022 években. Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvár, mint Magyarország legnagyobb lipicai tenyészetének gazdálkodását, az éves költségvetési beszámolókból gyűjtött adatokból elmondható, hogy az intézmény működéséhez jelentősen hozzájárulnak az irányítószervi támogatások, de emellett működési bevételek is szerepelnek a beszámolóban.

Szakdolgozatom során ezen működési bevételek összetételére, illetve azoknak alakulásáról készítettem elemzést. Az elemzéshez négy évet vizsgáltam, 2019-től 2022-ig terjedő időszakot. Ebben az időszakban az intézmény életében és jelentős változások történtek: a Szilvásvárad Lipicai Lovasközpont átadásra került és működéseinek első éveit vizsgálhattam. Az idegenforgalmi ágazat területén változások történtek a kereskedelmi szálláshely működésével kapcsolatosan, illetve a kiállítóhelyek, múzeumok tekintetében is történtek változások. Mindezek mellett 2019 végén a COVID-19 világjárvány kitörése általánosságban elmondható, hogy jelentősen megváltoztatta a mindennapi működést és a fogyasztói szokásokat is.

Szakdolgozatomban vizsgálni kívánom, hogy a világjárvány milyen hatással volt az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad működésére, valamint a bevételeinek alakulására. A 2023. költségvetési évre vonatkozó adatok, a dolgozatom megírásáig nem kerültek nyilvánosságra.

adatok Ft-ban				
8. ábra: Működési bevételek alakulása 2019-2022 között az Állami Ménesgazdaság Szilvásváradnál				
	évek			
kormányzati funkció megnevezése	2019	2020	2021	2022
Növénytermesztés, állattenyésztés, és kapcsolódó szolgáltatások	126 991 259	129 127 923	123 557 547	162 476 250
génmegőrzés, fajvédelem	655000	805000	1046980	720000
sportlétesítmények, edzőtáborok működtetése, és fejlesztése	23215262	26020562	61633868	78051688
múzeumi kiállítási tevékenység	15 908 200	13251780	18274844	25857990
egyéb szabadidős szolgáltatások	12867874	5467985	8924754	9210715
központi költségvetés funkcióra nem sorolható bevételek	644800	553440	25500	0
forrás: saját szerkesztés				

Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad működési bevételeit a kormányzati funkciók szerint csoportosítva vizsgáltam. Az első kormányzati funkció a „042130 növénytermesztés, állattenyésztés, és kapcsolódó szolgáltatások”. Az intézmény legfőbb tevékenysége a génmegőrzés, azaz az állattenyésztés, az ehhez kapcsolódó szolgáltatások, és működési bevételeinek legnagyobb részét is ebből szerzi az intézmény. Ide tartozik minden, az ágazathoz kapcsolódó készletértékesítés: a loértékesítések és a növénytermesztési ágazat által termelt termékek értékesítéséből származó bevételek. A bevételek összege 2019-ben 126 991 259 Ft volt, ami 2020-ra 129 127 923 Ft-ra nőtt. A 2021-es évben ez a szám 123 557 547 Ft-ra csökkent, majd a

következő évben drasztikusan megemelkedett, amelyre a korábbi években nem volt példa: az állattenyésztést is magába foglaló kormányzati funkció szerinti bevételek 2022-ben 162 476 250 Ft-ra nőttek. A bevételek jelentős része a lóértékesítésből származik: Szilvásváradon nagy hagyománya van az őszi lóárverésnek, ahol az évjáratú csikók mellett képzett lovakat is értékesítenek. A lóárverés, több, mint 20 éve minden évben megrendezésre kerül, ahol megközelítőleg 20-30 ló kerül értékesítésre. A COVID-19 járvány miatt 2020-tól a Ménesgazdaság a hagyományos árverés mellett elindította az online árverésen való értékesítést is, amely hozzájárult a bevételek növekedéséhez. Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad által értékesített lovak száma és az értékesítésből származó bevétel az alábbi táblázat szerint alakult:

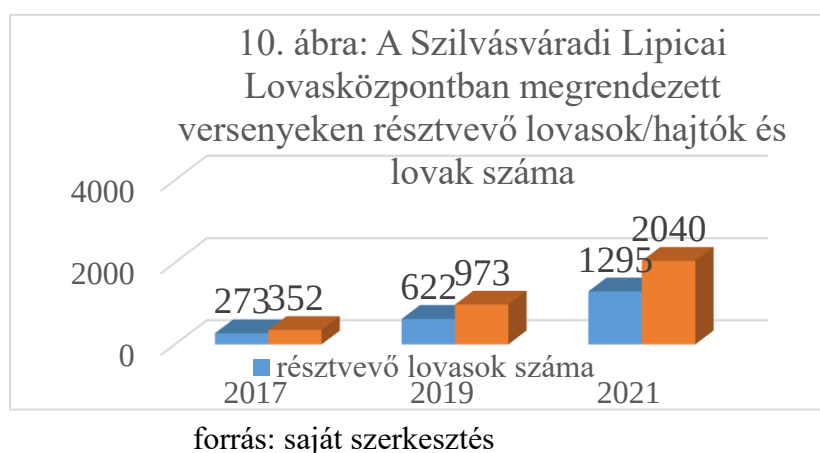
adatok Ft-ban				
9. ábra: lóértékesítésből származó bevételek alakulása				
évek	2019	2020	2021	2022
értékesített lovak száma összesen:	36	32	35	23
külföldi értékesítés:	14	27	9	7
belföldi értékesítés:	9	5	26	16
vágóértékesítés:	13	2	0	0
lóértékesítésből származó bevétel:	19 553 028	15 862 008	22 999 455	47146293
egy egyed átlagára:	542 585	495 688	657 127	2049828
forrás: saját szerkesztés				

A lóértékesítésből származó bevételek vizsgálatánál megfigyelhető, hogy az értékesített lovak száma az első három évben hasonló (32-36 egyed közötti), azonban 2022-ben 23 egyed került értékesítésre. A lóértékesítésből származó bevételek azonban, a 2020-as év kivételével növekvő tendenciát mutatnak, és az egyedek átlagára a vizsgált időszakban 542.585 Ft-ról 2.049.828 Ft-ra nőtt. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy a lipicai lovak értéke nő, a Ménesgazdaság által folytatott tenyésztői munka és az ehhez kapcsolódó sportkipróbálás, valamint az ehhez kapcsolódó marketing tevékenységnek köszönhetően.

A következő kormányzati funkció a „042140 génmegőrzés, fajvédelem”. Az ebből származó bevétel az összesített működési bevételekhez képest alacsony: a 2019-es évben 655000 Ft volt, majd 2020-ra 805000 Ft-ra nőtt, ami 2021-ben továbbemelkedett 1.046.980 Ft-ra. A génmegőrzés, fajvédelemből származó bevételek 2022-ben 720.000 Ft-ra csökkent. Ezek az összegek a tenyészmén kihelyezésből, bérbeadásból származik.

A „081030 sportlétesítmények, edzőtáborok működtetése és fejlesztése” kormányzati funkciócsoport szerinti bevételek a második legjelentősebb bevételi forrása az intézménynek, amelyben a Szilvásvárad Lipicai Lovasközpont meghatározó szerepet játszott. A Kincsem

Nemzeti Lovas Program keretében megvalósult infrastrukturális beruházás Budapesten, a Nemzeti Lovardában, és Szilvásváradon valósult meg. A beruházásnak köszönhetően, felújításra került a nagy hagyományokkal rendelkező versenypálya, és egy, a XXI. század minden igényét kielégítő, minden lovassport szakág előírásainak megfelelő világszínvonalú komplexumot adtak át 2018. augusztusában. A Lovasközpontban 2019-ben került megrendezésre az első versenyszezon, ahol három szakág versenyét rendezték meg: díjlovaglás, fogathajtás, és díjugratás. A COVID-19 világjárvány így a Szilvásvárad Lipicai Lovasközpontra is hatással volt: 2020-ban lemondásra kerültek versenyek, majd a korlátozások enyhülésével, a Magyar Lovassport Szövetség által megalkotott „Zárt Kapus” versenyként kerültek lebonyolításra. A hatályban lévő jogszabályok, valamint az MLOSZ zárt kapus versenyekre vonatkozó szabályzatának követésével ismét pályára léphettek a lovasok. 2021-ben nem csak a COVID-19 járvány okozta nehézségekkel kellett megküzdeni: a lovakat érintő EHV-1 herpeszvírus. A vírus kitörését követően a Nemzetközi Lovasszövetség (FEI) határozata alapján 2021. március 28-ig minden versenyt töröltek, majd szigorú szabályozások és új állategészségügyi feltételek mellett újra megkezdődtek a versenyek. A hátráltató körülmények ellenére, a versenyre érkező lovak és lovasok száma az évek során jelentősen emelkedett:

A sportlétesítmények, edzőtáborok működtetése és fejlesztése funkcióból származó bevételek az évek során jelentősen növekedtek: 2019-ben, az első versenyszezonból származó bevételek összege 23.215.262 Ft volt, amely 2020-ra 26.020.562 Ft-ra nőtt. A 2021-es évben, főként a Szilvásvárad Masters Nemzetközi versenysorozat megkezdésének köszönhetően, több, mint duplájára nőtt az ebből származó bevételek összege: 61.633.868 Ft volt. A 2022-es évben, a sportlétesítmények, edzőtáborok működtetése, és fejlesztése funkcióból származó bevételek tovább emelkedtek, összesen 78.051.688 Ft származott ebből a funkcióból. A versenyeken leginkább jellemző bevételi források a boksztérbeadásból, értékesített széna-szalma-forgács árából, belépőjegyekből származik.

Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad harmadik legjelentősebb működési bevételi forrása a „082061 múzeumi kiállítási tevékenységből” származik. Az intézmény több kiállítással rendelkezik szilvásvárad telephelyein, valamint 2019-től a parádi Cifra Istálló is a ménesgazdasághoz tartozik. Az újonnan üzemeltetésbe vett telephely Parádon található, ahol már korábban is működött egy hajtókocsi kiállítás, amely a turisztikailag frekventált, főként egészségturizmus miatt népszerű település fontos attrakciója volt. Az első évben, a ménesgazdaság folytatta a kocsimúzeum üzemeltetését, majd 2020-tól megnyitotta az egyik, történelmi jelentőségű istállót, ahol a magyar lófajtákat reprezentáló egyedeket mutatnak be. Emellett, Szilvásváradon két telephelyen működik régebb óta kiállítás: a Pluto Törzsmén Istállóban lőtörténeti kiállítás, valamint a Ménesudvarban egy istállólátogatással és filmvetítéssel egybekötött hajtókocsi kiállítást lehet megtekinteni. 2021-ben, a Szilvásvárad Lipicai Lovasközpont sétálóútca felőli üzletsorán, ahol a turisták jelentős része megfordul, megnyílt a „Szilvásvárad a lovak szolgálatában” című kiállítás, ahol a felújítás során régészek által feltárt, 3000 éves bronzkori lovasszobrokat is megtekinthetnek az érdeklődők. A múzeumi kiállítási tevékenységből származó bevételek összege 2019-ben 15.908.200 Ft volt. Ez az összeg, a 2020-as évben 13.251.780 Ft-ra csökkent. Ennek oka, a 2020-as évben a COVID-19 világjárvány miatt bekövetkezett bezárások miatt voltak: a múzeumok az év egy részében zárva voltak, majd az újranyitást követően a látogatók száma mérsékelt maradt. 2021-ben, az új kiállításnak, és a nemzetközi versenyeknek köszönhetően a múzeumi kiállítási tevékenységből származó bevételek 18.274.844 Ft-ra nőtt, majd 2022-ben 25.857.990 Ft-ra továbbemelkedett.

A negyedik legtöbb működési bevételt hozó „kormányzati funkció a „086090 egyéb szabadidős szolgáltatások”, amely az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad esetében szálláshely üzemeltetésből, a bérbe adott üzlethelyiségekből befolyt összegből, és az egyéb termékek értékesítésekből származó bevételt jelenti. A szilvásvárad Pluto Törzsmén istálló felső emeletén apartmanok találhatók, amelyek korábban is igénybe vehetőek voltak. Az évek során az ingatlan állapota leromlott, a 2019-es évben már nem tudott szálláshelyként üzemelni. Szükségessé vált az ingatlan felújítása, amelynek anyagi háttérét meg kellett teremteni. A 2020-as év végére elkészült a ménistálló épületén található tető teljes felújítása. A további felújítások elmaradtak, valamint a kialakult járványhelyzet miatt ebben az évben nem üzemelt kereskedelmi szálláshelyként a Pluto Szálló. A 2021-es évben megtörtént a szálló felújítása, és megkezdődött a kereskedelmi szálláshely újranyitáshoz szükséges engedélyeztetési folyamat. A 2022-es év volt az első teljes év, amikor a Pluto Szálló kereskedelmi szálláshelyként újra üzemelt.

A szálláshely üzemeltetés mellett ebbe a kormányzati funkcióba sorolt bevételt jelentik a különböző bérleti díjakból befolyt bevételek: a ménesgazdaság területein több, üzemeltetésre kiadott nyilvános illemhely található, valamint a Szilvásvárad Lipicai Lovasközpontban számos üzlethelység található, amelynek egyre nagyobb része kerül kiadásra. Az évek során a Lovasközpont étterme, valamint az üzletsoron található büfé, és még egy, fagyizónak kiadott üzlethelység került bérbeadásra. Szilvásváradon meghatározó a településre érkező turisták száma, akik az idegenforgalmi szolgáltatások igénybevétele mellett rendszeresen keresik, a lipicai lófajtához köthető ajándéktárgyakat. A ménesgazdaság 2021-től bevezette az intézmény saját logójával ellátott, minőségi alapanyagokból készült ajándéktárgyak értékesítését, amelyre egyre nagyobb a kereslet személyesen, és online is. Jelenleg a megvásárolható ajándéktárgyak között található nyeregalátét, póló, sapka, kulcstartó, bögre és a ménesgazdaság éves naptára is megvásárolható. A bevételek alakulása csökkenő tendenciát mutatott a vizsgált időszakban: a COVID-19 világjárványt megelőző évben, 2019-ben az egyéb szabadidős szolgáltatásokból befolyt bevétel 12.867.874 Ft volt, ami 2020-ban kevesebb, mint felére csökkent: 5.467.985 Ft. A csökkenés főként a COVID-19 világjárvány kirobbanásának tudható be. 2021-ben a fent említett kormányzati funkcióba sorolt bevételek összege 8.924.754 Ft-ra nőtt, ami 2022-ben továbbemelkedett 9.210.715 Ft-ra.

A működési bevételek tekintetében az utolsó, összegében legkevésbé meghatározó kormányzati funkció a központi költségvetés funkcióra nem sorolható bevételek. Ide tartozott minden olyan működési bevétel, amely semelyik funkcióra nem volt csoportosítható. 2019-ben az ebből befolyt bevétel 644.800 Ft volt, amely 2020-ra 553.440 Ft-ra, majd 2021-ben 25.500 Ft-ra csökkent. 2022-re a bevételek száma 0, mivel az államháztartási számvitel szabályai megváltoztak, és ez a csoport a működési bevételek közül megszűnt.

3.3 Interjú nemzeti méneselek vezetőivel

<u>11. ábra: Interjúkérdések</u>	
1.kérdés	Hány lipicai lóból áll a ménes állománya, mi a tenyésztés fő célja?
2.kérdés	Milyen bevételi forrásokat generálnak a lipicai lovak tenyésztéséből, s az egyéb hasznosításából?
3.kérdés	Gazdasági szempontból, a lipicai lótenyésztés rentábilis, vagy szükséges egyéb (pl.: turisztikai) tevékenységből származó külső források bevonása? Ha igen, milyen kiegészítő, egyéb forrásokat (turisztikai, oktatási, orvoslási pályázati, szolgáltatások értékesítése, stb.) vonnak be a lótenyésztés működtetésébe?
4.kérdés	Ön szerint, országukban milyen a lipicai lófajta megítélése?
5.kérdés	Ön szerint miben rejlik a lipicai lófajta jövőjének kulcsa?
6.kérdés	Milyen új hasznosítási módokat kívánnak bevezetni a jövőben?
7.kérdés	Milyen gazdasági-turisztikai előnyök származnak abból, hogy a lipicai lótenyésztés felkerült az UNESCO szellemi kulturális örökség listájára?
8.kérdés	Milyen szervezetekkel van partneri együttműködésük a lipicai lófajta népszerűsítése érdekében?
9.kérdés	Hogyan tudják a társadalom minél szélesebb körével megismertetni a lipicai lófajtát?
10.kérdés	Van együttműködés civil szervezetekkel a lipicai lófajta népszerűsítése érdekében? (önkormányzatok, egyesületek stb.)
forrás: saját szerkesztés	

3.3.1 *Interjú Cseri Dáviddal, az Állami Ménés gazdóság Szilvásvárad igazgatójával*

Cseri Dávid, az Állami Ménés gazdóság Szilvásvárad igazgatója 5. éve vezeti Magyarország legnagyobb lipicai törzstenyészetét. Az Állami Ménés gazdóság Szilvásvárad lipicai állománya 300 egyed, gidrán állománya 40 egyed. A ménés gazdóság legfőbb célja, az alapító okiratában rögzített génmegőrzési feladat, a lipicai és gidrán lófajták tekintetében.

Az interjú második kérdésében a lipicai lótenyésztésből származó a bevételi forrásokról kérdeztem, hiszen ez szakdolgozatom egyik legfontosabb témája, a gazdasági hasznosítás. Cseri Dávid elmondta, hogy a legfőbb bevétel az idegenforgalmi és a versenyekkel kapcsolatos szolgáltatások mellett a lóértékesítésből származó bevétel: az elmúlt években a Ménés gazdóság által tenyésztett egyedei hazai és nemzetközi szinten eredményesen versenyeznek, ez nagyban hozzájárult a fajta presztízisének növeléséhez, és ennek köszönhetően az eladási árak a többszörösére nőttek. A vevői kör megközelítőleg fele külföldről, a világ minden tájáról érkezik:

az elmúlt években az intézmény értékesített lovakat többek közt az Egyesült Államokba, Az Egyesült Királyságba, Olaszországba, Németországba és Ausztriába is. A másik jelentős bevételi forrás a tenyésztéshez kapcsolódik: a Ménesgazdaság fontosnak tartja és segíti a magántenyésztők munkáját: kancák panziós tartásából és termékenyítéséből, valamint az örökítőanyag értékesítéséből generál bevételt. Szintén jelentős bevételt jelent az Állami Ménesgazdaság Szilvásváránál kínált turisztikai szolgáltatásokból befolyt összeg: a lovagoltatások, lovaskocsizások, fogatos méneslátogatások, a múzeumok, valamint az intézmény kereskedelmi szálláshelyéből származnak a bevételek. Szilvásvárán népszerű desztináció, egy évben több, mint 800.000 látogató érkezik a településre. A ménesgazdaság törekvése, hogy az ide érkező turisták minél szélesebb körének kínáljon programot, ezzel is népszerűsítve a lipicai fajtát. A Szilvásvárad Lipicai Lovasközpontban megrendezett kulturális-és sportrendezvények éves szinten, több mint 20.000 látogatót vonzott, amelyből kiemelkedett a 2023-ban először Szilvásváradon megrendezett Nemzeti Vágta, ahová több mint tízezer néző érkezett, megtöltve az arénát a rendezvény teljes ideje alatt.

Harmadik kérdésem szintén a lipicai lótenyésztés gazdasági megtérülésére vonatkozik, illetve arra, hogy szükséges-e külső források bevonása az ágazat működtetéséhez. Cseri Dávidtól megtudtam, hogy tekintettel arra, hogy a lipicai tenyésztése jogszabályi keretek között is meghatározásra került, mint tradicionális őshonos fajta, az elsődleges cél nem a profitorientáltság, hanem a történelmi jelentőségű genetikai állomány fenntartása. A tenyésztési koncepció ezzel együtt a sportirányú tenyésztés és szempont, de ez nem minden esetben egyezik meg a génmegőrzés kívánalmaival. Ennek ellenére, a Ménesgazdaság igyekszik a különböző tenyésztői támogatásoktól függetlenül, a sportra való szelekcióval emelni a tenyésztésből származó bevételeket.

A negyedik kérdés a lipicai lófajta megítélésére vonatkozik az ország társadalma körében: ez a tényező fontos a fajta kulturális hasznosítási lehetőségei szempontjából. Cseri Dávid szerint, a lipicai lófajta hazánk egyik legnépszerűbb és legtöbb egyedszámban tenyésztett lófajtája. A kancalétszám világszinten kiemelkedő (magántenyésztők tulajdonában, napjainkban kb. 1000 tenyészkanca van). Szerinte, a fajta a népszerűségét az elmúlt évtizedek fogathajtó sikereinek köszönheti, de a díjlovaglásban is egyre több eredmény köthető a fajtához, amely növeli a népszerűségét.

Az ötödik kérdés a fajta jövőjét illeti: miben rejlik a lipicai lófajta jövőjének kulcsa? Cseri Dávid úgy gondolja, hogy kulcsfontosságú, hogy a világ egyik legrégebbi kultúr lófajtájának megtaláljuk helyét a 21. században. Véleménye szerint kiváló és követendő példa

a lipicaihoz legközelebb álló rokonfajta, a spanyol lovak (andalúz, lusitano fajtájú lovak) sikere. Ebből a fajtából, számos világversenyen és olimpián kiemelkedő eredményeket elérő egyedet láthatunk a díjlovaglás sportjában.

A hatodik kérdés szintén a lófajta jövőjével foglalkozik: Milyen új hasznosítási módokat kívánnak bevezetni a jövőben Cseri Dávid elmondta, hogy négy évvel ezelőtt újjáalakult a Magyar Honvédség Huszársága, amely a legmagasabb szintű protokolláris feladatok ellátására kizárólag lipicai lovakat használ. Ez egy újabb forma, amely által megmutathatjuk a fajtát a világnak. Szintén a történelemben először, a tavalyi évben a brit hadsereg állatkiképző ezrede szilvásvárad lipicai lovat vásárolt a Királyi Lovas Testőrség részére. Úgy gondolom, a jövőben ez egy újabb piaca a lipicai lófajtának.

2022. decemberében, több éves előkészítő munkának köszönhetően, a lipicai lótenyésztés felkerült az UNESCO szellemi kulturális örökség listájára. Következő kérdésem arra irányult, hogy milyen előnyök származnak ebből?

Cseri Dávid elmondta, hogy a lipicai a világ első lófajtája, amely ezt az elismerést megkapta. Véleménye szerint, a világ egyik legjelentősebb kulturális szervezetéhez való tartozás igazolja törekvéseinket, és kijelöli a fajta jövőbeli útját. Az elismerés egyben nagy felelősség is, hiszen a listáról le is lehet kerülni, amennyiben nem tesznek eleget az UNESCO felé vállalt kötelezettségeknek. Az Állami Ménesgazdaság igazgatója szerint, az UNESCO épített örökség listájához hasonlóan, a világszintű marketing értéke felbecsülhetetlen.

Az interjú készítése során szerettem volna választ kapni arra is, hogy milyen szervezetekkel van partneri együttműködésük a lipicai lófajta népszerűsítése érdekében. Cseri Dávidtól megtudhattam, hogy az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad számos szervezettel van partnerségben, amely a lipicai lófajta népszerűsítését és felhasználásának sokszínűségét népszerűsítse. Az első, legmeghatározóbb partnerség az intézmény fenntartó szervezetével, az Agrárminisztériummal kapcsolatos: a minisztérium amellet, hogy támogatja és ellenőrzi az intézmény működését, a különböző rendezvények, események szervezését is támogatja. Emellet kiemelt partnerség épült a Magyar Honvédséggel a Honvéd Huszár Díszalegység újra alapítása óta. Emellet a Magyar Lovassport Szövetséggel, mint a versenyrendezésért felelős intézménnyel, valamint annak minden szakágával közös törekvés a lipicai lófajta népszerűsítése. A további két, országos lótenyésztéssel kapcsolatos szervezettel is együttműködik a ménesgazdaság a fajta népszerűsítése érdekében: Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete mellett a Magyar Lótenyésztők Országos Szövetsége segíti a ménes szakmai

munkáját. Emellett az intézmény számos nemzetközi szövetséggel is partnerségben áll: a Nemzetközi Lovasszövetséggel (FEI) mellett tagja két nemzetközi szervezetnek, a Nemzetközi Lipicai Egyesületnek és az Európai Nemzeti Méneseke Egyesületének. Az Állami Ménés gazdagság Szilvásvárada emellett kiemelt együttműködő partnerei az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak nemzeti lipicai ménesei, akiknek célkitűzései megegyeznek a szilvásváradi ménesével: a lipicai lófajta génmegőrzése és népszerűsítése.

Az interjú során érdekelt az is, hogy hogyan tudják a társadalom minél szélesebb körével megismertetni a lipicai lófajtát Cseri Dávidtól megtudtam, hogy a hazai és nemzetközi tenyésztés- szemléken való részvétel mellett törekszik arra, hogy az intézmény képviselőjében minél több lovas és hajtó világversenyen tudjon részt venni, ezzel is felhívva a figyelmet a lipicai fajtára. Véleménye szerint, a társadalom széles körét képesek megszólítani a már korábban említett kulturális-és lovassport rendezvényeken, amelyet Szilvásvárada rendeznek. Az itt megrendezett versenyek, a Szalajka-völgy bejáratánál található komplexumba számos érdeklődőt vonzz, akik egy-egy versenyre betérve megismerhetik a fajtát és hasznosítási módjait. Cseri Dávid szerint kulcsfontosságú a napi szintű médiajelenlét: a ménés gazdagság Facebook oldala, weboldala mellett szakmai magazinokban rendszeresen szerepel a lipicai lovakkal kapcsolatos sajtóanyag. A ménés gazdagság már a kezdetektől bekapcsolódott az iskolai lovagoltatás programjába, amely a Kincsem Nemzeti Lovas Program egyik elemének megvalósítása. Az utánpótlás felkarolása, és a lipicai lófajta bemutatása a jövő nemzedékének kulcsfontosságú. Ennek érdekében, a Ménés gazdagság a Magyar Lovassport Szövetség Szabadidős szakágával szorosan együttműködik, hiszen ez a szakág rendelkezik a legnagyobb számú utánpótlás lovassal.

Az interjú utolsó kérdése a civil szervezetekkel való együttműködésre irányult, hiszen ezek a szervezetek „a közjó javát szolgálva”, kapcsolatban állnak a társadalom tagjaival. Cseri Dávid szerint, a civil szervezetekkel való együttműködés meghatározó, hiszen kölcsönös segítséggel szolgálhatjuk a közös érdekeket. Cseri Dávid kifejtette, hogy a ménés gazdagságnak Szilvásvárada Község önkormányzatával kiemelkedően jó kapcsolatot ápol: a rendezvények kölcsönös segítése az együttműködés alapja. Emellett a ménés gazdagság közös rendezésű eseményeket tart a Szilvásváradi Lipicai Lovasközpontban a Magyar Huszár és katonai Hagyományőrző Szövetséggel, valamint az Országos Polgárőr Szövetség lovas-és kutyás tagozatával. Mindkét szövetség jelentős társadalmi bázissal rendelkezik, akik egyébként jóval kevesebb alkalommal találkoznának a lipicai fajtával, így a közös rendezésű események erre kiváló lehetőséget biztosítanak.

3.3.2 Interjú Ing. PhD. Emil Kovalčík-kal

Szakedolgozatomhoz a második interjút a kistapolcsányi Nemzeti Ménes tenyésztését és marketigért felelős vezetőjével Ing. PhD. Emil Kovalčík-kal készítettem.

Első kérdésem a ménes állományának létszámára, a tenyésztés fő céljára irányul. Interjúalanyomtól megtudhattam, hogy a kistapolcsányi Nemzeti Ménes Szlovákia legnagyobb ménese, amelyet 1921-ben alapítottak. Összállományának létszáma közel 500 ló, amely szlovák melegvérű, hucul, arab, és lipicai fajtájú lovakból áll. A lipicai lovak létszáma megközelítőleg 200, amely a ménesen belüli legnagyobb állományt jelenti. A lipicai lótenyésztés célja a génmegőrzés: a legkedvezőbb bemutatása és fenntartása a klasszikus ménvonalaknak és tenyészkancák családjának.

Második kérdésem a lipicai lovakból származó bevételekre irányult. Ing. PhD. Emil Kovalčík elmondta, hogy az állam fenntartó szerve és egyben alapítója is a Szlovák Köztársaság. A működéshez szükséges forrásokat a szlovák Agrárminisztérium és a Vidékfejlesztésért felelős minisztérium biztosítja. Emellett a legjelentősebb bevételi forrást a turisztikai szolgáltatások és a lóértékesítésből származó bevételek jelentik. Emellett jelentős bevétel származik a mesterséges termékenyítő állomás működéséből is: a 2003-ban alapított mesterséges termékenyítőállomáson mind a négy tenyésztett fajtában rendelkeznek ménekkel, friss és fagyasztott spermával, ami Közép-Európában egyedülálló.

Harmadik kérdésem a lipicai lótenyésztés gazdasági megtérülésére vonatkozott, illetve arra, hogy szükséges-e egyéb források bevonására, és ha igen, melyek azok. Ing. PhD. Emil Kovalčík kifejtette, hogy véleménye szerint nem lehet a lipicai lótenyésztésre bevételi forrásként tekinteni. A külső (minisztériumi) támogatások nélkül a lipicai lóállomány minőségének drasztikus romlását eredményezné, amely egy idő után a biodiverzitás csökkenéséhez vezetne. A kistapolcsányi Nemzeti Ménes törekszik arra, hogy a tenyésztésből és a lóértékesítésből származó bevételek mellett minél több bevételt generáljon a lovasturizmusból: a turisztikai szolgáltatásai közé tartozik a lovagoltatás, kocsikázás, időszakos lovasbemutatók szervezése, Hubertus túrák (vadászlovaglás) szervezése, valamint sportesemények szervezése. A ménes szorosan együttműködik a környező turisztikai szolgáltatókkal (szállásokkal, éttermekkel, borászatokkal) hogy szolgáltatásai és programjai minél szélesebb körhöz eljuthassanak.

Negyedik kérdésem arra irányult, hogy Szlovákiában milyen napjainkban a lipicai lófajta megítélése. Ing. PhD. Emil Kovalčík elmondta, hogy általánosságban a fajta megítélése pozitív, a köztudatban a barokk lófajttal azonosítják, és a nemesi családok és dinasztiákhoz

kötik a lófajtát. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint egy szlovák közmondás, miszerint “ a Lipicai a lovak királya és a királyok lova”.

Ötödik kérdésem a fajta jövőjét illeti: miben rejlik a fajta jövőjének kulcsa, sikeressége? Interjúalanyom szerint ez egyértelműen a hagyományok megőrzésében rejlik. Ing. PhD. Emil Kovalčík szerint a fajta eredeti külseje és értékmérő tulajdonságait szükséges a jövőben is tovább tenyészteni, anélkül, hogy bármilyen “divattrend” befolyásolná a tenyész állomány szelekcióját vagy a tenyésztés folyamatát.

Hatodik kérdések a lipicai lófajta új hasznosítási módjaira irányult. Ing. PhD. Emil Kovalčík szerint, egy tradicionális lófajtának megvan a helye, és nem szükséges új hasznosítási módokat keresni. A fajta jövője a génmegőrzésen alapul, amely a Nemzeti Ménes legfőbb feladata.

Hetedik kérdésem arra irányult, Milyen gazdasági-turisztikai előnyök származnak abból, hogy a lipicai lótenyésztés felkerült az UNESCO szellemi kulturális örökség listájára? Ing. PhD. Emil Kovalčík szerint az elsődleges előny a nemzetközi szervezethez való kapcsolódás révén a világszintű marketing lehetősége.

Nyolcadik kérdésemben arra voltam kíváncsi, hogy milyen szervezetekkel van együttműködés a fajta népszerűsítése érdekében. Ing. PhD. Emil Kovalčík elmondta, hogy a legjelentősebb szakmai együttműködő partnere a Nemzeti Ménesnek a Lipizzan International Federation (LIF), azaz a nemzetközi lipicai szövetség. Az egyesülettel, és annak összes tagországával aktív partnerség alakult ki az évek során, hogy a lipicai lófajtát népszerűsítsék. Emellett, 2023. októberében a kistapolcsányi Nemzeti Ménes csatlakozott az ESSA-hoz (European State Studs Association, azaz Európai Nemzeti Ménesek Egyesületéhez), ahol például a szilvásváradai vagy mezőhegyesi ménes is tag. Ez a jövőben további szakmai együttműködést eredményezhet.

Kilencedik kérdésem arra irányult, hogy hogyan tudják a társadalom minél szélesebb körével megismertetni a lipicai lófajtát. Ing. PhD. Emil Kovalčík kifejtette, hogy ménesük a lipicai lófajtát a lehető legtöbb felhasználási módban bemutatják: klasszikus lókiképzés, díjlovaglás, fogathajtás, hobbi/túralovaglás, lovasterápia, agroturizmus. Emellett a ménes számos nemzeti és nemzetközi jelentőségű tenyésztési, kulturális és társadalmi eseményen vett részt. Mindezek mellett elengedhetetlen a megfelelő marketing tevékenység, amelynek legfőbb csatornái a TV, rádió, internet: weboldal és Facebook. Utolsó kérdésemmel arra voltam kíváncsi, hogy van-e együttműködés civil szervezetekkel a lipicai lófajta népszerűsítése érdekében. Ing. PhD. Emil Kovalčík elmondta, nem csak a lipicai tekintetében, hanem az egész ménes működése során együttműködik a Szlovák Állam civil szervezeteivel.

3.4. Kérdőíves kutatás

Dolgozatom primer kutatásának harmadik része egy kérdőíves kutatás volt. A kérdőíves kutatás során, lipicai lovak tenyésztésével is foglalkozó lótartókat kérdeztem a lótartás motivációjáról, gazdasági megtérüléséről, a fajta használati módjairól, valamint arról, hogy ők miben látják a fajta fejlődésének kulcsát. A kérdőív 16 kérdésből áll, amelyet a GoogleForms segítségével készítettem el. A kérdéssor feleletválasztós, egy vagy több válasz lehetőséget adó kérdésekből épül fel. A kérdőívre a válaszadás anonim módon történt. A kérdőívet kizárólag online módon lehetett kitölteni. A mintavételi csoport a Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületének tagjai közül került kiválasztásra, mivel a tagság feltétele legalább egy lipicai fajtájú ló tulajdonlása. A tagok mind 18 év fölöttiek. A kérdőív alapvetően a jól mérhetőség és könnyen kezelhetőség miatt zárt kérdéseket tartalmaz. A válaszadók különböző szempontok alapján, Likert-skálán értékelték a lipicai ló felhasználási módjait a bevételt generáló tevékenységeket, valamint a fejlesztendő területeket. A Likert-skála esetében a kérdőívben különböző kijelentéseket fogalmaztam meg. Arra kértem a válaszadókat, jelöljék, mennyire értenek egyet az adott kijelentéssel. A Likert-skála értékei teljesen egyetért (7), egyerért (5) semleges/nem tudja eldönteni (4), nem ért egyet (3), egyáltalán nem ért egyet (1). A terjesztést 2024. februárjában kezdtem meg, és 2024 március végén zártam le. Az önkitöltős kérdőívvel alacsony válaszadási hajlandóságra számítottam: összesen 50 darab kitöltött kérdőív érkezett vissza. A mintavétel során részleges adatfelvételtől beszélhetünk, a kérdőíves kutatás nem reprezentatív. A minta kissé homogén abból a szempontból, hogy a kitöltés lehetséges helye eleve feltételezte az internetes hozzáférést.

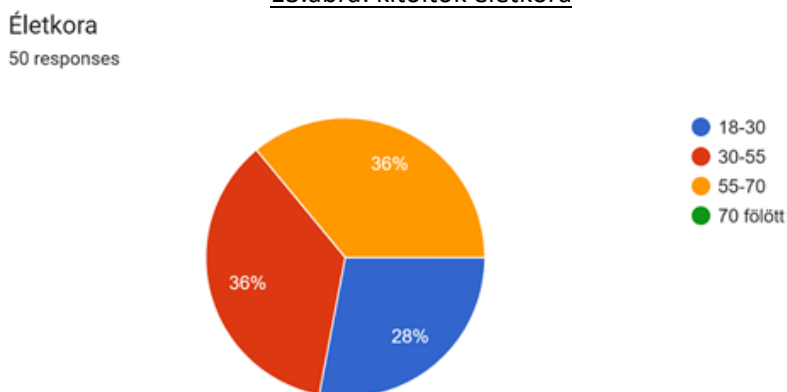
Az első kérdés a kitöltők nemére irányul. A válaszadók 52%-a férfi, 48%-a nő. Ebből arra következtethetünk, hogy a lipicai lótartók körében a nemek megoszlása közel azonos. Saját tapasztalataim szerint, a lovas társadalomban a nemek megoszlása eltérő területenként, de tenyésztők között megközelítőleg fele-fele a nők-férfiak aránya.

forrás: saját szerkesztés

Második kérdésem a mintavételi csoport életkorára irányul. A válaszadás 18. éves kortól volt lehetséges, mivel a Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületének tagsága, és a lipicai ló birtoklása is a 18. életév betöltéséhez kötött. A válaszadók kisebb százaléka, 28%-a 18 és 30 év közötti, a válaszadók további része két egyenlő részre oszlott: a 30-55 év közöttiek, és az 55-70 év közöttiek százaléka is 36%. A kérdőív költésében nem vett részt 70 év fölötti lipicai lótenyésztőtől, amely a korosztály passzivitását, illetve az online térben való járatlanságát mutatja.

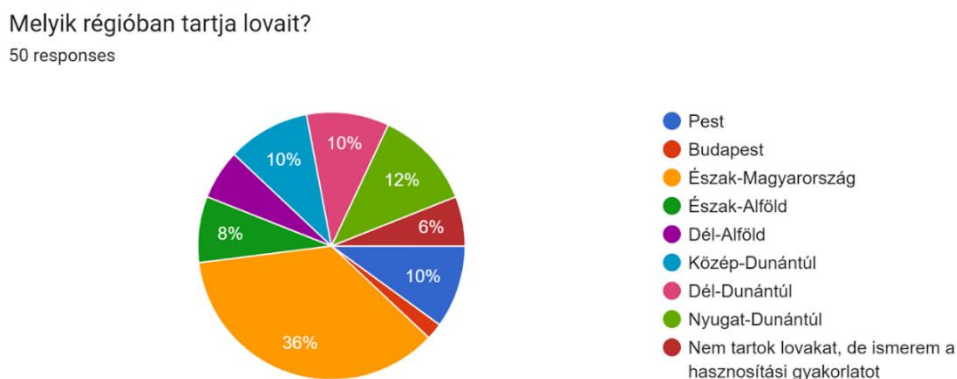
13.ábra: kitöltők életkora

forrás: saját szerkesztés

Kérdőívem harmadik kérése arra irányult, hogy a válaszadó mely régióban tartja lovait. A válaszadás feleletválasztásos módon történt, a régiók az Európai Unió NUTS-rendszerben megállapított régiót tartalmazza. A válaszadók legjelentősebb része, 36%-a Észak-Magyarország területén tevékenykedik. Ez arra vezethető vissza, hogy az ebben a régióban megkeresett tenyésztők jelentős részével személyes kapcsolat is van, így a kitöltés motivációja ez volt. A kitöltők további része kisebb százaléokban, 6-12 % között megoszlik a további nyolc régió között.

14.ábra: lótartók megoszlása régiók szerint

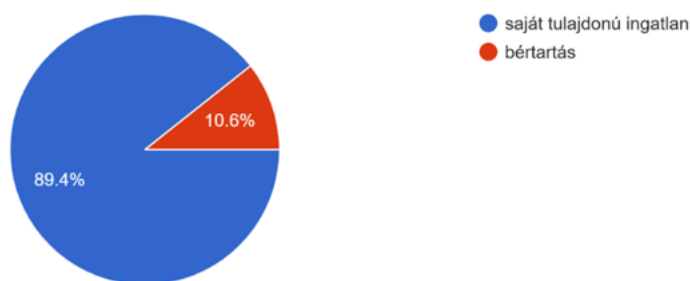
forrás: saját szerkesztés

Negyedik kéréssem a ló tartás módjára irányul. A válaszadók jelentős része, 89,4 %-a saját tulajdonú ingatlanban tartja lovát, csupán 10,6%-uk tartja bértartásban lipicai lovait. A ló tartás módja összefüggésben van a kérdőív további kérdéseivel is, például a gazdasági megtérülése. A ló tartás bértartásban jelentős kiadást jelent akár egy lóra lebontva is, a bértartással foglalkozó istállók magas haszonkulccsal dolgoznak. Ezzel ellentétben, a saját tulajdonú ingatlanban történő ló tartás esetében, a ló tartó maga tudja megválasztani az igénybe vett termékek (pl. takarmány, táp minősége) lómozgatási lehetőségek, pályák kiépítése, és szolgáltatások: pl. választott állatorvos, patkolókovács típusát, amely anyagilag is megfelelő a ló tartó részére.

15. ábra: ló tartás módja

A

47 responses

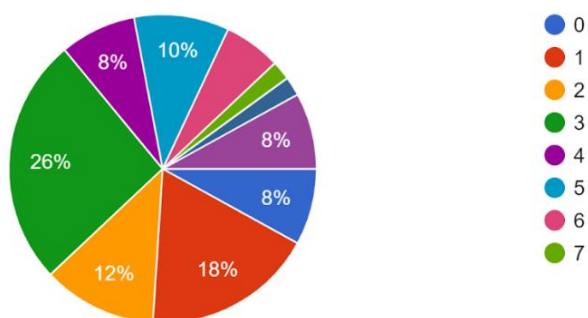

forrás: saját szerkesztés

Ötödik kérdésem arra irányult, hogy hány lovat tart a megkérdezett ló tartó. A válaszadók jelentős része, több, mint 85%-a öt, vagy annál kevesebb saját tulajdonú lipicai lóval rendelkezik. A válaszadók között volt, aki nem rendelkezik saját lipicai lóval, de ismeri hasznosítási módjait, valamint voltak olyanok is, akiknek lóállománya 10 egyed vagy afölötti.

16. ábra: megkérdezettek lipicai lovainak állománya (egyedben)

50 responses

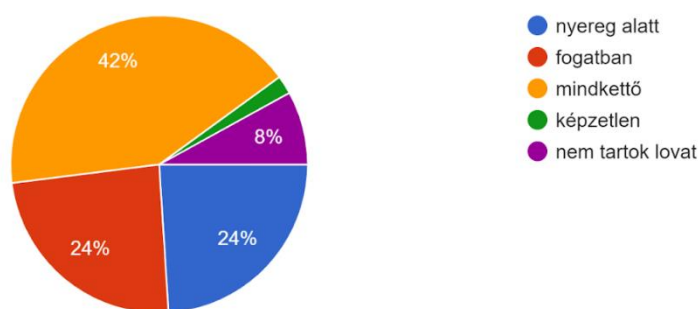

forrás: saját szerkesztés

Hatodik kérdésem a megkérdezettek tulajdonában álló lipicai lovak képzettségére irányul. A beérkezett válaszok közel fele, 42%-a szerint nyereg alatt és fogatban és képzettek a lovak, amely a lipicai lovak egyik legfontosabb értékmérő tulajdonságát, a képezhetőséget bizonyítja. A válaszadók további 24 %-ának lóva nyereg alatt, további 24%-ának pedig fogatban képzett. A válaszadók közül csupán négy fő nem rendelkezik jelenleg saját lipicai lóval, de ismeri hasznosításai módjait, további 1 fő jelenleg képzetlen lóval rendelkezik.

17. ábra: megkérdezettek lipicai lovainak képzettsége

50 responses

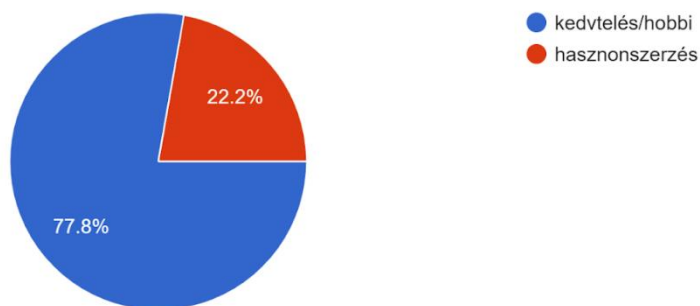

forrás: saját szerkesztés

Hetedik kérdésem a lipicai lótartás motivációjára irányul, azaz hogy miért tart lipicai lovat a megkérdezett személy. A válaszadók közül 77,8 % kedvtelésből vagy hobbiból tart lipicai lovat, a válaszadók fennmaradó része, 22,2 %-a hasznosítás céljából tartja a fajta egyedeit.

18. ábra: megkérdezettek lipicai lótartásának célja

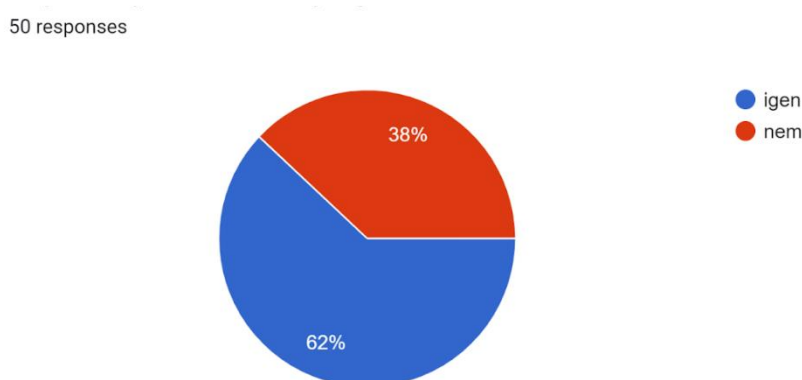
45 responses

forrás: saját szerkesztés

A kérdőív nyolcadik kérdésével arra kaptam választ, hogy a válaszadók hány százaléka végez tenyésztői tevékenységet. A válaszokból kiderül, hogy több mint fele, 62%-a a megkérdezett lipicai lótartóknak végez tenyésztői tevékenységet, a fennmaradó 38% pedig nem. Az előző kérdéssel összevetve megállapítható, hogy azon lótartók közül, akik kedvtelés/ hobbi célból tartanak lovat, is végeznek tenyésztői tevékenységet.

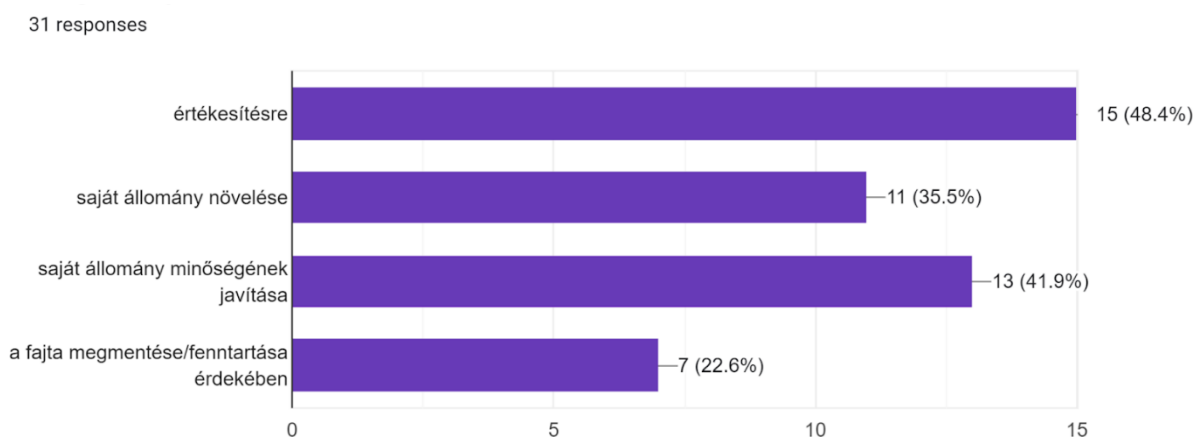
19. ábra: megkérdezettek között lótenyésztést végzők

forrás: saját szerkesztés

A kérdőív kilencedik kérdésével a tenyésztői tevékenység motivációjára kaptam válaszokat. A válaszadás ebben az esetben is feleletválasztós volt, azonban több válasz megjelölése is lehetséges volt, mivel úgy gondolom, a motivációk között átfedés fedezhető fel.

20. ábra: megkérdezettek közül lótenyésztést végzők célja

forrás: saját szerkesztés

A válaszadók közel fele, 48,4 %-a lipicai lótenyésztés motivációját a lóértékesítésben jelölte meg. Ezt követően a legnépszerűbb válasz a saját állomány minőségének javítása volt, a válaszadók 41,9%-a döntött emellett.

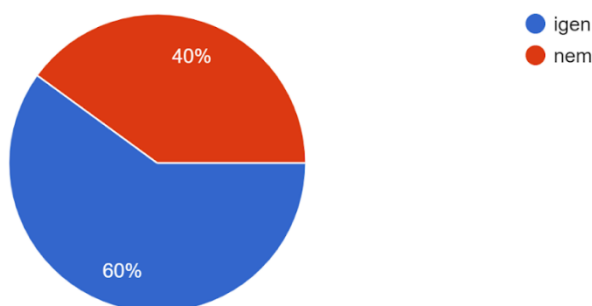
A saját állomány létszámának növelése a harmadik legnépszerűbb válasz volt, a legkevésbé jellemző válasz pedig a fajta megmentése/fenntartása érdekében végzett tenyésztői tevékenység volt. Ebből arra lehet következtetni, hogy a tenyésztést végzők között kevésbé motiváló a fajta génmegőrzésében vállalt szerep, sokkal inkább a lóértékesítés és a saját állomány minőségének javítása a meghatározó motiváció.

A tizedik kérdés arra irányult, hogy a tenyésztést végzők között hányan veszik igénybe az őshonos magyarfajták fenntartását, génmegőrzését elősegítő in-situ támogatást, melyet az Agrárminisztérium biztosít. A válaszadók 60%-a igénybe veszi a támogatást, a további 40 %-a nemmel válaszolt. A nemmel válaszolóba beletartoznak azok a kitöltők is, akik nem végeznek tenyésztői tevékenységet.

21. ábra: megkérdezettek között állami támogatást igénybe vevők aránya

Igénybe veszi az őshonos magyar fajták fenntartását segítő állami támogatást? (Őshonos in-situ támogatás)

50 responses

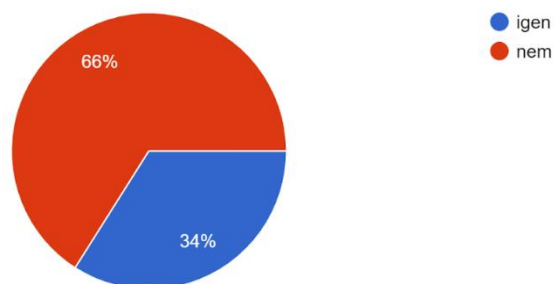
forrás: saját szerkesztés

Kérdőívem tizenegyedik kérdésében arra kaptam választ, hogy a válaszadók közül hány lótartó végez turisztikai szolgáltatást lipicai lovaival. A megkérdezettek a turisztikai szolgáltatásokba tartozó tevékenységeket felsorolásszerűen megtekinthették a megfelelő válaszadás érdekében: lovagoltatás, sétakocsizás, fogathajtás oktatás, lovasbemutatókon való részvétel, versenyszervezés, állatsimogató, falusi turizmus, versenyzés. A válaszadók több, mint fele, 66 %-a nem végez turisztikai szolgáltatást, csupán a fennmaradó 34 %, amely várakozásaimon aluli mérték.

22. ábra: megkérdezettek között turisztikai szolgáltatást végzők aránya

Végez turisztikai szolgáltatást?

50 responses

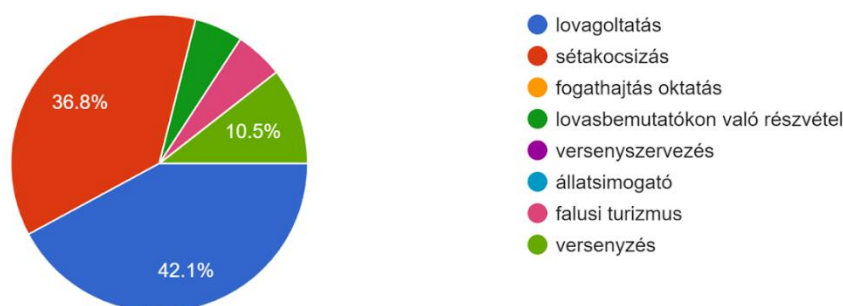
forrás: saját szerkesztés

A tizenkettedik kérdés a turisztikai szolgáltatást végzők körében vizsgálta, hogy milyen típusú szolgáltatást végeznek lipicai fajtájú lóval/lovakkal. A válaszadók közel fele, 42,1%-a lovagoltatási szolgáltatást végez, valamint 36,8%-a sétakocsizás// lovaskocsizás programot kínál. A válaszadók közül csupán egy-egy tenyésztő foglalkozik falusi turizmussal, valamint bemutatókon való részvétellel, két válaszadó versenyzik.

23. ábra: megkérdezettek között végzett turisztikai szolgáltatások típusa

Ha igen, milyen típusú szolgáltatást végez?

19 responses

forrás: saját szerkesztés

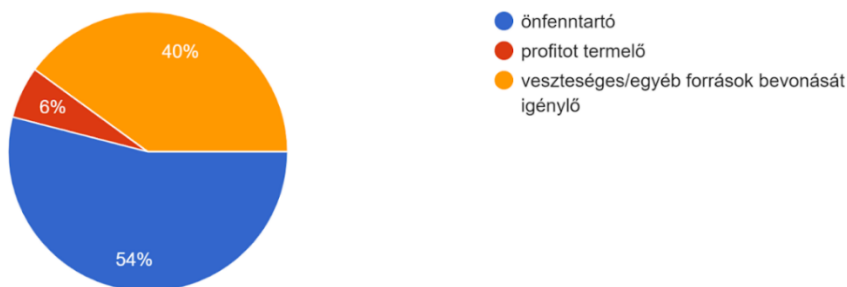
A kérdőív tizenharmadik kérdése a kutatás szempontjából egyik legjelentősebb kérdése, amely a lipicai lovak tartásának gazdaságosságát vizsgálja. A dolgozatom primer kutatásának első részében nemzeti méneselek működését vizsgáltam, ahol nagy számú lóállomány (300-500 egyed) fenntartásával foglalkozó intézmények gazdasági működését vizsgáltam. Az elemzésből kijelenthető, hogy semelyik intézmény számára nem gazdaságos a lótenyésztési ágazat, egyéb források, jellemzően az irányító/ fenntartó szervezet által nyújtott támogatások bevonását igénylik. Kérdőíves kutatásomban szerettem volna választ kapni arra, hogy kisebb egyedszámú,

saját fenntartású tenyészetekben hogyan alakul a lipicai lótarás gazdasági megtérülése. A válaszadók több mint fele, 54%-a szerint a lipicai lovak tartása önfenntartó. A megkérdezettek további része, 40%-a szerint ez a tevékenység veszteséges, és egyéb források bevonását igényli, a válaszadók közül 6 % szerint pedig profitot termelő.

24. ábra: lipicai lótenyésztés gazdaságosságának megítélése

Gazdaságos tevékenység-e az Ön számára a lipicai lovak tartása? (az igénybe vehető támogatásokon kívül)

50 responses

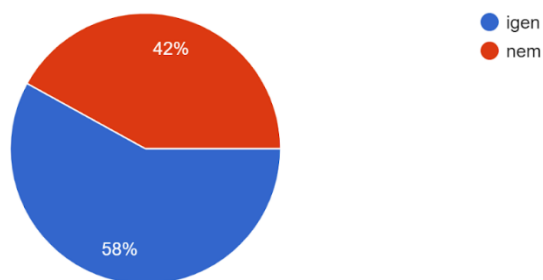
forrás: saját szerkesztés

Kérdőívem tizennegyedik kérdésében arra voltam szerettem volna választ kapni, hogy a Magyar Lipicai Lótenyésztők Egyesületének tagjai közül hányan vesznek részt saját lovaikkal a fajta népszerűségét növelni hivatott rendezvényeken. A válaszadók több, mint fele, 58%-a, részt vesz lovaival ilyen rendezvényeken, a válaszadók 42%-a nemmel válaszolt. Ez az arány, várakozásaimnak megfelelően alakult: az ilyen rendezvényeken, jellemzően ugyan azok a tenyésztők és lipicai lótarók jelennek meg évről évre, és vannak olyan tagok, akik nem kívánják egyedeiket bemutatni hasonló rendezvényeken.

25. ábra: megkérdezettek részvételi aránya a fajtát népszerűsítő rendezvényeken

Lovaival részt vesz a fajta népszerűsítését szolgáló rendezvényeken? (kiállítások, tenyészszemlék, bemutatók, stb)

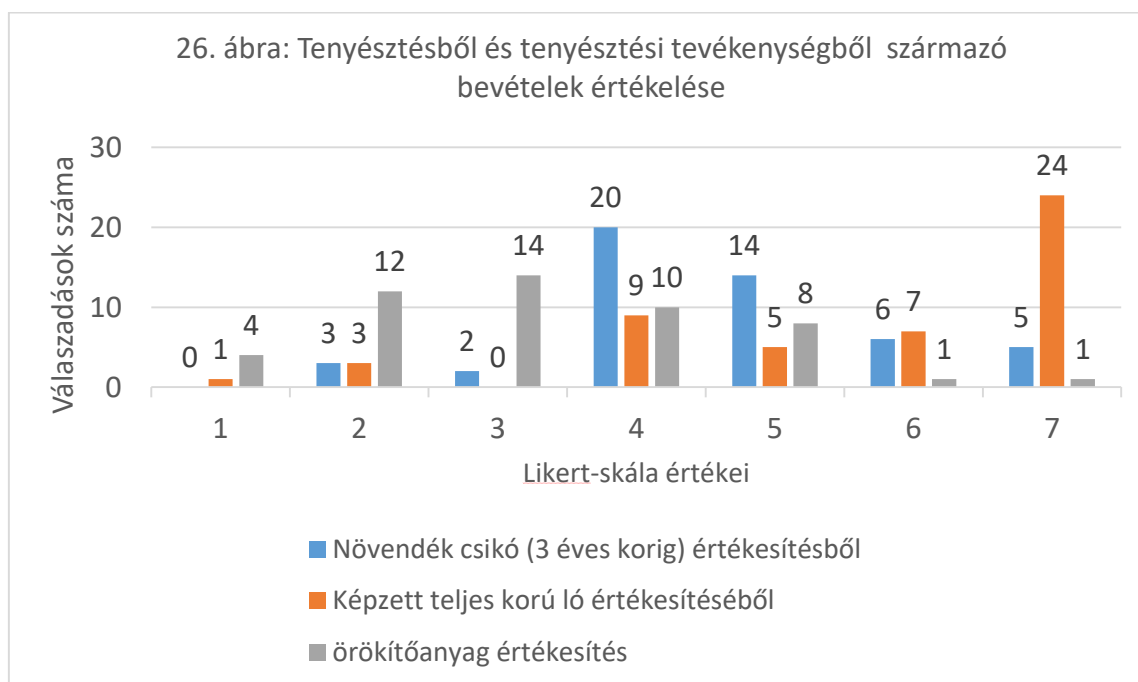
50 responses

forrás: saját szerkesztés

Kérdőívem tizenötödik kérdésében azt kérdést tettem fel, hogy a kitöltők tapasztalata szerint mely, lipicai lovakkal végzett gazdasági-turisztikai szolgáltatásból lehet a legtöbb bevételhez jutni. A kitöltők a likert-skálán, 1-től 7-ig adhattak választ, ahol az 1-egyáltalán nem, a 7-teljes mértékig egyetértenek felelt meg. A választott tevékenységeket csoportosítva értékeltem: a tenyésztésből és tenyésztési tevékenységből származó, az aktív lovasturizmushoz kapcsolódó tevékenységekből, a passzív lovasturizmushoz tartozó tevékenységekből származó bevételeket, és az egyéb, nem lovasturizmushoz kapcsolódó tevékenységekből származó bevételeket.

1. tenyésztésből és tenyésztési tevékenységből származó bevételek értékelése

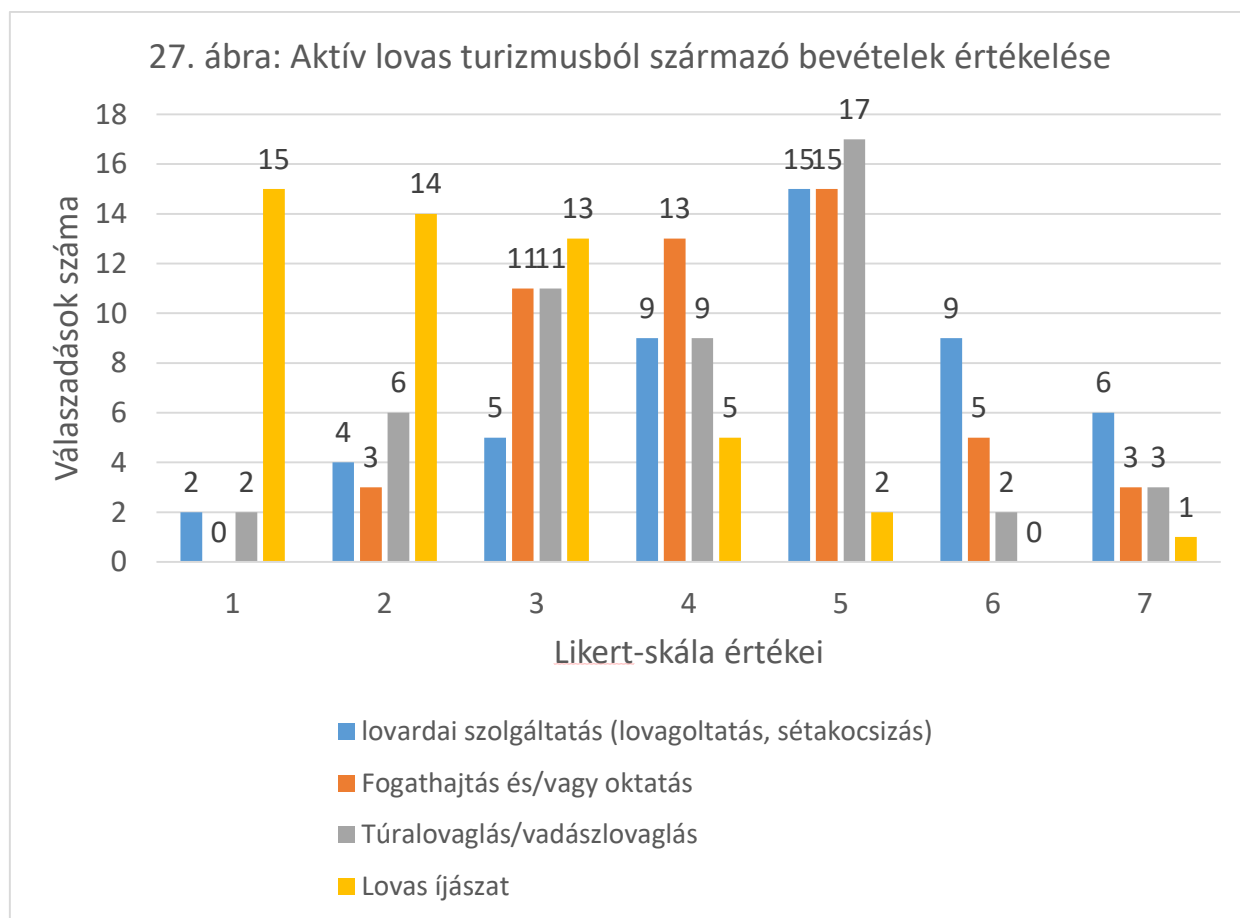

forrás: saját szerkesztés

A vizsgált tevékenységek első csoportja a tenyésztésből és tenyésztési tevékenységből származó bevételek értékelése volt. A megkérdezettek három tevékenységet, a növendék csikók (3 éves korig) értékesítését, a képzett teljes korú lovak értékesítését, valamint az örökítőanyag értékesítést értékelték 1-7-es skálán. A növendék csikók értékesítésénél a válaszadások átlaga 4,66, mediánja 4,5, a leggyakrabban adott válasz 4, azaz semleges. A válaszadók fele, 25 fő 5 vagy afölötti értékelést adott, tehát egyet ért azzal, hogy a növendék csikók értékesítéséből lehet a legtöbb bevételt generálni. A képzett lovak értékesítését a válaszadókból 9 fő 4-esnek, azaz semlegesnek értékelte, 36 fő 5-ös, vagy afölötti értékelést adott. A válaszadások átlaga 5,67, mediánja 6, a leggyakrabban adott válasz pedig 7-es, azaz 24 fő teljes mértékig egyet ért azzal, hogy a legtöbb bevétel a teljes korú képzett ló értékesítéséből generálható. Az örökítőanyag

értékesítésről a megkérdezettek több mint fele, 3-as vagy azalatti értékelést adott, azaz nem ért egyet, 7 fő pedig 5-ös vagy afölöttire értékelte, tehát egyetért. A további válaszadások semlegesek, így a válaszadások átlaga 3,26, mediánja 3, amely megegyezik a leggyakrabban adott válasszal. A válaszadások vizsgálata után elmondható, hogy a megkérdezettek szerint az örökítőanyag értékesítésből lehet legkevesbé, a teljes korú, képzett ló értékesítéséből lehet a leginkább bevételt generálni. A növendék csikók értékesítése a megkérdezettek szerint semleges. Tapasztalataim szerint, a válaszadások reálisak, a valóságot tükrözik. Az örökítőanyag értékesítés, a magántenyésztésben és az állami tulajdonú, kihelyezett ménnek magas száma miatt megoszlik. A növendék csikók értékesítésénél nem lehet túl magas árat kérni, mivel 3 éves korig kifejezetten egyedekről beszélhetünk, nagy a rizikó és a bizonytalanság, hogy felnőtt korára hogyan alakul az adott egyed. A teljes korú, képzett lovak értékesítése véleményem, és a megkérdezettek véleménye szerint is a legjövődélmezőbb: a korosztályának megfelelően képzett (akár nyereg alatt, akár fogatban) egyedekre nagy a kereslet, kínálat viszont kevesebb, így a piaci ár relatív magas.

2. Aktív lovas turizmusból származó bevételek értékelése

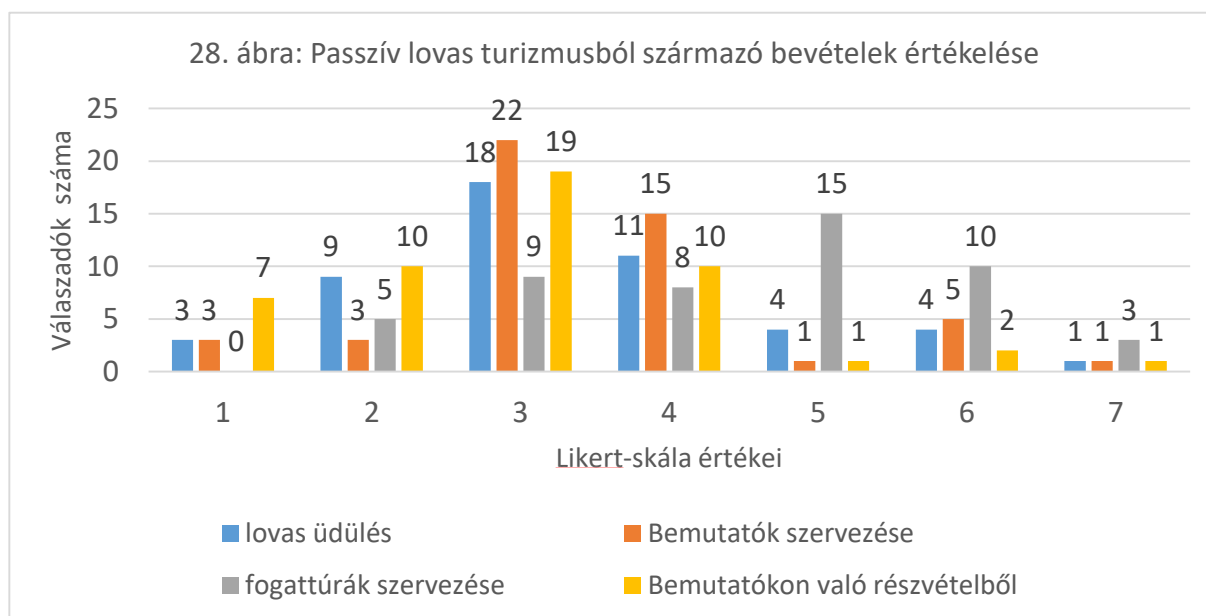
forrás: saját szerkesztés

A következő szempont az aktív lovasturizmusban végzett tevékenységekből származó bevételek értékelése volt. A megkérdezettek négy típusú, aktív lovasturisztikai szolgáltatást értékelték 1-7-ig terjedő skálán: lovardai szolgáltatás (lovagoltatás, sétakocsizás), fogathajtás és/vagy oktatás, túralovaglás/vadászlovaglás, valamint lovasíjászat. A lovardai szolgáltatásokból származó bevételek jelentősége a válaszadók közül 9 fő szerint semleges, további 10 fő 3-as vagy az alatti értékelést adott, tehát nem ért egyet azzal, hogy a lovardai szolgáltatásokkal lehet a legtöbb bevételt generálni lipicai lovakkal. A megkérdezettek több, mint fele, 36 fő 5-ös, vagy afölötti értékelést adott. A válaszadások átlaga 4,64, mediánja 5, amelyből arra lehet következtetni, hogy a válaszadók többsége egyetért azzal, hogy a lipicai lovakkal végzett lovardai szolgáltatásokból lehet a legtöbb bevételt generálni. A következő tevékenység, amelyről a válaszadókat kérdeztem a fogathajtás és/vagy oktatás volt. A válaszadókból 13 fő 4-esre, azaz semlegesre értékelte ezt a tevékenységet, további 14 fő 3-as, vagy az alatti értékelést adott, tehát nem ért egyet. A válaszadók további része, 23 fő 5-ös vagy afölötti értékelést adott, a válaszadások átlaga 4,34, mediánja 4. A leggyakrabban adott válasz viszont az 5-ös, azaz egyetért lehetőség. A következő vizsgált aktív lovasturisztikai tevékenység a túralovaglás/vadászlovaglás volt. A válaszadók közül 9 fő semlegesnek értékeli, 19 fő 3-as vagy az alatti értékelést adott, tehát nem ért egyet. A megkérdezettek további része, 20 fő viszont 5-re vagy afölöttire értékeli a túralovaglás/vadászlovaglásból származó bevételek jelentőségét. A válaszok megoszlása miatt az átlag 4,02, mediánja 4. Az utolsó vizsgált aktív lovasturisztikai tevékenység a lovasíjászat volt. A válaszadók közül 15 fő 1-es, 14 fő 2-es, további 13 fő pedig hármás értékelést adott, csupán 1 fő adott 7-es értékelést, a további válaszadók pedig 4-es értékelést, azaz semlegest adtak. A válaszok átlaga 2,38, mediánja 2, a leggyakrabban adott válasz pedig az 1-es. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a válaszadók szerint a lovasíjászatból lehet legkevésbé bevételt generálni.

Az aktív lovasturisztikai tevékenységek bevételestermeléséről szóló kérdésre érkezett válaszokkal egyetérttek, és szakmai tapasztalataimat alátámasztják a beérkezett válaszok. A lipicai lovakkal végzett lovardai szolgáltatások (lovagoltatás, sétakocsizás) a megfelelő képzettségű lovakkal nagyon kedvelt, de kezdőknek nem ajánlott vérmérséklete miatt. A lovasíjászat a legkevésbé megfelelő aktív lovasturisztikai szolgáltatás, amivel bevételt lehet generálni, a lipicai lovak szintén vérmérsékletük miatt erre a tevékenységre kevésbé alkalmasak. A fogathajtás és/vagy oktatásból származó bevételekről a megkérdezettek véleményének átlaga 4,5, amely az egyetértés és a semlegesség közötti értéket képvisel. A fogathajtásra és oktatására nagy lenne az igény, azonban ahhoz, hogy valaki sportolhasson, vagy oktathasson, megfelelően

képzett fogatlovakra, szerszámra, kocsira van szüksége, amelyeknek bekerülési értéke rendkívül magas. A válaszadók között nagy megoszlás figyelhető meg a tereplovaglás/vadászlovaglás kérdésében. Véleményem szerint, a lipicai lovak, teherbírásuk és temperamentumuk miatt kifejezetten alkalmasak ezen szolgáltatásra, de itt is kiemelném, hogy nem javasolt kezdő lovasok részére.

A következő vizsgált tevékenységek a passzív lovasturizmusból származó tevékenységek: a lovas üdülés, a lovasbemutatók szervezése, a fogattúrák szervezése, vagy a bemutatókon való részvétel.

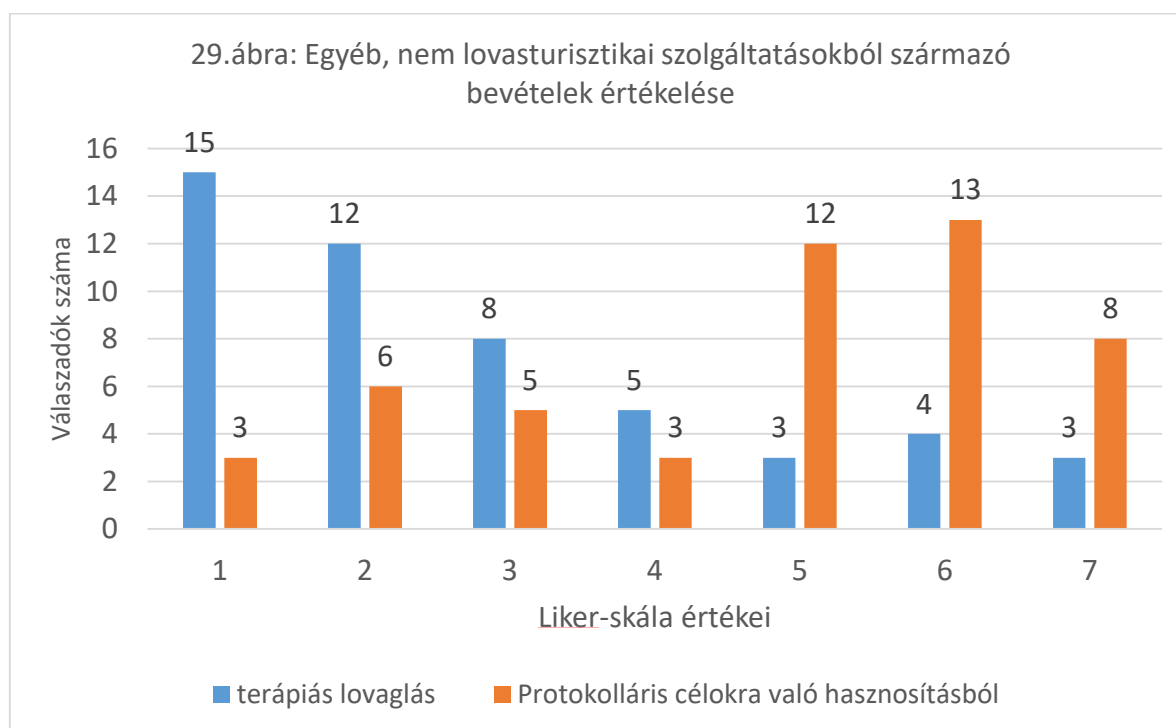

forrás: saját szerkesztés

A vizsgált tevékenységek közül az első a lovas üdülés volt, amelyre a válaszadók közel fele, 24 fő 3-as, vagy azalatti értékelést adott, tehát nem ért egyet vele. További 14 fő 4-es, azaz semleges értékelést adott, és csupán 7 fő adott 5-ös, vagy afölötti értékelést, így a válaszok átlaga 3,4, mediánja 3, amely megegyezik a leggyakrabban adott válasszal. A lovasbemutatók szervezése volt a következő vizsgált tevékenység: erre a kérdésre szintén több, mint a válaszadók fele (28 fő), 3-as, vagy azalatti értékelést adott, tehát nem ért egyet vele. A válaszadók közül további 15 fő 4-es, azaz semleges értékelést adott, és csupán 7 fő adott 5-ös, vagy afölötti értékelést. A beérkezett válaszok átlaga 3,54, mediánja 3, amely szintén megegyezik a leggyakoribb válasszal. A fogattúrák szervezése bizonyult a megkérdezettek szerint legjövedelmezőbb passzív lovasturisztikai szolgáltatásnak: a válaszadók közül 26 fő 5-öst, vagy föltötte lévő értékelést adott, amely azt mutatja, hogy egyetértenek azzal, hogy a fogattúrák szervezésével lehet a legtöbb bevételt generálni a lipicai lovakkal végzett

tevékenységek közül. A válaszadók közül 8 fő 4-esre, azaz semlegesre értékelte ezt a tevékenységet, további 14 fő 3-as vagy azalatti értékelést adott, tehát nem ért egyet. A beérkezett válaszok átlaga 4,5, mediánja 5, amely megegyezik a leggyakrabban adott válasszal. Az utolsó vizsgált passzív lovasturisztikai tevékenység a bemutatókon való részvétel volt, tehát olyan tevékenység lipicai lóval, amellyel egy fellépést tart a lótulajdonos. A válaszadók több, mint fele 3-as vagy azalatti értékelést adott, 10 fő semlegesnek értékelte, és csupán 4 fő értett vele egyet, így a válaszok átlaga 2,96, mediánja 3.

Az utolsó vizsgált két tevékenység nem sorolható a lovasturisztikai szolgáltatások közé: a terápiás lovaglás az egészségturizmus kategóriájába csoportosítható, míg a protokolláris célokra való hasznosítás inkább a hivatásturizmushoz sorolható. Fontosnak tartottam ezt a két tevékenységet vizsgálni, mivel mindkét tevékenységnek egyre nagyobb a felvevőpiaca, és érdekelt, hogy a lipicai lovakat tenyésztők mennyire tartják alkalmasnak az általuk tenyésztett lófajtát ezekre a tevékenységekre.

forrás: saját szerkesztés

A megkérdezettek nem értenek egyet azzal, hogy a lipicai fajtájú lovakkal jelentős bevételt lehetne generálni a terápiás lovaglásból: a válaszadókból 15 fő 1-re, 12 fő 2-re, 8 fő pedig 3-asra értékelte ezt a tevékenységet. 5 fő semlegesnek értékelte, és csupán 10 fő ért egyet az állítással. A válaszok átlaga 2,8, mediánja 2. A leggyakrabban adott válasz 1. A protokolláris célokra való hasznosítással egyetértenek a megkérdezettek: a válaszadókból 33 fő 5-ös vagy

afölötti értékelést adott, azaz egyetértnek vagy teljes mértékig egyetértnek. Csúpn 3 fő adott 4-es, azaz semleges értékelést, és 14 fő adott 3-as, vagy azalatti értékelést, ők nem értenek egyet.

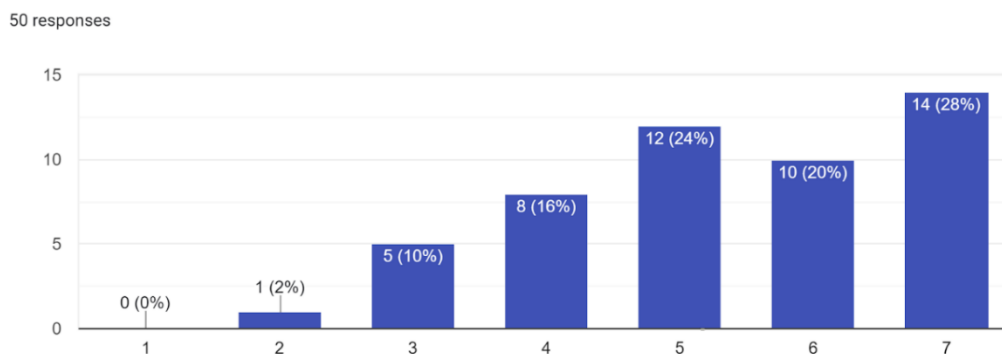
A válaszok átlaga 4,72, mediánja 5, amely megegyezik a leggyakrabban adott válasszal is. A két, nem lovasturisztikai szolgáltatás értékelésére érkezett válaszokkal egyetérttek. A lipicai lovak temperamentumuk miatt, a lovasterápiára kevésbé alkalmasak, viszont a protokolláris célokra való hasznosításra egyre nagyobb igény van, hasonlóan más tradicionális magyar fajtához, például a nóniuszhoz.

Kérdőívem utolsó, 16. kérdésében arra szerettem volna választ kapni, hogy a kitöltők szerint mely területek fejlesztése szükségesnek a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításának az érdekében. A kitöltők a likert skálán, 1-től 7-ig adhattak választ, ahol az 1-egyáltalán nem, a 7-teljes mértékig egyetértnek válasznak felelt meg. A válaszadók 8 fejlesztési javaslatot értékelték, amelyek az alábbiak voltak:

1. marketing tevékenység erősítése
2. ismertetőanyagok készítése
3. tenyésztők közötti szakmai együttműködés
4. iskolai lovagoltatásba a fajta bevonása
5. szakmai/ismeretterjesztő napok szervezése
6. szemlék, kiállítások szervezése
7. együttműködés turisztikai szervezetekkel
8. együttműködés nemzetközi szervezetekkel

A marketing tevékenység erősítéséről a megkérdezettek véleménye az alábbiak szerint alakult:

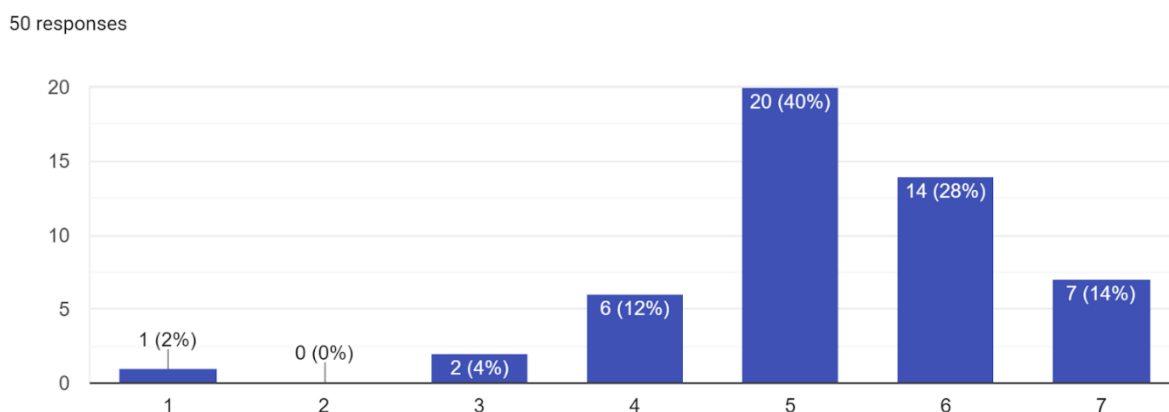
30. ábra: marketing tevékenység erősítésének értékelése

A válaszadók szerint a marketing tevékenység növelése az 1-től 7-ig terjedő skálán 5,34, mediánja 5. A válaszadók közül 50-ből 36 fő 5-ös vagy afölöttre értékelte ezt a szempontot, azaz válaszáruk az egyetért és a teljes mértékben egyetért tartományba esik. További 8 fő 4-re értékelte ezt a szempontot, amely a likert skála középső értékeként a semleget jelenti, és csupán 6 fő értékelte ezalatt. Ebből arra lehet következtetni, hogy a megkérdezettek szerint fontos a marketing tevékenység növelése.

Az ismeretterjesztő anyagok készítése a megkérdezettek szerint az alábbiak szerint alakult:

31. ábra: ismertetőanyagok készítésének értékelése

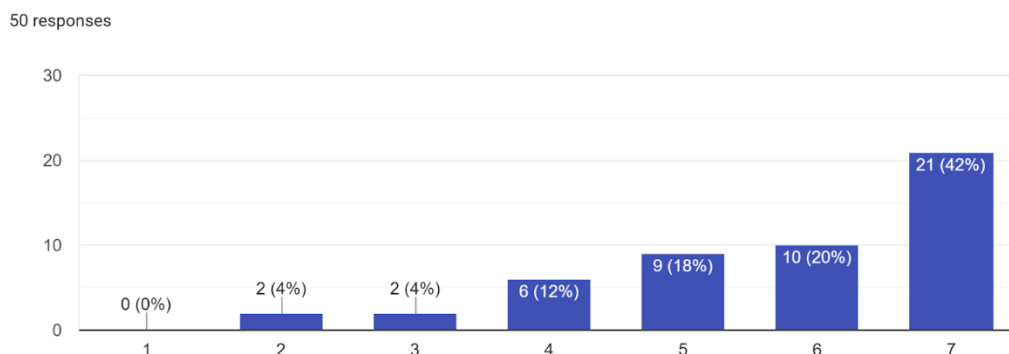

forrás: saját szerkesztés

A válaszadók közül 20 fő 5-re értékelte, 14 fő 6-ra értékelte, 7 fő pedig 7-re értékelte az ismeretterjesztő anyagok készítésének fontosságát. A megkérdezettek közül további 6 fő 4-es értékelést adott, azaz semlegesnek ítéli az ismeretterjesztő anyagok készítését a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításának érdekében. A válaszadások tendenciájából és az abból számolt átlagból (5,28) arra lehet következtetni, hogy a megkérdezettek egyet értenek azzal, hogy a ismeretterjesztő anyagok készítése fontos a célkitűzés eléréséhez. A válaszadások mediánja, azaz középvértéke 5, amely megegyezik a legmagasabb számú válaszával is.

A következő szempont a tenyésztők szakmai együttműködésének fejlesztése:

32. ábra: tenyésztők közötti szakmai együttműködés fejlesztésének értékelése

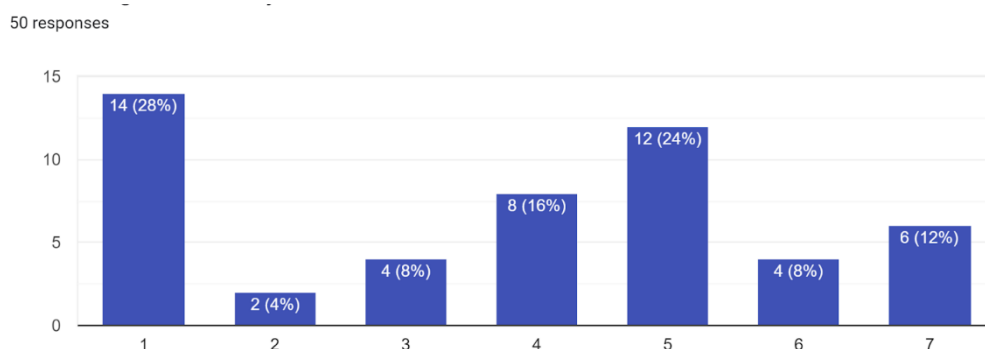

forrás: saját szerkesztés

A válaszadók közül 40 fő az 1-7-ig terjedő skálán 5-ös vagy afölötti értékelést adott a tenyésztők közötti szakmai együttműködés javítására, átlaga 5,72. A megkérdezettek közül 6 fő értékelte 4-esre, azaz semlegesnek, és csupán 4 fő adott ezalatti értékelést. A válaszadások mediánja 6, a leggyakrabban adott válasz 7, azaz teljes mértékben egyet ért. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a megkérdezettek teljes mértékben egyetértenek azzal, hogy a tenyésztők közötti szakmai együttműködés javítása fontos a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításának érdekében.

A lipicai fajta az iskolai lovagoltatásba való bevonásba volt a legmegosztóbb szempont:

33. ábra: lipicai fajta az iskolai lovagoltatásba való bevonásának értékelése

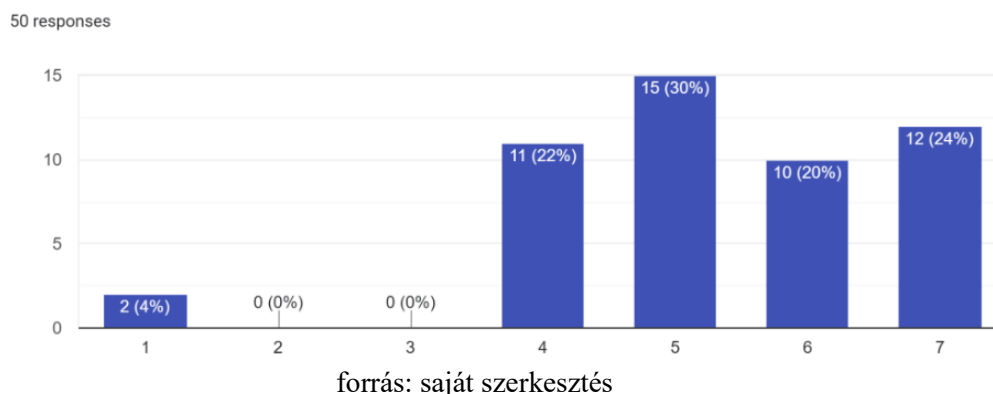
forrás: saját szerkesztés

A válaszadók közül 14 fő 1-esre értékelte a lipicai fajta az iskolai lovagoltatásba való bevonásba, tehát egyáltalán nem ért egyet azzal, hogy ez a tevékenység hozzájárulna a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításának érdekében. Nyolc válaszadó értékelte 4-esre, azaz semlegesnek, a válaszadók közül 12 fő viszont 5-ösre értékelte, azaz egyetért, további 10 fő hatos vagy hetes értékelést adott az iskolai lovagoltatásba való bevonásba. A megoszlás miatt, ennek a szempontnak értékelésének átlaga 3,76, mediánja 4, azaz semleges.

A szakmai/ismeretterjesztő napok szervezésére adott válaszok az alábbiak szerint alakultak:

34. ábra: szakmai napok szervezésének értékelése

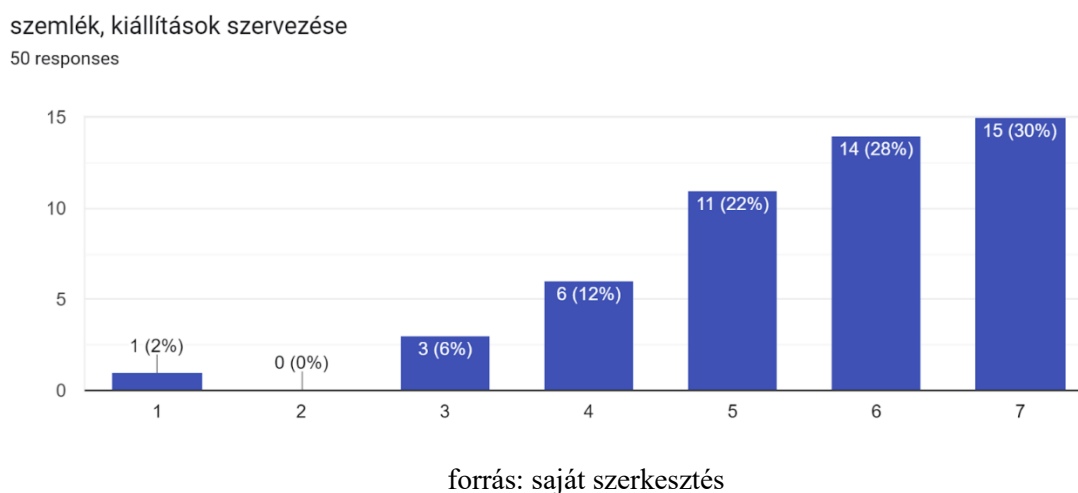
A

válaszadók közül két fő egyáltalán nem ért egyet azzal, hogy a szakmai/ismeretterjesztő napok szervezésével hozzájárulnának a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításához. A válaszadók további része, 11 fő négyesre értékelte, tehát semlegesnek ítélik ezt a szempontot. 37 fő pedig 5-ösre vagy afölöttire értékelte ezt a szempontot, a válaszok átlaga 5,3, mediánja 5, amely megegyezik a leggyakoribb válaszadással is.

A szemlék, kiállítások szervezéséről a megkérdezettek véleménye hasonlóan alakult a szakmai/ismeretterjesztő napokéhoz:

35. ábra: szemlék, kiállítások szervezésének értékelése

A válaszadók közül 1 fő egyáltalán nem ért egyet, további három pedig 3-as értékelést adott, azaz kevésbé ért egyet. A megkérdezettek további része, 6 fő semlegesnek értékeli, a fennmaradó válaszadók 40 fő pedig 5-ösre vagy afölöttire értékelte ezt a szempontot, a válaszok átlaga 5,56, mediánja 5. A leggyakoribb válaszadás 7-es (15db), amely a teljes mértékig egyetértést jelenti. A válaszadások átlagából az a következtetés, hogy a válaszadók egyetértenek azzal, hogy a szemlék, kiállítások szervezésével hozzájárulnának a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításához.

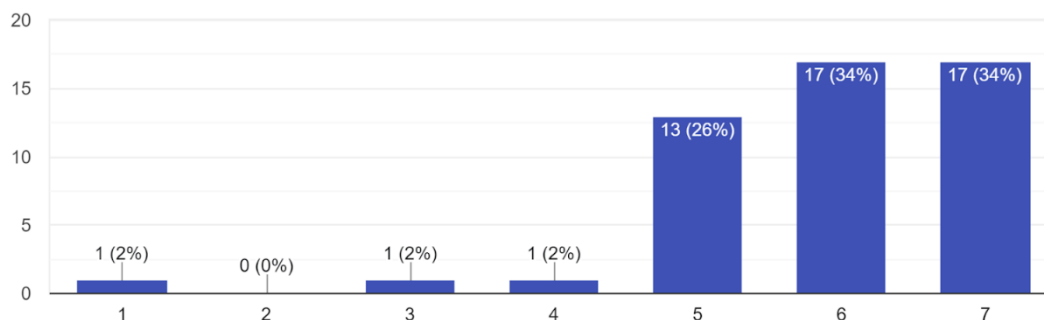
Következő szempont a turisztikai szervezetekkel való együttműködés vizsgálata:

A válaszadók közül nyolc fő nem ért egyet azzal, hogy a turisztikai szervezetekkel való együttműködés hozzájárulna a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításához. Négy fő válaszadása semleges(4), a megkérdezettek további része, összesen 37 fő pedig 5-től 7-ig terjedő minősítéssel értékelte, ezt a tevékenységet, a válaszadás átlaga 5,06, mediánja 5. A leggyakoribb válaszadás a 6-os, azaz a közepes mértékben ért egyet az állítással. A fenti adatokból arra lehet következtetni, hogy a megkérdezettek többsége egyetért azzal, hogy a turisztikai szervezetekkel való együttműködés hozzájárulna a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításához.

A nemzetközi szervezetekkel való együttműködésről a megkérdezettek véleménye az alábbiak szerint az alábbiak szerint alakult:

36. ábra: nemzetközi szervezetekkel való együttműködés értékelése

50 responses

forrás: saját szerkesztés

A válaszadók 1 fő egyáltalán nem ért egyet, 1 fő kevésbé ért egyet, 1 fő pedig semlegesnek értékelte a szempontot.. A válaszadók további része, 47 fő 5- vagy afölötti értékelést adott, a

válaszadások átlaga 5,88, mediánja 6, a két leggyakoribb válaszadás a 6-os vagy 7-es értékelés. A válaszadásokból azt a következtetést lehet levonni, hogy a megkérdezettek jelentős része (3 fő kivételével) egyetért, közepesen vagy teljes mértékig azzal az állítással, hogy a nemzetközi szervezetekkel való együttműködés hozzájárulna a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-turisztikai hasznosításához.

Összegzés:

A kérdőíves kutatás összegzéseként elmondható, hogy a válaszadások jelentős része előzetes várakozásaim szerint alakultak. A kitöltők száma az elvárásaim szerint alakult, terveim szerint megközelítőleg 50 főt szerettem volna megkérdezni. A kitöltők nemének megoszlása közel azonos, a válaszadók közel 90%-a saját tulajdonú ingatlanban tartja lovát. A válaszadók 77,8 %-a kedvtelésből/hobbiból tart lipicai lovakat, és több, mint 60%-uk végez tenyésztői tevékenységet, és jelentős részük igénybe veszi a tenyésztőknek nyújtott állami támogatást. Feltételezésemmel ellentétes adat érkezett további két, meghatározó kérdésre: a megkérdezettek csupán 34 %-a végez valamilyen turisztikai szolgáltatást lipicai lóval, azonban a válaszadók több, mint felének önfenntartó a lipicai lótartás.

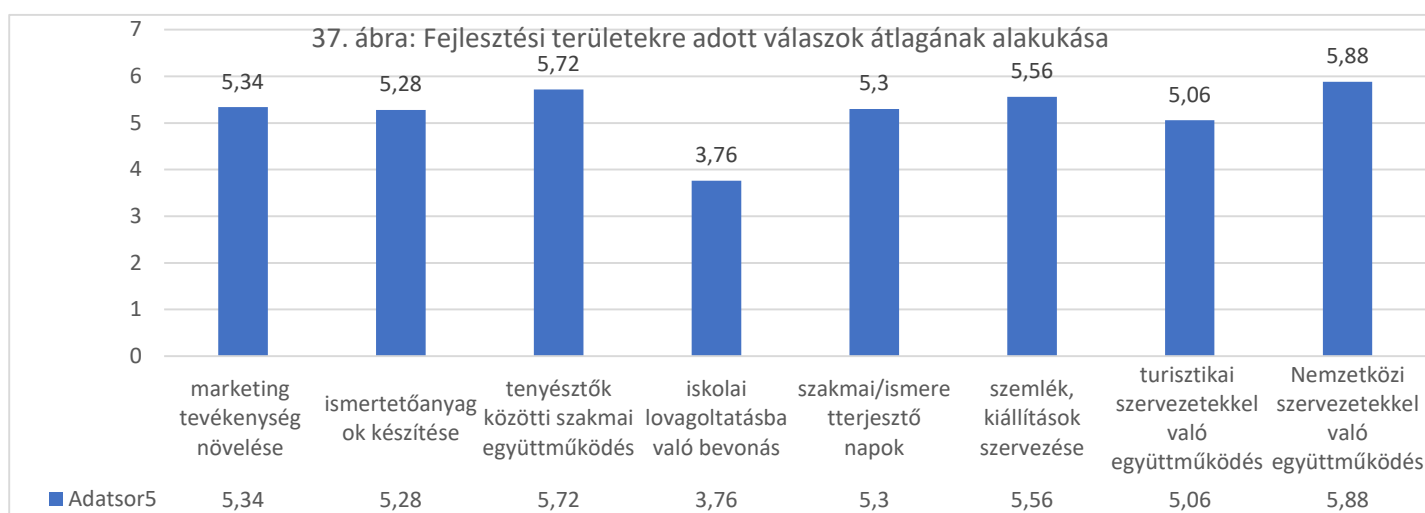
A kérdőív további részében két szempontot vizsgáltam likert-skálán való értékeléssel. A tenyésztésből és tenyésztési tevékenységből származó bevételek értékelése során megállapítható, hogy a megkérdezettek szerint a legjövedelmezőbb a képzett teljes korú lipicai lovak értékesítéséből származik, az örökítőanyagból pedig a legkevésbé lehet bevételt generálni a válaszadók szerint. Az aktív lovas turizmusból származó bevételek értékelése során a megkérdezettek legkevésbé értenek egyet azzal, hogy lovasíjászatból lehet a legtöbb bevételt generálni, és egyetértenek azzal, hogy a lipicai lovakkal végzett lovardai szolgáltatásokból (lovagoltatás, sétakocsizás) lehet a legtöbb bevételt generálni. A passzív lovas turizmusból származó bevételek értékelésénél a megkérdezettek szerint a lovas bemutatók szervezéséből lehet legkevésbé, a fogattúrák szervezéséből lehet leginkább bevételt generálni. Az egyéb, nem lovasturisztikai szolgáltatásokból származó bevételek értékelésénél a két válaszlehetőségre adott értékelések élesen elkülönülnek: a megkérdezettek jelentős része nem ért egyet azzal, hogy a lipicai lovakkal lovasterápiás tevékenységből lehetne a legtöbb bevételt generálni. A másik tevékenység, a protokolláris célokra való hasznosítással viszont a válaszadók többsége, 38 fő egyetért.

Utolsó kérdésemben arra voltam kíváncsi, hogy a megkérdezett lipicai tenyésztők szerint mely tevékenységek fejlesztését tartja szükségesnek a lipicai lótenyésztés fenntartásának, gazdasági-

turisztikai hasznosításának az érdekében. A megkérdezetteknek 8 fejlesztési területet soroltam fel, amelyet szintén 1-től 7-ig terjedő likert-skálán értékelték.

A válaszadások átlagából elmondható, hogy egy terület (a lipicai lovak bevonása az iskolai lovagoltatásba) kivételével minden, általam felsorolt tevékenységgel egyetértenek. A válaszadók által három, legmagasabbra értékelt fejlesztendő területek az alábbiak: tenyésztők közötti szakmai együttműködés, szemlék, kiállítások szervezése, nemzetközi szervezetekkel való együttműködés fejlesztése.

Dolgozatom utolsó fejezetében ezekre a területekre fogok fejlesztési javaslatokat megfogalmazni.

38.ábra: Huszárok lipicai lovakkal forrás: Somogyvári Anett

4. Fejlesztési lehetőségek

Az UNESCO szellemi kulturális örökség listájára való felkerülés kiemelkedő érdeme a felterjesztő országoknak, azonban a fajta fenntartása és népszerűsítése érdekében jelentős lépéseket kell tenni. Ennek kulcsfontosságú eleme a gazdasági-turisztikai hasznosítás kutatása, innovatív fejlesztése. A fenntarthatóságot támogató megoldások felkutatása, alkalmazása érdekében fontos feladat megtalálni azokat a partnereket, akik stakeholderként támogatást képesek nyújtani ahhoz, hogy a turisztikai-gazdasági felhasználás a tenyésztők, vagy csupán spotlovaglási célú lóartók körében megvalósuljon. Dolgozatom során elkészítettem egy együttműködési tervezetet, amely a szakmai szervezetekkel való együttműködés alapját képezheti a jövőben. (1. számú mellékletben csatolva)

4.1 Együttműködési lehetőségek szakmai szervezetekkel

Az együttműködéshez két csoportba sorolhatók az együttműködésre felkérhető partnerek:

1. Lovas szakmai szervezetek:

- a. *Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete*: Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületével szakmai együttműködésével valósul meg a tenyésztés területén. Minden évben, tavaszi és őszi szemlék megrendezésével vizsgálják az állományt és tesznek javaslatot a következő évi párosítási tervről. Emellett minden évben közös szervezéssel valósul meg az őszi lóárverés, és a Lipicai Ló Kupa elnevezésű díjlovagló versenysorozat, amelynek a Kistapolcsányi Állami Ménes és az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad szervezi fordulóit. A Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete a magyar lipicai magántenyésztők legnagyobb szervezete, több mint 500 taggal rendelkezik. Az egyesülettel kiváló lehetőség lenne az együttműködésre, hogy az ország minden területén található, bevonható tagokkal helyi szintű, a lipicai ló népszerűsítésére irányuló „szakmai napokat” rendezzen, valamint bevonásra kerülhetnének az oktatási intézmények is, így az utánpótlás nevelésbe is bekapcsolódhatna a lovassportok és a lipicai lófajta népszerűsítése.
- b. *Magyar Lótenyésztők Országos Szövetsége (MLOSZ)*: A Magyar Lótenyésztők Országos Szövetsége az Agrárminisztérium által országos hatáskörrel elismert lóféléket tenyésztő egyesületek szövetsége, amelyet 1989-ben alapítottak. A szervezet célja, hogy összehangolja a magyar lótenyésztést, és elvégezze azokat a szakmai feladatokat, amelyekkel tagjait és az állattenyésztési hatóságot megbízzák. A szakmai feladatok

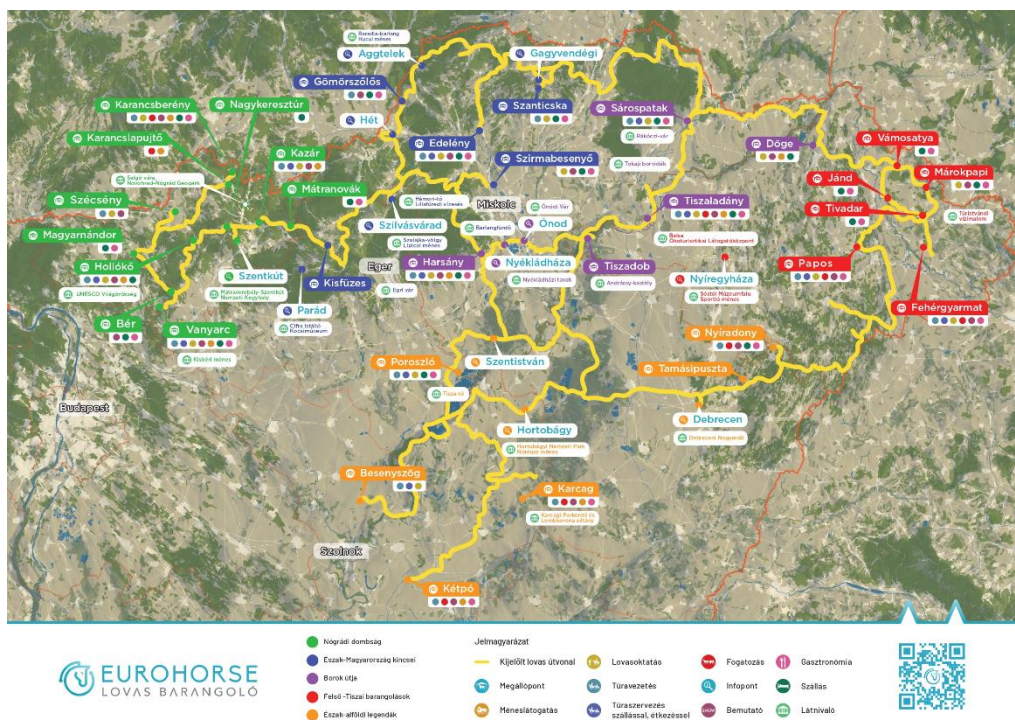
mellett (fedeztetési állomás nyilvántartása, csikóazonosítások, nyilvántartások vezetése, útlevelek kiadása) az MLOSZ és az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad együttműködési lehetősége abban rejlik, hidat képezzen a többi, elismert lófajtákat tenyésztő egyesülettel, és lehetőséget teremtsen a kommunikációra, tapasztalatcserére. Például az MLOSZ tagja a Magyar Sportlótenyésztők Országos Egyesülete, amely rendkívül jó marketinget és fajtaimázst teremtett az általuk tenyésztett lovaknak, és különböző rendezvényeken ezeknek a lovaknak felhasználását prezentálni is képesek.

- c. *Magyar Lovassport Szövetség*: A szövetség Magyarország területén irányítja, szervezi és ellenőrzi a lovassportban folyó tevékenységet, összehangolja a Nemzetközi Lovas Szövetség által elismert szakágak tevékenységét, mint közhasznú tevékenységet, valamint részt vesz a nemzetközi sportszervezetek tevékenységében. A Lovassport Szövetség keretein belül szervezett sportrendezvényeken keresztül elérhetők a lovasturizmus aktív résztvevői, azaz azok a versenyzők, akik Magyarországon megrendezett versenyekre neveznek. A lipicai lovakban is érdekelt szakágak (fogathajtás, díjlovaglás, lovastorna) versenyein lehetőség nyílna a lipicai fajta bemutatójára, akár bemutató lovaglással/hajtással, akár fajtaismeretével.
- d. *Lipizzan International Federation (LIF)*: A nemzetközi lipicai szövetség a lipicai lótenyésztők világszervezete, 15 tagországgal rendelkezik, Európa számos országa mellett az Egyesült Államok és Chile képviselőjében az adott ország tenyésztőszervezete jogosult az országot képviselni, valamint az állami fenntartású lipicai lovakat tenyésztő ménese is tagjai. Az UNESCO előterjesztésben részt vevő 8 országból azonban nem mindegyik tag (pl. Bosznia-Hercegovina), az LIF-ben több esetben is előfordul, hogy az állami ménese mellett a magántenyésztőket képviselő szervezet is tag. Az együttműködés első állomása az állami ménese közötti, már meglévő kapcsolatot lehetne tovább fejleszteni, és munkacsoportot létrehozni az LIF vezetőségének közreműködésével. Jelenleg az állami ménese által szervezett programokon résztvevőként, illetve meghívott fellépőként szerepelnek más ménese, további együttműködés nincs. Itt lehetőség nyílna a tagoknak a már jól működő példák bemutatására, és további közös szervezésű rendezvények szervezését is kezdeményezhetnék a tagok, amelyek a lipicai lófajta turisztikai és gazdasági hasznosítását eredményeznék.

2.Turisztikai szakmai szervezetek

a. *Magyar Lovas Turisztikai Szövetség Közhasznú Egyesület*: az egyesület, mint szakmai érdekvédelmi szervezet 1998 óta működik. Hazánk legkiemelkedőbb lovas létesítményei alapították az ágazat fejlesztése, ezen belül is kiemelten a lovas létesítmények rendszerbe foglalása, és piacra jutásának előmozdítása érdekében, valamint a szolgáltatások minőségének javítására, a szolgáltatók továbbképzésének megszervezése révén a vendégkör növelésére, a lovas létesítmények eredményes működésének elősegítésére. Kincsem Nemzeti Lovasprogram tervei alapján Magyarországon jelenleg 4 lovas turisztikai útvonal kiépítését végzik. Az első ilyen útvonal, az EuroHorse 1 az ország északi részét érinti, és 2022-től bejárható. Az útvonal mentén 31 olyan fogadóközpontot alakítottak ki, ahol lehetőség adódik a lovak elszállásolására.

39.ábra: EUROHORSE útvonalak Forrás: <https://eurohorse.hu/tours?display=map-view>

b. *Magyar Turisztikai Ügynökség*: a 2016-ban alapított Magyar Turisztikai Ügynökség, a turisztikai ágazat kormányzati szervezete. Napjaink igényei és elvárásai szerint szervezett, piaci logikával felépített, korszerű Ügynökség legfontosabb törekvése a magyarországi turizmus lehetőségeinek hatékonyabb kihasználása és fejlődési ütem gyorsítása, hozzá tartozik valamennyi turizmust érintő kérdés. Magyarország lovas kultúrája és hagyománya

az elmúlt években egyre nagyobb figyelmet kapott, és úgy gondolom, hogy az MTÜ-vel az együttműködés kulcsa az általa biztosított marketingtevékenységében rejlik: a Magyar Turisztikai Ügynökség felelős az országos szintű turizmusmarketingért, valamint feladata az országmárka fejlesztése. A Ménesgazdaság részéről kezdeményezni szükséges az együttműködést, és bemutatni az egyedülálló lehetőséget, amely a szilvásvárad lipicai ménésben rejlik.

c. *Eger Térsége TDM Egyesület:* A térségi TDM szervezetek feladata közé tartozik a termékfejlesztés/projektmenedzsment, a turisztikai információs rendszer működtetése, az ehhez kapcsolódó marketing tevékenység, a kapcsolattartás és együttműködés a turizmusban érdekelt szervezetekkel. Eger és térsége rendkívül népszerű turisztikai desztináció és rendkívül sokszínű. Ennek vannak előnyei is hátrányai is: az előnyei közé sorolható a térségbe érkező turisták száma, a térség mérete, azonban hátrányai közé tartozik a telítettség, az attrakciók sokszínűsége, amelyből jelenleg Szilvásvárad kívül esik. Emellett Szilvásvárad önmagában is turisztikailag frekventált, és a fő húzóereje nem a ménésgazdaság és szolgáltatásai (később kérdőívben szeretném felmérni a turisták motivációját). Úgy gondolom, hogy az Eger és Térsége TDM egyesülettel az együttműködés során szükséges a lipicai ménés, mint önálló, más desztinációval össze nem hasonlítható egyedi kínálati profiljának kialakítása és ehhez egy fejlesztési koncepció megalkotása.

d. *UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság:* Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságával véleményem szerint kulcsfontosságú a megfelelő együttműködés kiépítése. A bizottság weboldalán is megtalálható, hogy lehetőséget biztosít közös szervezésű rendezvények megrendezésére, illetve kiadványt készíteni, de nyitottak az egyéb típusú együttműködésre is. Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad és az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága között már korábban megkezdődött egy együttműködés, a szentendrei Skanzen-Szabadtéri Néprajzi Múzeumban tartott rendezvényen a ménésgazdaság lipicai fogata több alkalommal is részt vett. Ez egy jó kezdeményezés, azonban a lipicai lófajta tenyésztésének népszerűsítése érdekében további, szélesebb tömegeket elérő rendezvényekre van szükség, amelynek szervezésében a Bizottság képes közreműködni. A bizottság képes biztosítani a szellemi kulturális örökség promócióját a folyamatos és széles körű tájékoztatás révén.

4.3. Együttműködés minisztériumokkal

a. *Agrárminisztérium:* Az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad az Agrárminisztériumhoz csatolt költségvetési szerv, alapító okiratában foglalt legfőbb tevékenysége a génmegőrzés, azonban szervezeti működési szabályzatában az idegenforgalom külön ágazatként szerepel. Az idegenforgalmi ágazat, amely az állandó kiállítások, szálláshely szolgáltatás, turisztikai ló és fogatos szolgáltatásból tevődött össze, majd 2018-ban kibővült a Szilvásvárad Lipicai Lovasközpont működtetésével, annak sport és idegenforgalmi célú hasznosításával. Az intézmény folyamatosan bővíti az idegenforgalmi ágazat szervezeti struktúráját szakképzett munkaerő állomány foglalkoztatásával, felkészülve a beruházás létesítményeinek fenntartható üzemeltetésére.

b. *Honvédelmi Minisztérium:* 2020. júliusában Szilvásváradon alakult újra a Honvéd Huszár Díszalegység, mely szilvásvárad lipicai lovakkal dolgozik állományában. Bemutatói, és a nemzeti ünnepeinken való díszelgésük mellett köztársasági elnök beiktatásán, majd programjainak és miniszterelnök úr fogadásainak is rendszeres résztvevőivé váltak. A honvéd huszárság jelentőségét jelzi, hogy a Budai Várban heti rendszerességgel látnak el díszelgési feladatokat szilvásvárad lipicai lovakkal. A ménesgazdaság külföldi együttműködéseit tovább erősítette az Olaszországban és Nagy-Britanniában állomásozó lovas alakulatokkal, melyek már többször látogattak el Szilvásváradra és elhelyezték az együttműködés alapköveit.

A minisztériumokkal való együttműködés kulcsfontosságú: az anyagi támogatás mellett elengedhetetlen, hogy megfelelő szakmai támogatottságot kapjon a ménesgazdaságban zajló tenyésztési munka, és annak hasznosítására teret biztosítsanak minisztériumi szinten is.

4.4. Szakmai programok fejlesztési lehetősége

Szakmai tapasztalatom alapján elmondható, hogy az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad jelentős erőfeszítéseket tesz a lipicai lótenyésztés fejlődése érdekében, megfelelő marketing tevékenységgel és szakmai programokkal. Ez a magántenyésztésre kevésbé mondható el, így a marketing és a kommunikáció a fajta népszerűsítése érdekében egyoldalú, csak az állami fenntartású ménestől származik. A lipicai lótenyésztők körében végzett kérdőív kitért a fejlesztendő területekre is. A válaszadások átlagából elmondható, a három, legmagasabbra értékelt fejlesztendő területek az alábbiak: tenyésztők közötti szakmai együttműködés, szemlék, kiállítások szervezése, nemzetközi szervezetekkel való együttműködés fejlesztése.

A tenyésztők közötti együttműködés javítására kiváló ötletnek tartom a szakmai napok/továbbképzések szervezését. A már korábban említett, Nemzetközi Lipicai Egyesülettel (LIF) való együttműködésből számos külföldi, elismert szakemberrel épül ki network, amelyet lehetne hasznosítani: a szakmai együttműködéshez külföldi szaktekintélyek meghívásával lehetne közösen brainstormingot tartani, hogy min kell javítani, és hogyan lehet azt megtenni. Ezeket a szakmai napokat kombinálni lehetne szemlékkel/kiállításokkal, ahol a fajta bírálati szempontok mellett bemutatókat is lehetne tartani, a lipicai lovak sokoldalú felhasználásáról. Ezek a bemutatók véleményem szerint kulcsfontosságúak, hiszen a tenyésztők megismernék egymás állományát és meggyőződhetnének a fajta sokoldalúságáról.

Az ehhez kapcsolódó, további fejlesztendő terület a marketing tevékenység növelése. Ugyan a Magyar Lipicai Lótenyésztők Egyesülete rendelkezik Facebook oldallal és weboldallal, az itt található tartalmak jelentős része csak a tenyésztők által érdekelt témákat érinti: például őshonos pályázattal, bírálati eredményekkel kapcsolatos hírek találhatók. Javaslatom lenne, hogy ezeket a felületeket töltsék fel olyan tartalmakkal, amelyek a lipicai fajta iránt érdeklődőket megragadja, hogy motivációt adjon a fajta mélyebb megismerésére, esetleg lipicai ló vásárlására vagy tenyésztői tevékenység megkezdésére.

A lipicai fajta népszerűsítésére a közelmúltban létrejöttek zárt Facebook csoportok, ahol a lipicai fajtát kedvelők számára található tartalmak, a múltból és jelenből. Sajnos a csoportok közötti feszültség megosztja a „lipicais” társadalmat. Véleményem szerint, a közösséget a Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos egyesületének kellene szorgalmazni, hogy az ellentéteket eloszlassák, és hogy egy tényleges közösség formálódjon, közös célkitűzésekkel, ahol mindenkinek közös motivációja a lipicai lovak szeretete.

5.Összegzés

Dolgozatomban a lipicai lófajta gazdasági-kulturális hasznosítását kívántam vizsgálni: a 2022 decemberében, az UNESCO szellemi kulturális örökség listájára felvett lipicai lótenyésztés kulturális-gazdasági hasznosítási módjait vizsgáltam. A témát a szekunder és primer kutatás módszereivel dolgoztam fel.

A szekunder kutatáshoz szakirodalmakat, internetes forrásokat használtam fel, a forrásokra a dolgozatomban hivatkoztam. Az első részben, az UNESCO szervezeti felépítését, a szellemi kulturális örökség definícióját, valamint az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságának legfőbb célkitűzéseit és működését vizsgáltam. Ezt követően, a lótenyésztésről általánosságban, majd a lipicai lótenyésztés történelmi háttéréről gyűjtöttem adatokat. A szekunder kutatás harmadik részében a lovasturizmus fogalmát, jelentőségét határozom meg, valamint egy rövid történelmi áttekintéssel szeretném bemutatni, hogy hazánkban milyen hagyományokkal rendelkezik a turizmus ezen ága.

Primer kutatásom három részből állt: a gazdasági hasznosítási lehetőségek vizsgálata elemzéssel, mélyinterjú hazai és külföldi nemzeti lipicai ménesekkel, valamint egy kérdőíves kutatás, lipicai lótenyésztők körében.

Hipotézisem a következők voltak:

H1: A lipicai fajta fennmaradását, ismertségének növelését az UNESCO világörökség cím adományozása pozitívan befolyásolja.

H2: A lipicai lótenyésztés állami ménesekben sem Magyarországon, sem más országokban nem tud nyereségesen működni, állami finanszírozásra szorul.

H3: A lipicai lótenyésztésnek vannak gazdasági-turisztikai hasznosítási módjai.

H4: A magántenyésztők nagyobb része haszonszerzés céljából, önfenntartó módon tenyészt lipicai lovakat.

Az első hipotézist tudományos adatokkal nem tudom alátámasztani, így az első hipotézist (H₁) elvetem. Az UNESCO listára való felkerülésnek véleményem szerint, hogy az fajta lipicai lótenyésztés, jelen esetben a nagyobb figyelmet kap, ismertsége növekszik, számos olyan forrás vonható be a fenntartásba, amely annak sikerességét garantálja.

A gazdasági hasznosítási lehetőségek vizsgálatával célom az volt, hogy Magyarország legnagyobb, állami fenntartású lipicai törzstenyésztetének, az Állami Ménesgazdaság Szilvásváradnak gazdasági működését vizsgáljam 2019-2022. közötti időszakban, és összehasonlítottam azt hasonló, állami fenntartású, őshonos fajták tenyésztésével megbízott intézményekkel. Ezt követően, majd az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad bevételeinek

alakulását vizsgáltam ebben az időszakban. A gazdasági adatok elemzését követően megállapítom, hogy a lipicai lótenyésztés állami ménesekben sem Magyarországon, sem más országokban nem tud nyereségesen működni, állami finanszírozásra szorul, (3. és 5. ábra) így a H₂ hipotézist elfogadom, így első tézisem az alábbi:

T1: a lipicai lótenyésztés állami ménesekben sem Magyarországon, sem más országokban nem tud nyereségesen működni, állami finanszírozásra szorul.

Primer kutatásom során interjút készítettem két intézmény vezetőjével: az Állami Ménegazdaság Szilvásvárad igazgatójával, Cseri Dáviddal, és a Kistapolcsány Nemzeti Ménestenyésztésért és marketigért felelős vezetőjével Ing. PhD. Emil Kovalčík-kal. A két intézmény tekintetében ugyanazokat a kérdéseket tettem fel, amelyek az alapvető adatok, a célok megismerése mellett kitér a lótenyésztés gazdasági hátterére, a fajta megítélésére, a jövőbeli kilátásokra. Az interjúk (36.-42.o.) elkészítését követően megállapítható, hogy a H₃ hipotézis, mely szerint „H₃: A lipicai lótenyésztésnek vannak gazdasági-turisztikai hasznosítási módjai” teljesül, így második tézisem az alábbi:

T2: A lipicai lótenyésztésnek vannak gazdasági-turisztikai hasznosítási módjai.

Primer kutatásom harmadik részében egy kérdőíves kutatást végeztem lipicai lótenyésztők körében, amelyre a válaszadása anonim módon, online történt. A kérdőívben a tenyésztőkre vonatkozó alapadatok (kitöltő neve, kora, lótartás helye, módja) mellett adatot gyűjtöttem az általuk végzett turisztikai szolgáltatásokról, a lótenyésztés motivációjáról, gazdasági megtérüléséről. Ezt követően, két szempontot vizsgáltam likert-skálán történő értékeléssel, 1-7-ig terjedő skálán: a válaszadók szerint legtöbb bevételt generáló tevékenységekről, amelyek lipicai lóval végezhetők, valamint a fejlesztendő területekre a lipicai lótenyésztés kulturális-gazdasági hasznosításának növelése érdekében. A beérkezett válaszadások szerint a megkérdezettek 77,8%-a kedvtelésből/hobbiból tart lipicai lovat (46.oldal 18.ábra), és a válaszadók 54%-a szerint önfenntartó a lipicai tenyésztés (50.oldal 24.ábra). Így a H₄ hipotézisben megfogalmazottak részben teljesülnek, harmadik tézisem a következő:

T3: A magántenyésztők nagyobb része kedvtelés céljából, önfenntartó módon tenyészt lipicai lovakat.

A szekunder és primer kutatás alapján dolgozatomban fejlesztési lehetőségeket foglaltam meg, mint például a marketing tevékenység fejlesztése és a szakmai együttműködés javítása, amelyeket a jövőben az Állami Ménegazdaság Szilvásvárad és a Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületének vezetésének szeretnék bemutatni.

6. Irodalomjegyzék

1. <https://szellemikulturalisorokseg.hu/doks/egyezmeny.pdf> letöltés dátuma: 2023.12.15.
2. https://unesco.hu/szellemi_kulturalis_orokseg/szellemi-kulturalis-orokseg-107172 letöltés dátuma: 2023.12.15.
3. <https://ich.unesco.org/en/home> letöltés dátuma: 2023.12.15.
4. <https://whc.unesco.org/en/about/> letöltés dátuma: 2023.12.15.
5. <https://www.unesco.org/en/history> letöltés dátuma: 2023.12.15.
6. Dr. Hiller István oktatási és kulturális miniszter felhívása:
https://szellemikulturalisorokseg.hu/doks/SZKO_felhivas_vegleges2009.pdf
letöltés dátuma: 2023.12.15.
7. SRS-About us <https://www.srs.at/en/about-us/the-spanish-riding-school/> letöltés dátuma: 2023.12.19.
8. <https://www.lipica.org/en/heritage/> letöltés dátuma: 2023.12.29.
9. Magyar hajtók a fogatvilág csúcsán- <https://riderline.hu/magazin/2021/magyar-hajtok-a-fogatvilag-csucsan> letöltés dátuma: 2023.12.20.
Bodó Imre , Dr. Hecker Walter: Lótenyésztők kézikönyve (Mezőgazda Lap- És Könyvkiadó Kft. 1998)
10. <http://menesgazdasag.hu/hu/hirek.html> utolsó letöltés: 2023.12.16.
11. FEI-Travel and expense policy for FEI officials and FEI standing members:
https://inside.fei.org/system/files/Travel-and-expense-policy-for-Officials_FINAL_24Aug2022.pdf) utolsó letöltés: 2023.12.20.
12. Győrfy-Villám András (2001): A lovasturizmus kézikönyve, Mezőgazda
13. Turisztikai terméktervezés és fejlesztés-Pécsi Tudományegyetem (2011)
14. Kincsem Nemzeti Lovas Program <http://mlosz.hu/nlp/nlp.pdf> utolsó letöltés: 2023.12.18.
15. <https://www.lovasok.hu/lotenyesztas/lofajtak/magyar-lofajtak/buszkesegunk-a-lipicai/> utolsó letöltés: 2023.12.18.
16. <https://bhd.honvedseg.hu/szervezetieselemek/> letöltés dátuma: 2023.12.18.
17. http://www.jgypk.hu/tamop13e/tananyag_html/wellness/lovas_turizmus.html
18. MICHALKÓ GÁBOR- Turizmológia Akadémiai Kiadó Zrt. | 2016 |
19. https://en.czech-unesco.org/kladruby-nad-labem/introduction/#page_start letöltés dátuma: 2023.12.16.
20. <https://www.nhkladruby.cz/en/about-us> letöltés dátuma: 2023.12.16.
21. <https://www.nztopolcianky.sk/en/content/history> letöltés dátuma: 2023.12.16
22. A hivatásturizmus trendjei. Szerző: dr. Faragó Hilda: https://docplayer.hu/2195796-A-hivatásturizmus-trendjei-szerzo-dr-farago-hilda-1.html#google_vignette letöltés dátuma: 2023.12.17.
23. 17. LOVAS TURIZMUS TERMÉKFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2007-2013,
Készítette: Magyar Turizmus Zrt., Termék Csoport Magyar Lovas Turisztikai Közhasznú Szövetség -2009 február
24. <https://oecd-parizs.mfa.gov.hu/page/az-unesco-es-magyarorszag>) letöltés dátuma: 2023.12.15.
25. <https://agraragazat.hu/hir/agrar-lovaglas-turizmus-lovastura-szabadido-mezogazdasag/>

letöltés dátuma: 2024.01.10.

26. http://www.jgypk.hu/tamop13e/tananyag_html/wellness/lovas_turizmus.html
letöltés dátuma: 2024.01.13.
27. Dankó László (2019) *Tokaj-hegyalja, mint világörökségi kultúrtáj turizmusfejlesztésének marketing támogatása*: <https://real.mtak.hu/103049/> letöltés dátuma: 2024.01.20.
28. <https://sokszinuvidek.24.hu/eletmod/2022/12/01/lipicai-lotenyesztes-szellemi-vilagorokseg/> letöltés dátuma: 2024.02.08.
29. <https://ahaslides.com/hu/blog/likert-scale-examples/> letöltés dátuma: 2024.02.15.
30. <https://spssabc.hu/kutatasmodszertan/likert-skala-fogalma-elemzese/> letöltés dátuma: 2024.02.15.

7. Ábrák jegyzéke

1. ábra: Pluto XXXIV. Törzsmén és Rácz Zsófia a Lipicai Lovasgálán 2022-ben
2. ábra: Az ÁMGSZ elemi költségvetési sorainak összehasonlítása 2019-2022. években
3. ábra: Az ÁMGSZ bevételeinek, kiadásainak és támogatásainak összesítése Ft-ban
4. ábra: A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok elemi költségvetési sorainak összehasonlítása 2019-2022. években
5. ábra: A Bábolna Nemzeti Ménesbirtok bevételeinek, kiadásainak és támogatásainak összesítése
6. ábra: Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt összköltség eljárással készített eredménykimutatásai (adatok ezer Ft-ban)
7. ábra: Adózott eredmény
8. ábra: Működési bevételek alakulása 2019-2022 között az Állami Ménesgazdaság Szilvásváránál
9. ábra: lóértékesítésből származó bevételek alakulása
10. ábra: A Szilvásvárad Lipicai Lovasközpontban megrendezett versenyeken résztvevő lovasok/hajtók és lovak száma
11. ábra: Interjúkérdések
12. ábra: kérdőívet kitöltők neme
13. ábra: kitöltők életkora
14. ábra: lótartók megoszlása régiók szerint
15. ábra: lótartás módja
16. ábra: megkérdezettek lipicai lovainak száma (egyedben)
17. ábra: megkérdezettek lipicai lovainak képzettsége
18. ábra: megkérdezettek lipicai lótartásának célja
19. ábra: megkérdezettek között lótenyésztést végzők száma
20. ábra: megkérdezettek között lótenyésztést végzők célja

21. ábra: megkérdezettek között állami támogatást igénybe vevők aránya
22. ábra: megkérdezettek között turisztikai szolgáltatást végzők száma
23. ábra: megkérdezettek között végzett turisztikai szolgáltatások típusa
24. ábra: lipicai lótenyésztés gazdaságosságának megítélése
25. ábra: megkérdezettek részvételi aránya a fajtát népszerűsítő rendezvényeken
26. ábra: Tenyésztésből és tenyésztési tevékenységből származó bevételek értékelése
27. ábra: Aktív lovas turizmusból származó bevételek értékelése
28. ábra: Passzív lovas turizmusból származó bevételek értékelése
29. ábra: Egyéb, nem lovasturisztikai szolgáltatásokból származó bevételek értékelése
30. ábra: marketing tevékenység erősítésének értékelése
31. ábra: ismertetőanyagok készítésének értékelése
32. ábra: tenyésztők közötti szakmai együttműködés fejlesztésének értékelése
33. ábra: lipicai fajta iskolai lovagoltatásba való bevonásának értékelése
34. ábra: szakmai napok szervezésének értékelése
35. ábra: szemlék, kiállítások szervezésének értékelése
36. ábra: nemzetközi szervezetekkel való együttműködés értékelése
37. ábra: Fejlesztési területekre adott válaszok átlagának alakulása
38. ábra: Huszárok lipicai lovakkal
39. ábra: EUROHORSE útvonalak

1.számú melléklet:
Együttműködési megállapodás tervezet

Együttműködési megállapodás
- tervezet -

mely létrejött egyrészről

a(z) .....(cím:, adószám:) képviselőjében .....(a továbbiakban .....)

másrészről

a(z) .....(cím:, adószám:) képviselőjében .....(a továbbiakban .....)

(a továbbiakban együtt: **Felek**) között az alulírott helyen és időben az alábbi feltételekkel:

1. Felek rögzítik, hogy az intézmények alaptevékenysége a jelentős nemzeti kincset jelentő Lipicai Ménes fenntartása, a lótenyésztés olyan irányú fejlesztése, hogy a fajta megfeleljen a rá jellemző tradicionális jellegeknek és használatnak. A fajták jellemző értékmérő tulajdonságai megőrzésének biztosítása; a tenyésztés eredményének hazai és nemzetközi összehasonlító versenyeken történő vizsgálata, nemzetközi és hazai összehasonlító versenyek szervezése, bemutatók szervezése, lebonyolítása és rendezése; a lovassport, a lovas kultúra és lovas élet hagyományainak ápolása, múzeum és kiállítások fenntartása, valamint a fajtahoz kapcsolódó lovas hagyományok ápolása, népszerűsítése.

2. Jelen együttműködés célja, hogy:

2.1 Felek feladatai és céljai elérése érdekében hosszú távú együttműködésüknek szakmai keretet nyújtson.

2.2 Az együttműködés alapvető feladatait, feltételeit, Felek vállalásait és szándékait rögzítse.

2.3 A lipicai lótenyésztés fenntarthatóságát elősegítse, valamint az ezt megalapozó turisztikai-gazdasági hasznosítás módszereit kidolgozza, terjessze és népszerűsítse az erre nyitott szakmai és támogató szervezetek és magántenyésztők, lipicai lótartók körében.

3. Felek kijelentik, hogy egymás tevékenységét kölcsönösen áttekintették, ennek keretében rögzítik, hogy a Felek alapfeladata a lipicai lovak tenyésztése, amely szerepel az UNESCO szellemi kulturális örökség listáján.

4. Együttműködés területei:

4.1. Tenyésztés:

- Felek a belterjes tenyésztés elkerülése céljából a saját tenyésztési céljaik elérése érdekében kölcsönösen egyeztetnek, mind tenyészmén, mind pedig tenyészkanca cseréjét elősegítik.
- Felek a saját intézmények párosítási szemléin részt vesznek,
- tenyészszemléken való részvétel,
- évjáráti szemléken való részvétel.

4.2. Szakmai együttműködés

- Egymás szakmai programjain, lehetőségeik szerint részt vesznek, tanácsadással segítik egymás munkáját a fajta fenntartása, mérvonalak és kancacsaládok megőrzése érdekében.
- Közös szakmai programok (edzőtáborok, nyílt napok) szervezése az intézmények megismerése érdekében.

4.3. Turisztikai-gazdasági konzultáció

- Felek időszakosan szakmai konzultációkat szerveznek, ahol intézményeik „best practice” tapasztalatait megosztják, valamint az intézményi kereteken belüli fejlesztési lehetőségekről beszámolnak.
- Munkacsoportok alakítanak a Felek intézményeiben, amelyek vizsgálják a turisztikai-gazdasági hasznosítási lehetőségeket a versenyszervezők, tenyésztők, spórtolók, turisztikai attrakciókat-szolgáltatásokat kínálók, értékesítők körében.

5. Az együttműködő partnerek kijelentik, hogy az együttműködés megvalósítása során rendszeresen információt cserélnek egymással a megszerzett tapasztalatokról, továbbá kijelentik, hogy a projektben a legjobb tudásuknak megfelelően közreműködnek.

Felek kizárólag a jelen szerződés tárgyát képező tevékenység teljesítésével összefüggésben, az együttműködési célok teljesüléséhez szükséges mértékben kezelik a számukra hozzáférhetővé tett tenyésztési, üzleti és személyes adatokat.

Bizalmas információk nyilvánosságra hozatalára egyik fél sem jogosult, kivéve az együttműködés tényére, annak lényeges tartalmi elemeire, azaz a Felek személyére, a megállapodás tárgyára és az esetleges ellenszolgáltatások mértékére vonatkozó információkat, illetve mindazon rendelkezéseket, amelyek nyilvánosságra hozatalát jogszabály írja elő.

Jelen együttműködési megállapodást a Felek elolvasták, megértették és azt, mint akaratukkal mindenben megegyezőt, jóváhagyólag aláírják

Kelt: .....

KONZULENSI NYILATKOZAT

Alulírott, Dr. Dankó László témavezető kijelentem és igazolom, hogy az alább megjelölt hallgató szakdolgozata, diplomamunkája, portfóliója benyújtásra alkalmas, védelemre ajánlom.

A hallgató neve: Rác Zsófia
Neptun-kód: DGFX5V
Szak: Turizmus-menedzsment MSc
Tagozat: levelező

A szakdolgozat címe:

A lipicai lótenyésztés, mint UNESCO szellemi kulturális örökség gazdasági-turisztikai hasznosítási lehetőségeinek kutatása

Sárospatak, 2024. év 04. hó.04. nap

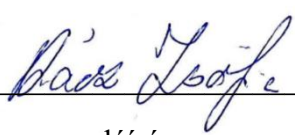
témavezető oktató aláírása

EREDETISÉGI NYILATKOZAT

Alulírott, Rác Zsófia büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy az általam benyújtott, „A lipicai lótenyésztés, mint UNESCO szellemi kulturális örökség gazdasági-turisztikai hasznosítási lehetőségeinek kutatása” című szakdolgozat, diplomamunka, portfólió önálló szellemi termékem. Amennyiben mások munkáját felhasználtam, azokra megfelelően hivatkozom, beleértve a nyomtatott és az internetes forrásokat is.

Aláírással igazolom, hogy az elektronikusan feltöltött és a papíralapú szakdolgozatom formai és tartalmi szempontból mindenben megegyezik.

Sárospatak, 2024. év 04. hó 03. nap

aláírás